

เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบายประชานิยม

นายสยามสิน วลิตวรางค์กูร

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE COMMUNITY ECONOMY AND THE CHANGES CAUSED
BY POPULIST POLICIES

Mr. Sayamsin Walitwarangkura

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

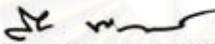
Chulalongkron University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkron University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบายประชานิยม
โดย นายสยามสิน วลิตวรางค์กูร
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

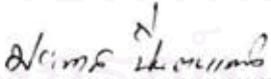
.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิรณ พงศ์มฆพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตวีรัตน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

สยามสิน วลิตวรางค์กูร : เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบาย
 ประชาานิยม (THE COMMUNITY ECONOMY AND THE CHANGES CAUSED
 BY POPULIST POLICIES) อ.ที่ปรึกษา: รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 196 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาถึง "เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่
 เกิดจากนโยบายประชานิยม" ว่ากองทุนหมู่บ้านภายใต้แนวคิดและนโยบายประชานิยมของรัฐบาล
 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านหรือไม่อย่างไร โดย
 ศึกษาจากหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ 2 แห่ง ประกอบด้วย หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ตำบลสะเมิง
 ได้ เป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาล และหมู่บ้านแม่ปะ ตำบลสะเมิงเหนือ เป็นหมู่บ้านชนบทห่างไกล
 ทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่านโยบายกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ไม่ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
 โดยรวมต่อวิถีเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากชาวบ้านกู้เงินไปเพื่อการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน
 ในครัวเรือนเป็นการชั่วคราวมากกว่าที่จะนำเงินกู้ที่ได้รับไปลงทุนด้านการผลิต แม้ว่าผู้กู้จะได้
 ระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อการลงทุนทำการเกษตรหรือการค้า ฯลฯ นอกจากนี้ ปริมาณเงินกู้
 ที่ได้รับก็ยังไม่เพียงพอต่อการลงทุนทางการผลิต สภาพการณ์เช่นนี้ ทำให้ประโยชน์ของเงินกองทุน
 หมู่บ้านมีไม่มากนัก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กองทุนหมู่บ้านไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังที่ตั้งเป้า
 ประสงค์ไว้ และไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชน เพราะเงินกู้จาก
 กองทุนหมู่บ้านถูกนำไปใช้อย่างไร้ทิศทาง

อย่างไรก็ตาม กองทุนหมู่บ้านจะเกิดประโยชน์สูงสุดได้นั้น สมาชิกในหมู่บ้านจะต้องมีส่วน
 ร่วมในการบริหารจัดการกองทุน โดยมีការวางแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่
 ความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีศักยภาพต่อไป

สาขาวิชา...เศรษฐศาสตร์การเมือง..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 ปีการศึกษา...2550..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4785923029 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEY WORD: THE COMMUNITY ECONOMY / POPULIST POLICIES

SAYAMSIN WALITWARANGKURA: THE COMMUNITY ECONOMY AND THE CHANGES CAUSED BY POPULIST POLICIES. THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF. KANOKSAK KAEWTHEP, PH.D., 196 pp.

The objective of this thesis is to analyze the effect on community economy and its changes caused by Village Fund Program, a populist policy proposed by Prime Minister Thaksin Sinawatr in 2001. Two villages in the Northern Thailand, namely Baan Lao-Saentong and Baan Mae Pa in Samoeng District of Chiangmai Province, were selected as case study.

The study finds that, Village Fund Program, or One Million Baht One Village, had a trivial effect on community economy. Overall, in these two villages, there were no crucial change caused by the program. A majority of those villagers who got loans from this fund rather spent them in various ways to solve their current problems than on production. In addition, the amount they got were two small for investment in production.

The study suggests that in order to make use of the fund in a more efficient way to achieve its goal, villagers have to be able to participate in fund management, in particular decision-making process on loan, as well as to have their own socio-economic plan that suit their need.

Field of Study.....Political Economy.....

Student's Signature.....*Sayamsin W.*.....

Academic Year....2007.....

Advisor's Signature.....*Kanoksak Kaewthep*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ต้องขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แล ดิลกวิทยรัตน์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ นวลน้อย ตริรัตน์ และ อาจารย์ประภาส ปันตบแต่ง คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำชี้แนะในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์กนกศักดิ์ แก้วเทพ เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ซึ่งได้ชี้แนวทาง ดูแลและเอาใจใส่ผู้เขียนมาโดยตลอดมาตั้งแต่เริ่มต้นทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้พื้นฐานทั่วไปเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณชาวบ้านหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง และชาวบ้านหมู่บ้านแม่ปะทุกท่าน ที่ให้ความเมตตากรุณาให้การต้อนรับและอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณเพื่อนสื่อมวลชน เพื่อนพี่น้องหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก โดยเฉพาะคุณไพฑูรย์ ศรีโสง บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ที่คอยให้กำลังใจ และคุณพลเดช กรรณิการ์ เจ้าของและบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ไฮไลต์การเมือง และนิตยสาร Business Highlight และคุณสุภาวดี วงษ์เพชร บรรณาธิการอำนวยการหนังสือพิมพ์ไฮไลต์การเมือง และนิตยสาร Business Highlight ที่ถามทุกข์ระหว่างทำวิทยานิพนธ์เสมอมา

ที่เหนืออื่นใด กำลังใจจากคุณแม่ จิ่ง แซ่แต้ มารดาของผู้เขียน ที่ห่วงใย และเติมกำลังใจให้ตลอดเวลา และต้องอดหลับอดนอนไปกับผู้เขียน คอยนำอาหารมาให้ผู้เขียนอยู่เสมอในขณะที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมกับบอกเสมอว่า สู้ สู้ จนทำให้ผู้เขียนมีกำลังใจ

สิ่งสำคัญที่อยู่ในใจที่รักและคิดถึงคุณพ่อบุญธรรม วลิตวรางค์กูร บิดาของผู้เขียนที่ล่วงลับไปแล้วด้วยรักและคิดถึงอยู่เสมอตราบนิจและเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนมันศึกษาเรียนรู้ เมื่อยามท้อยามอับจนปัญญา แสงสว่างจากคุณพ่อบุญธรรมจุดประกายในหัวใจและเป็นแบบอย่างนักต่อสู้แห่งชนกรรมาชีพที่ลูกจะยึดมั่น

สุดท้ายนี้ ขอกราบเรียนประชาชนชาวไทยทั้งหลาย โปรดจงช่วยกันดูแลประเทศไทย และขอรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือ แต่ฮ้วง ของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่เป็นธงชัยในการกอบกู้ชาติบ้านเมือง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่ 1 บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
1.3. ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.4. ระเบียบวิธีการวิจัย.....	6
1.5. นิยามศัพท์.....	7
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.7. โครงสร้างวิทยานิพนธ์.....	8

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย.....	17
2.1.1. แนวคิดอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท.....	18
2.1.2. แนวความคิดเครือข่ายทางสังคม (Social network concept).....	20

บทที่ 3 ภาพรวมของนโยบายประชานิยม กรณีกองทุนหมู่บ้าน

3.1. นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	23
3.2. ผลกระทบนโยบายรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	24
3.3. ข้อถกเถียงที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน.....	27

บทที่ 4	ศึกษารณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ	
4.1.	บ้านเหล่า-แสนตอง.....	45
4.1.1.	สภาพหมู่บ้าน	
4.1.1.1.	ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน.....	45
4.1.1.2.	ประวัติของหมู่บ้าน.....	46
4.1.1.3.	สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม.....	47
4.1.2.	ศึกษารณีกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง.....	49
4.2.	บ้านแม่ปะ.....	60
4.2.1.	สภาพหมู่บ้าน	
4.2.1.1.	ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน.....	60
4.2.1.2.	ประวัติของหมู่บ้าน.....	61
4.2.1.3.	สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม.....	62
4.2.2.	ศึกษารณีกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ.....	66
4.3.	เปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน 2 แห่ง.....	73
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
	รายการอ้างอิง.....	87
ภาคผนวก		
-	ภาคผนวก ก. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน.....	93
-	ภาคผนวก ข. รายชื่อคณะกรรมการและข้อมูลสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน.....	135
-	ภาคผนวก ค. แผนที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง และกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ.....	158
-	ภาคผนวก ง. ภาพพื้นที่หมู่บ้าน.....	161
-	ภาคผนวก จ. สำเนาสมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้าน.....	186
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	196

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หลังวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทไทย ปี พ.ศ.2540 ถือได้ว่าเป็นช่วงหนึ่งที่คนในสังคมไทยออกมาตั้งคำถามกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยเดินตามยุโรปมาตั้งแต่หลังสนธิสัญญาเบาริง พ.ศ.2398 นักวิชาการไทยบางกลุ่ม และเครือข่ายประชาชนรากหญ้าได้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองเสนอให้สังคมไทยหันไปพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะชาตินิยม เน้นการพึ่งตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นผลให้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” อันสืบเนื่องมาจากผลในอดีตที่การพัฒนาประเทศไทยมุ่งไปในแนวทางทุนนิยม แต่เน้นเฉพาะส่วนเมือง ละทิ้งส่วนชนบทที่เป็นรากฐานใหญ่ของประเทศ ละเลย “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านชนบท” ซึ่งสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับแนวทางทุนนิยมได้ หรือที่ต่อมาเรียกว่า แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษารายงานผลการวิจัยได้ข้อค้นพบที่สำคัญหลายประการ อาทิเช่น เศรษฐกิจไทยประกอบด้วยเศรษฐกิจสองระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน และระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การแปรรูปของเศรษฐกิจไทยจากระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนหมู่บ้าน เป็นระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เป็นกระบวนการที่มีความล่าช้า โดยเฉพาะเส้นทางการพัฒนาประเทศไทยที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ควรเป็นเส้นทางที่ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้านมีบทบาทนำ เพราะชุมชนหมู่บ้านเป็นแกนของสังคมและวัฒนธรรมไทย

พรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงได้มุ่งเป้าหมายทางการเมือง ชูนโยบายสนองชุมชนหมู่บ้านในระดับรากหญ้า ประมวลแนวความคิดของทั้งนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายประชาชนรากหญ้า นำมาประดิษฐ์เป็นนโยบายหาเสียงเลือกตั้ง จนได้รับชัยชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นในปี พ.ศ.2544 เป็นผลให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก้าวขึ้นสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มักจะหยิบยกหลักธรรมคำสอนประการหนึ่งที่ ท่านพุทธทาส ภิกขุ ให้ไว้ คือ “การคิดนอกกรอบ” (Think out of box) หรือ “คิดใหม่” ในการศึกษาพระไตรปิฎก นำมาประยุกต์ในการมองการพัฒนาสังคมไทย โดยเห็นว่า ปัญหาประเทศไทยที่เกิดขึ้นในวันนี้ บางที่เราต้องคิดหลุดพ้นจากประเทศไทยสักนิด แล้วค่อยกลับมาดูในประเทศ นั่นคือเราต้องพยายามคิดให้ได้ว่า โลกเขา

เป็นอย่างไร คิดอย่างไร แล้วค่อยกลับมาดูว่า ประเทศไทยวันนี้ ปัญหาคืออะไร เราจะแก้ได้อย่างไร ภายใต้พื้นฐานแห่งการมีธรรมะในสังคมทุกระดับ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มองสังคมโลกในปัจจุบันได้พัฒนาผ่านมา 3 ขั้นตอน คือ สังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม และสังคมข้อมูลข่าวสาร ซึ่งปัจจุบันโลกได้ก้าวสู่สังคมข้อมูลข่าวสาร เรียกว่า “เศรษฐกิจแบบดิจิทัล” หรือ เศรษฐกิจหลังการเกิดการปฏิวัติของอินเทอร์เน็ต ดังนั้นจึงเสนอแนวคิดที่ว่า คนในสังคมต้องเปลี่ยนวิถีคิดแบบอนาล็อก (Analog) เป็นการคิดแบบดิจิทัล (Digital) คือ การคิดล่วงหน้า การคิดต่อกทางอนาคต คิดไกล ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการอาศัยเทคโนโลยี (Technology) สมัยใหม่ ซึ่งก็คือ อินเทอร์เน็ต (Internet) โทรคมนาคม และดาวเทียม

แนวคิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ชัดมากขึ้น เมื่ออธิบายแนวนโยบายเศรษฐกิจคู่ขนานว่าสังคมเอเชียในอดีต มักจะแก้ปัญหาด้วยการเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยตัวแบบเดียว คือตัวแบบการพัฒนาของเอเชียตะวันออกที่เป็นฐานให้การเติบโตของ “เสือ” ต่างๆ ในเอเชีย ตัวแบบนี้ เน้นการส่งเสริมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการจ้างงาน เพื่อต้องการพัฒนาตนเองจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมมีการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก เน้นเสรีทางการเงินและลัทธิเสรีนิยม โดยไม่ส่งเสริมการสร้างกำแพงกั้นภายในประเทศ การเลือกวิธีการเดียวเช่นนี้ นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของเอเชียในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 การพัฒนาลักษณะนี้เรียกว่า “Single Track” คือเป็นแนวทางเดียวที่ทำกันมาเป็นเวลาช้านาน แต่วันนี้ได้พิสูจน์แล้วว่าไม่ประสบความสำเร็จ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อธิบายปัญหาประการสำคัญคือตัวแบบการพัฒนาที่นำไปสู่การกระจุกตัวของความมั่งคั่ง และการลงทุนเฉพาะในเขตเมือง ผู้ได้รับประโยชน์คือคนรวย เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้ครอบครัวชนบทล่มสลาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มเหือดหาย ดังนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาของไทยใหม่ เป็นการพัฒนาแบบคู่ขนาน ซึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณอธิบายว่า มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับประเทศไทย ที่มี 2 สังคมในประเทศเดียว

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อธิบายแนวคิดเศรษฐกิจคู่ขนานสายแรก คือแนวทางเดิมของตัวแบบการพัฒนาของเอเชียตะวันออกที่เน้นการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ สนับสนุนระบบทุนนิยมตลาดเสรีและสนับสนุนการเติบโตของภาคธุรกิจเพิ่มความสามารถด้านการแข่งขัน ซึ่งเป็นแนวทางที่เชื่อมต่อดังกล่าวเข้ากับโลกาภิวัตน์ แนวคิดนี้ยึดมั่นหลักการเปิดประเทศ หลักการตลาดเสรี มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ดังนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงเชื่อมั่นว่า ความสำเร็จของไทยทั้งในอดีตและอนาคตไม่ได้มาจากที่อื่น แต่มีรากเหง้ามาจากการเปิดประเทศสู่ต่างชาติ และการเข้าร่วมโลกยุคโลกาภิวัตน์ และแนวคิดเศรษฐกิจคู่ขนานสายสอง คือนโยบายลดช่องว่างระหว่างผู้มี

และผู้ไม่มี นโยบายการสร้างควมมั่งคั่งมั่นคงเข้มแข็งให้กับคนและเศรษฐกิจในระดับชุมชนหมู่บ้าน¹ ซึ่งเห็นได้จากนโยบายและการสนับสนุน “กองทุนหมู่บ้านละล้าน” เป้าหมายนโยบายนี้ รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องการให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ แทนแหล่งเงินกู้ในระบบ ดอกเบี้ยแพง เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคงนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น ต่อมารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้จัดตั้งหน่วยงาน “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” หรือ กทบ.ขึ้น

เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง ได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอัน มากกว่านโยบายนี้ไม่ทำให้ชาวบ้านล้มตาอ้าปากได้ แต่ทำให้ชาวบ้านอยู่ในวงจรหนี้สิน ชาวบ้านที่กู้ นอกระบบก็ยังคงกู้ยู่ต่อไป เป็นการกู้เพื่อมาใช้หนี้กองทุนหมู่บ้าน จากนั้นก็จากกองทุนหมู่บ้านไปใช้ หนี้ในระบบ หมุนเวียนกันไปไม่สิ้นสุด นอกเหนือไปจากการกู้จากแหล่งเงินกู้อื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สถาบันการเงินในระบบ กลุ่มสัจจะออม ทรัพย์ในชุมชนและสหกรณ์

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ถูกมองว่า มีสภาพเป็นเพียงแหล่งเงินกู้แหล่งใหม่ที่เพิ่มขึ้นมาเท่านั้น เนื่องจากวงจหนี้หมุนเวียนที่กู้กันเป็นทอด ทำให้มูลหนี้ของชาวบ้านเกิดขึ้นตลอดเวลา เพราะเมื่อกู้ กองทุนหมู่บ้านก็ต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 4-12 ต่อปี กู้ ธ.ก.ส.หรือสถาบันการเงินในระบบหรือ กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 6-12 ส่วนเงินกู้ในระบบ คิดดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 3,5,7,10,20 ต่อเดือน

รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิพากษ์วิจารณ์ต่อการที่รัฐบาลประกาศผลลัพธ์ การที่ ชาวบ้านสามารถส่งคืนเงินกู้ให้กับกองทุนหมู่บ้านได้ร้อยละ 80-90 ว่าแท้จริงเป็นเพราะไปกู้ยืมมา ชำระหนี้หมุนเวียนกันไป บางครัวเรือนต้องขายทรัพย์สิน ไร่นา วัวควาย ใช้หนี้ เพราะหมุนไม่ทันก็มี อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) สรุปอัตราการคืนหนี้ กองทุนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 94 โดยร้อยละ 50 ของครัวเรือนระบุว่า ต้องขายสินทรัพย์หรือกู้ยืมจาก แหล่งเงินอื่นมาชำระคืนกองทุน จึงเป็นการยืนยันข้อวิพากษ์วิจารณ์นี้

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ยังถูกหยิบยกเป็นประเด็นของการวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะที่เป็น การกระตุ้นให้ชาวบ้านกู้หนี้ยืมสิน ทำให้เสียวินัยการออม ทำลายระบบการออมของครัวเรือนและ ชุมชนหมู่บ้านที่มีอยู่แต่เดิม เช่น การออมทรัพย์ของชุมชน โดยเฉพาะการทุ่มเงินลงไปยังหมู่บ้านให้

¹ รุ่งฤดี แสนาคำ. (2546). แนวคิดทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. วิชาสัมมนาการเมืองการปกครองไทย นักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอ ดร.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล : รายงานประจำภาค 1/2546.

ชาวบ้านกู้ยืมใช้คลอง เป็นการกระตุ้นพฤติกรรมบริโภคนิยมให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้นไปอีก หลายคนได้พกพาโทรศัพท์มือถือ ซี่รถมอเตอร์ไซด์ ก็เพราะกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

นโยบายกองทุนหมู่บ้านยังถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นช่องทางการแสวงหาผลประโยชน์ของบรรดาหัวหน้าคณะนายทุนเงินกู้ในระบบแม้กระทั่งประธานกองทุนหมู่บ้านที่เข้ามาทำมาหากินจากการปล่อยกู้ให้กับชาวบ้านเพื่อไปใช้หนี้กองทุนอีกทอดหนึ่ง บริษัทห้างร้านที่ชักชวนประธานกองทุนหมู่บ้านให้ทำหน้าที่ “นายหน้า” ชักนำให้สมาชิกไปกู้กับบริษัทห้างร้านที่ออกเงินกู้ โดยผลประโยชน์และผลดีที่ประธานกองทุนจะได้รับ คือได้ผลงานกองทุนหมู่บ้านระดับดีเลิศ ลูกบ้านได้อัตราดอกเบี้ยต่ำ ที่สำคัญประธานกองทุนหมู่บ้านได้ผลตอบแทนในอัตราสูงในฐานะนายหน้าที่ชักชวนสมาชิกให้มากู้กับบริษัท จึงกลายเป็นช่องทางและเป็นเครื่องมือทำมาหากิน สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับนายทุนเงินกู้ในระบบและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อมโยงกับบรรดาหัวหน้าคณะ นายทุนเงินกู้ในระดับชาติ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ 2 ชั้น ระหว่างผู้ให้กู้กับผู้กู้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองได้สูงและกลายเป็นโครงการระหว่างผู้ให้กู้ คือรัฐบาล ผ่านตัวแทนในรูปคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกับผู้กู้ คือชาวบ้าน

นอกจากนี้ นโยบายกองทุนหมู่บ้านถูกมองเป็นนโยบายที่ก่อให้เกิดความแตกแยก เนื่องจากเกิดพฤติกรรมการฟ้องร้องทวงหนี้ เป็นคดีความขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกหนี้สินคืน เป็นผลต่อการทำลายห่วงโซ่สัมพันธ์ภายในชุมชนที่สั่งสมกันมายาวนานอีกด้วย²

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงพยายามจะตอบคำถามถึงความเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดจากนโยบายประชานิยม โดยเฉพาะนโยบายกองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ และนำเสนอหนทางในการแก้ปัญหาต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชนครั้งนี้ จะพิจารณาจากโครงสร้างอำนาจของชุมชน ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาวบ้านที่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน ศักยภาพจากการใช้เงินกู้ยืม ดังปรากฏอยู่ในวัตถุประสงค์ข้างล่างนี้

² สมชัย จิตสุชน. (2548). หายนะกองทุนหมู่บ้าน สร้างวงจรรหนี้อุบาทว์. ผู้จัดการรายวัน (31 ตุลาคม 2548) แหล่งที่มา:

<http://inaudit.doe.go.th/UpFile/2-news2.doc> วันที่สืบค้น 10 สิงหาคม 2549.

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน
- 1.2.2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้
- 1.2.3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในชุมชนหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้
- 1.2.4. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทางเศรษฐกิจและการเมือง

1.3. ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาวิจัยภายใต้สมมติฐานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่ว่า แนวคิดและนโยบาย “ประชานิยม” ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยเฉพาะแนวความคิด “เศรษฐกิจคู่ขนาน” ซึ่งมีนัยคือ เศรษฐกิจทุนนิยมคู่ขนานกับเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านหรือเศรษฐกิจชุมชนชาวนาชาวไร่ที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามชี้นำทางความคิดต่อสาธารณชนเสมอมา โดยต่อมาได้มีการทุ่มงบประมาณลงในระดับชุมชนหมู่บ้านเป็นจำนวนมากมหาศาล เช่น กองทุนหมู่บ้านละล้านบาท หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล พักหนี้เกษตรกร สร้างผู้ประกอบการรายย่อย (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) ธนาคารประชาชน บ้านเอื้ออาทร โครงการ 30 บาทรักษาทุกคน แปลงสินทรัพย์เป็นทุน หนึ่งอำเภอหนึ่งทุนการศึกษาและการทุ่มงบประมาณภายใต้ชื่อ “ลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน จัดสรรงบแก้ปัญหาของประชาชนโดยประชาชน” (Small-Medium-Large หรือ SML) หรือเรียกว่าโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชนที่นายกรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณได้โดยตรงจำนวน 2 หมื่นล้านบาท

แต่การวิจัยนี้จะเน้นศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านละล้านบาทหรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการศึกษาคกรณี 2 หมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านภายใต้แนวคิดและนโยบาย “ประชานิยม” ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอย่างไร เศรษฐกิจเชิงชุมชนหมู่บ้านสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้นหรือถูกผนวกเป็นระบบเดียวกับทุนนิยมมากขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเลือกหมู่บ้านโป่งปะหรือหมู่บ้านแม่ปะ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 73 ครัวเรือน หมู่บ้านแม่ปะนี้เป็นหมู่บ้านชนบทห่างไกลเมือง มีเครือข่ายการบริหารจัดการหมู่บ้าน มีวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเอง ส่วนหมู่บ้านที่ 2 คือ หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 105 ครัวเรือน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาล มีวิธีการผลิตแบบเกษตรเชิงเดี่ยว ทั้ง 2 หมู่บ้านดังกล่าวห่างไกลกันประมาณ 16 กิโลเมตร

1.4. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่างจากการศึกษาวิจัยภาคสนาม 2 หมู่บ้านใน 2 ลักษณะในจังหวัดภาคเหนือ คือ หมู่บ้านในเขตเทศบาลกับหมู่บ้านชนบทห่างไกล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ของสำนักข่าว เว็บไซต์หน่วยงานที่ศึกษาโดยตรงทั้งของหน่วยงานรัฐ องค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มนักวิชาการอิสระ รายงานปาฐกถาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในวาระต่างๆ การวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการในการเสวนาในวันเวลาต่างๆ กัน

1.4.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.1.1. การเลือกบุคคลหรือตัวอย่างในการวิจัย

ใช้การเลือกตัวอย่างแบบ สโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) คือ การเลือกตัวอย่างที่ใช้กระบวนการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข่าวสาร (Key Information) ในหมู่บ้าน เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้าน หรือ การศึกษาเครือข่ายทางสังคม จุดเริ่มแรกจะสนทนาและซักถามเกี่ยวกับประวัติและโครงสร้างหมู่บ้าน คือ ผู้นำที่เป็นทางการของหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเริ่มที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านก่อน แล้วถามกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านถึงบุคคลอื่นๆ ที่ควรสัมภาษณ์ในเรื่องและขอบเขตเดียวกัน เปรียบไปแล้ว การเลือกตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ จึงเหมือนกับระบบส่งต่อคนไข้

1.4.1.2. วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย 2 ลักษณะ ดังนี้ 1.การสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยเตรียมประเด็นหลักที่ต้องการข้อมูลที่สังเกตตามธรรมชาติ 2.การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่ได้ใช้วิธีการแบบสอบถาม เหมือนการสำรวจในการศึกษาเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลสนามใช้วิธีการวิจัยเจาะข้อมูลรายละเอียดเรื่องที่ต้องการศึกษาเฉพาะเรื่อง นอกเหนือจากการสังเกตเพื่อเป็นเครื่องมือหารายละเอียดของประเด็นเพิ่มเติม หรือหาเงื่อนงำใหม่ๆ ของปัญหาหรือเปิดมิติใหม่ของปัญหาหรือยืนยันหักล้างข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่นด้วยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้รู้ในหมู่บ้าน

1.4.1.3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษากรณีตัวอย่างจากการวิจัยภาคสนาม 2

หมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ ประกอบด้วย หมู่บ้านแม่ปะ หมู่ที่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง และหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง หมู่ที่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 2 หมู่บ้านห่างกันประมาณ 18 กิโลเมตร

1.4.1.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

(1.) วิเคราะห์จากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ หนังสือ รายงาน หนังสือพิมพ์ งานศึกษาจากเว็บไซต์ และสำนักข่าวต่างๆ

(2.) วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์
 ประธานและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้าน

1.4.1.5. ข้อมูลทั้งหมดได้นำมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการ ดังนี้

- (1.) ถอดบทสนทนาจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ วลีต่อวลี
- (2.) สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และการสังเกต
- (3.) วิพากษ์ประเด็นองค์ความรู้ที่ได้โดยผู้วิจัย
- (4.) สรุปรายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้

1.5. นิยามศัพท์

ในการนิยามคำ “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน” หรือ “เศรษฐกิจชุมชนชาวนาชาวไร่” ผู้วิจัยได้ถือ
 เป็นนิยามความหมายเดียวกัน เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านไทยโดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวนาชาวไร่ใน
 ชนบทไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอนิยามลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน คือ ครอบครัว
 และชุมชนหมู่บ้านเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายของการผลิตคือการดำรงอยู่ การรักษาตัวให้รอดอยู่
 ของครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านให้สามารถเลี้ยงตัวเองและผลิตซ้ำในครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านได้
 การผลิตจึงมีลักษณะเพื่อบริโภคในครัวเรือน ผลิตเพื่อขายก็ได้ แต่ให้ได้เงินมาเพื่อซื้อสินค้าให้กับ
 ครอบครัวดำรงชีวิตอยู่และเลี้ยงบุตรได้มากกว่าที่จะคิดขยายการผลิตให้ใหญ่โต หรือให้มีกำไรสูงสุด
 หรือให้ร่ำรวย ครัวเรือนมีลักษณะเป็นผู้ผลิตเล็กอิสระ ขายสินค้า ไม่ใช่ขายแรงงาน วิธีการผลิตหลักคือ
 ผู้ผลิตเล็กอิสระใช้แรงงานของสมาชิกครอบครัว เพราะเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ โดย
 เฉพาะใช้แรงงานครอบครัวนี้บนที่ดินให้เกิดเป็นผลผลิตทางการเกษตรเลี้ยงครอบครัวให้รอด

การผลิตเล็กอิสระนี้ ต่างจากการผลิตแบบทุนนิยม การผลิตในระบบทุนนิยมเป็นการผลิต
 ขนาดใหญ่ใช้ทุนสูงเป็นหลักไม่ใช่ใช้ทุนแรงงาน แต่ใช้ที่ดินมากแบบไร่นาขนาดใหญ่ ด้วยแรงงาน
 รับจ้าง ระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบที่ฝังตัวอยู่ในพื้นที่ มีสายญาติมิตร สังคม
 วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความอาทรต่อกันและกัน แลกเปลี่ยนเพื่อ
 ความพอเพียงยิ่งขึ้น ไม่ใช่การแข่งขันและเอาวัดเอาเปรียบ เขตพื้นที่อาจครอบคลุมตั้งแต่หมู่บ้านเดียว
 และขยายกว้างถึงเป็นเขตภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติ ³

³ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2545). จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ. พิมพ์ครั้งแรก. สถาบันราชภัฏสุรินทร์จัดพิมพ์ :
 หน้า 2-3.

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1. ผลการวิจัยจะทำให้เข้าใจกระบวนการใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้านในระดับชุมชนหมู่บ้าน พฤติกรรมผู้กู้ และทราบผลกระทบจากการกู้เงินต่อครัวเรือนและชุมชนหมู่บ้าน

1.6.2. ผลการวิจัยจะทำให้เข้าใจกระบวนการกำหนดนโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำความเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน ทั้งด้านบวกและด้านลบ

1.6.3. ผลการวิจัยทำให้เข้าใจผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากนโยบายประชานิยม ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในชุมชนหมู่บ้านจากผู้มีอำนาจในท้องถิ่นมาเป็น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หรือ พรรคไทยรักไทย

1.6.4. ผลการวิจัยสามารถเข้าใจถึงยุทธศาสตร์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ใช้ระบบทุนนิยม ครอบงำวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเองหรือพอเพียงของชุมชนหมู่บ้าน

1.7. โครงสร้างวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้แบ่งโครงสร้างออกเป็น 5 บท ประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ เสนอความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขต การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดทฤษฎี

บทที่ 3 ภาพรวมของนโยบายประชานิยม กรณีกองทุนหมู่บ้าน

บทที่ 4 ศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ ศึกษาความเป็นมาของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และศึกษากรณี 2 หมู่บ้านในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มต้นจากการศึกษาสภาพทั่วไป ความเป็นมาทั้งลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ วิธีการผลิต สภาพทางสังคม ระบบครอบครัวเครือญาติ ประเพณีความเชื่อ และผลกระทบที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำกรอบแนวคิดอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท และแนวความคิดเครือข่ายทางสังคม เป็นแก่นในการศึกษาวิจัยและอธิบายผล เพื่อตอบโจทย์และหาข้อสรุปการวิจัย

2.1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ปรับทัศนข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในชนบท ซึ่งมีการศึกษากันมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการเมืองของชุมชนในอดีต พัฒนาการทุนนิยมกับชนบทในประเทศไทย รัฐกับหมู่บ้าน บรรดาอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมไทย การสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชนไทยซึ่งได้ประมวลพัฒนาการแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในสังคมไทยไว้

สรรพ รังสฤษฏี ศึกษาวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการเมืองและชุมชนตั้งแต่สยามสุวรรณภูมิถือกำเนิดในระยะแรกเริ่ม โดย สรรพ มองว่า มีลักษณะความเป็นชมรมเครือญาติ ใช้ระบบกรรมสิทธิ์แบบส่วนรวม เรียกว่า ชุมชนนุรพกาลในสยามสุวรรณภูมิ ก่อนที่จะก้าวสู่สังคมทาสในยุครัฐทวารวดี ที่เกณฑ์แรงงานคนเป็นทาสเพื่อขยายการผลิต เมื่อทาสถูกกดขี่อย่างหนัก ทำให้ทาสเกิดการต่อสู้ รัฐจึงเปลี่ยนนโยบายแบ่งที่ดินผืนเล็กๆ มอบให้ทาสทำการผลิต แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมอบผลผลิตจากผืนดินผืนเล็กส่วนหนึ่งให้แก่ตน และต้องสังกัดต่อตน นี่คือนโยบายการเปลี่ยน ทาสเป็น ไพร่ ความสัมพันธ์ทางการผลิตในรูปแบบศักดินาได้เกิดขึ้นในปลายรัฐทวารวดี ทำให้ชาวนาอิสระทั่วไปต้องถูกผนวกเป็นไพร่สังกัดมูลนายไปด้วย โดยสรรพแบ่งยุคสังคมศักดินายาวผ่านยุคกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ก่อน พ.ศ.2450 ที่จะก่อเกิดหน่อทุนนิยมภายใต้สังคมศักดินาเกิดหัตถกรรมโรงงานเป็นหน่อสำคัญ เกิดลูกมือหัตถกรรมรับจ้างขึ้น¹

ธิดา สาระยา และ เอกวิทย์ ณ ถลาง วิเคราะห์วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชาวนาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแรงงานรับใช้สังคม เรียกว่า “ไพร่” เดิมไม่จำแนกภาคเกษตรเป็นผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ ได้แก่ ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ซึ่ง ธิดาและเอกวิทย์ ได้อ้างอิงตำนานเก่าเกี่ยวกับการสร้างบ้าน

¹ สรรพ รังสฤษฏี. (2524). วิวัฒนาการแห่งสังคมสยาม ภาคต้น. ชมรมหนังสือแสงดาว. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. รุ่งเรืองการพิมพ์.

แปลงเมือง ว่าเกิดการอพยพพาเหล่าทำกินตามสถานที่ต่างๆ เพื่อหาทำเลเหมาะสมตั้งบ้านตั้งเมือง แรงงานที่ปรากฏเป็นแรงงานด้านการโยธา แรงงานต่อสู้อุตสาหกรรม และประกอบการด้านเกษตรกรรม เมื่อมีการจัดระบบแรงงาน ไพร่ยังคงมีหน้าที่ทำการศึกสงครามและเกษตรกรรม ทำนาทำสวนและต้องส่งส่วยในบางวาระ การส่งส่วยเป็นข้าวเปลือกข้าวสารมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ ก่อนปรากฏร่องรอยของคนสยามในภาคพื้นนี้ โดยวิเคราะห์ผ่านยุคสุโขทัยอาศัยนโยบายประเพณีทิวะอำนาจทางศาสนา เพื่อนำไปสู่การเกณฑ์แรงงานและทรัพยากรจากไพร่ทาส

ธิดาและเอกวิทย์ ยังได้วิเคราะห์สังคมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) ระบบอุปถัมภ์โยงโยเหนียวแน่นเกินกว่าพันธะของมูลนาย-ไพร่ แม้ระบบมูลนาย-ไพร่สลายตัวไปแล้ว สายใยอุปถัมภ์คงอยู่ ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพนอกระบบราชการของกลุ่มคนในสังคม อาจแปรเปลี่ยนรูปแบบ แต่เมื่อสังกัดเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา ผู้ประกอบอาชีพบนที่ดิน จึงอยู่ในฐานะชาวนาเจ้าของที่ดิน ผู้ประกอบอาชีพชาวนา อาจได้รับว่าจ้างใช้แรงงานบนที่ดินของผู้อื่น จึงเกิดชาวนาจ้างอย่างน้อยประมาณสมัยรัชกาลที่ 4-5 แต่ต้องเผชิญปัญหาทั้งในวิถีการประกอบอาชีพ และปัญหาการดำเนินนโยบายของรัฐที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้ชาวนารักษาคุณภาพชีวิตที่ดีไว้ได้ ชาวนาจำนวนมากต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เพิ่งได้รับมา ดังนั้น การคงไว้ซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินของชาวนา จึงเป็นปัญหาใหญ่ของชาวนาในยุคสยามใหม่ ที่ไม่สามารถดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาแบบเดิม²

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล วิเคราะห์สังคมสยามตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยาจนถึง พ.ศ.2398 เป็นสังคมที่มีลักษณะทั่วไปแบบศักดินา การที่ชนชั้นนำสยามสามารถทำสนธิสัญญากับตะวันตกอย่างราบรื่น เพราะมีรากฐานของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เป็นไปคนละทางกับก่อนหน้านั้น ที่เห็นได้ชัดคือ โครงสร้างสินค้าออกเปลี่ยนจากสินค้ามากชนิด กลายเป็นสินค้าน้อยชนิด เช่น ข้าว ที่มีมูลค่าสูง สินค้าเข้ากลายเป็นสินค้าเพื่อบริโภคของราษฎรทั่วไป เช่น เลื่อยผ้า สิ่งทอ มีผลให้อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น น้ำตาลต้องล้มละลาย ความเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลัง พ.ศ. 2398 เป็นคนละกระแสความเปลี่ยนแปลงก่อน พ.ศ.2398 แม้มีลักษณะคล้ายกัน แต่ทุนนิยมก่อน พ.ศ.2398 มีลักษณะเป็นทุนนิยมที่เกิดขึ้นภายในสังคมสยาม ส่วนทุนนิยมหลัง พ.ศ.2398 เป็นทุนนิยมแบบพึ่งพาต่างประเทศ³

สุนทรีย์ อาสะไวย์ ศึกษาวิกฤตการผลิตข้าวเพื่อสังเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการและผล กระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เกิดจากการที่รัฐบาลไม่มีนโยบายแก้ปัญหาด้านการผลิต และ

² ธิดา สาระยา และ เอกวิทย์ ณ ถลาง (บรรณาธิการ). (2544). ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์อัมรินทร์.

³ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2525. สังคมไทยจากศักดินาสู่ทุนนิยม. วารสารธรรมศาสตร์ (มิถุนายน 2525).

ไม่ให้ความสนใจกับการพัฒนาระบบชลประทานจริงจัง ทำให้การผลิตต้องพึ่งพาธรรมชาติที่ต้องเผชิญสภาวะน้ำท่วมและสภาวะความแห้งแล้งอยู่เสมอในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2451 จึงกระตุ้นให้เกิดความคิดที่จะจัดตั้ง “ธนาคารสำหรับชาวนา” แต่พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรี เสนาบดีกระทรวงพระคลัง ในรัชกาลที่ 6 ทรงเห็นค้ำและเสนอให้ใช้ระบบสหกรณ์ควบคุมแทนผ่านกระทรวงพาณิชย์ นอกจากวิกฤตการณ์ข้าวช่วง พ.ศ.2463-2468 และ พ.ศ.2472-2475 สยามยังได้รับผลกระทบจากวิกฤตด้านการเงิน เนื่องจากอังกฤษผลจากระบบมาตรฐานทองคำ ทำให้สยามขายข้าวไม่ได้ จากสถานการณ์วิกฤตนี้ ถูกนำมาประมวลเป็นประเด็นปัญหาความไม่พอใจของคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ⁴

พรณี บัวเล็ก ศึกษามิติโครงสร้างอำนาจเศรษฐกิจ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 พ.ศ.2398-2481 เป็นระยะที่เศรษฐกิจสยามถูกผนวกเข้ากับเศรษฐกิจทุนนิยมโลกเกิดนายทุนยุโรปและนายทุนจีน ระยะที่ 2 พ.ศ.2481-2500 เป็นระยะที่รัฐทำการผลิตแบบอุตสาหกรรมและเกิดนายทุนข้าราชการหรือนายทุนขุนนาง ระยะที่ 3 พ.ศ.2500-2528 เป็นระยะที่ทุนเอกชนทำการผลิตอุตสาหกรรมและเกิดการลงทุนของบรรษัทข้ามชาติและกลุ่มนายทุน โดยมองว่าเศรษฐกิจสยามถูกค้ำยันด้วยกลุ่มทุน 3 กลุ่ม คือ ชาวยุโรป พระคลังข้างที่ และพ่อค้าชาวจีน ส่วนราษฎรอยู่ในฐานะชนชั้นไพร่-ทาส ต่อมาเปลี่ยนฐานะมาเป็นผู้ปลูกข้าว ⁵

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เน้นศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้านไทยด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจชุมชนหมู่บ้านคือแก่นแท้ของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและระบบวัฒนธรรมแห่งความมีน้ำใจในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านที่ดำรงอยู่ในระยะเวลายาวนาน ชุมชนหมู่บ้านพยายามที่จะรักษาความเป็นตัวของตัวเองที่ดั้งเดิมไว้ท่ามกลางการถูกคุกคามและการเอาเปรียบจากภายนอกเป็นการทำความเข้าใจสถาบันชุมชนเป็นสถาบันชีวิตพื้นฐานของชาวไทย เป็นรากฐานการพัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เป็นของไทย มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับวัฒนธรรมชุมชนความเข้าใจนี้เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางพัฒนาหมู่บ้าน เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมและจิตสำนึกของชุมชน

ฉัตรทิพย์ ศึกษาและสะท้อนข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนไทย ทำให้ได้ค้นพบความเป็นชุมชนไทยที่มีความเข้มแข็งยืนนานทั้งในมิติของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สำนึกดีงามและความมีน้ำใจสิ่งเหล่านี้ได้ยืนยันให้เห็นเด่นชัดเมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ชนบท

⁴ สุนทรีย์ อาสะวีย์. (2533). วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เอกสารงานวิจัยหมายเลข 29. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁵ พรณี บัวเล็ก. (2544). การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย : บทสำรวจสถานะความรู้. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สยาม.

ไทยนั้นเป็นที่พึงพิงได้อย่างดี จึงเสนอแนวทางที่จะสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถเลี้ยงชุมชนได้ดีต้องสัมพันธ์กับเศรษฐกิจระหว่างชุมชนด้วยกันกับเศรษฐกิจระดับชาติและสากลที่มีกระแสรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์

ฉัตรทิพย์ พยายามชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจชุมชนนั้นใหญ่กว่าสาขาเศรษฐกิจทุนนิยม แต่คนไปคิดว่าเศรษฐกิจทุนนิยมใหญ่กว่า ใช้เกณฑ์ที่วัดจากทรัพย์สินเงินทองมากเกินไปจึงมองเศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งเป็นมุมมองแบบลำเอียง เพราะความเป็นจริง ระบบทุนเป็นอีกระบบที่อยู่นอกระบบ โดยมีเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบหลัก⁶

พรเพ็ญ ทับเปลียน นำเสนอให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาประเทศไทยในอดีตเป็นในแนวทางทุนนิยม เน้นเฉพาะเมืองแต่ละทิ้งชนบทที่เป็นรากฐานใหญ่ของประเทศ ละเลยเศรษฐกิจชุมชนชนบทซึ่งสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับแนวทางทุนนิยมได้หรือที่ต่อมาเรียกว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเศรษฐกิจไทยประกอบด้วยเศรษฐกิจสองระบบ คือเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจทุน การแปรรูปของเศรษฐกิจไทยจากระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจทุน เป็นกระบวนการที่มีความล่าช้า ดังนั้น เส้นทางพัฒนาประเทศไทยที่สอดคล้องกับความเป็นจริง จึงควรเป็นเส้นทางที่ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทนำ เพราะชุมชนเป็นแกนของสังคมและวัฒนธรรมไทย⁷

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ อธิบายให้เห็นเศรษฐกิจไทยมี 2 ระบบคือยังมีเศรษฐกิจชุมชนระบบล่างที่รักษาเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนทั้งทางด้านทำมาหากิน สวัสดิการ และจิตวิญญาณ ประกอบด้วย ผู้นำผู้เฒ่าผู้แก่ พระสงฆ์ เป็นต้น และสัมพันธ์กับธรรมชาติ ทำการเกษตรผสมผสาน พึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกัน ทำงานสร้างความสุขและคุณธรรม ยึดหลักศาสนาพุทธแบบอหิงสาและมนุษยธรรม ร้อยรัดด้วยระบบเครือญาติ มิตรสหายและวัฒนธรรม ขณะที่นอกชุมชนหมู่บ้านดำเนินการด้วยอำนาจเงินตรา การแข่งขันและการเอาเปรียบ จึงเสนอให้ขยายอาณาเขตเศรษฐกิจและสังคมระบบล่าง ค้นหาแนวทางที่จะทำให้สถาบันเครือข่ายระบบล่างมีความต่อเนื่อง⁸

เสรี ลีลาลัย ยืนยันผลวิจัยว่า ชุมชนกับรัฐชาติไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กันโดยพื้นฐาน แต่ระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่เดิมในสังคมโบราณ ทั้งในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ในส่วนของระบบเศรษฐกิจชุมชน พบว่าขณะที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองสูง แต่ก็มีขีดจำกัดในการขยายตัวเช่นกัน กล่าวคือมีขีดจำกัดด้านทิศทางการพัฒนา ซึ่งยังคงเน้นการส่งออกและการแข่งขันในตลาดโลก ขีดจำกัดด้านการถือครองที่ดินแบบกระจุกตัวในสังคมไทย หากไม่มีการปฏิรูปอย่างจริงจัง ทั้งในด้าน

⁶ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

⁷ พรเพ็ญ ทับเปลียน. (2546). เส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกระแสทุนนิยม. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

⁸ ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. (2546). เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

การกระจายการถือครองที่ดินสู่เกษตรกรและการจัดระบบเกษตรกรรมให้เหมาะสมกับพื้นที่แล้ว ระบบเศรษฐกิจชุมชนก็ไม่อาจขยายตัวได้ส่วนระบบเศรษฐกิจแห่งชาติยังไม่เคยเกิดขึ้นเลยในระบบเศรษฐกิจไทย มีเพียงระบบเศรษฐกิจมหภาคของระบบทุนนิยมเท่านั้นที่ครอบงำสังคมไทย ถ้าจะสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานของเศรษฐกิจชุมชน จึงต้องพยายามประสานเศรษฐกิจ 2 ระบบเข้าด้วยกันโดยเฉพาะส่วนของระบบทุนที่เป็นสัญชาติไทย ซึ่งต้องหว่าน ระบบเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจทุนนิยมมีอะไรที่เป็นแก่นร่วมของเศรษฐกิจ 2 ระบบ ซึ่งพบว่า ถ้าทุนนิยมไทยต้องการพัฒนาอย่างยั่งยืนและไม่ต้องการถูกระบบทุนโลกแย่งยึดทรัพย์ไป ก็จำเป็นต้องพึ่งตนเอง พึ่งพากันและกัน เรียนรู้จากกันและกัน และรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคม เป็นแกนเดียวกับระบบเศรษฐกิจชุมชน⁹

อรสุดา เจริญรัต ศึกษาาระบบเศรษฐกิจหมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัยนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่และปรับตัวอย่างมีเงื่อนไข มีปัจจัยและกระบวนการอย่างไร กำหนดนิยามและขอบเขตของเศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิต พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่สุดของการดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือการที่ชุมชนหรือหมู่บ้านยังมีอำนาจควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่างๆ อำนาจดังกล่าวนับเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ที่เป็นบรรทัดฐานปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพิธีกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน จากปัจจัยดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับตัวตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้ แต่พบว่ามีอุปสรรคและปัญหาที่ชาวบ้านต้องร่วมกันเรียนรู้ เพื่อพัฒนาวิธีการต่อสู้และเอาชนะปัญหาเหล่านี้¹⁰

รัตนาวร เศรษฐกุล ศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและสังคมจารีตมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และสังคมสมัยใหม่ ภายใต้ระบอบการเมืองแบบรัฐชาติจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการปฏิรูปการปกครองของพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในหัวเมืองประเทศราชภาคเหนือในปี พ.ศ.2442 ถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ พบว่า

⁹ เสรี สีสาลย์. (2546). การสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

¹⁰ อรสุดา เจริญรัต. (2546). เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพฯ. สถาบันวิถีทรรศน์.

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายรัฐเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้าน ขณะที่วัฒนธรรมชุมชนเป็นปัจจัยที่เหนี่ยวรั้งการเปลี่ยนแปลงให้ช้าลง หรือกำหนดรูปแบบการเปลี่ยนแปลง ¹¹

อาริยา เศวตามร์ อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับข้าวและการทำบุญ ในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชน มองผ่านพิธีกรรมผ้าป่าข้าวกับการช่วงชิงการให้ความหมายข้าว และการทำบุญ การตั้งกองทุนชุมชนกับการสร้างความหมายใหม่ของพิธีกรรมผ้าป่าข้าว การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชน ศึกษาเชิงมานุษยวิทยาว่าด้วยกระบวนการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของนักพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในแนววัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่แตกต่างกันของการให้ความหมายที่แตกต่างกัน ภายใต้กรอบคิดเชิงทฤษฎี ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 2 แนวคิด คือ (1) ความหมายของพิธีกรรมในงานพัฒนา (2) ความเชื่อมโยงของอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บุญ และความยุติธรรมทางสังคม ¹²

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์ เสนอประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ทั้งในชนบท เมือง และต่างประเทศ ตั้งต้นศึกษาตั้งแต่ปลายยุคสมัยอยุธยา ต่อเนื่องการสร้างกรุงเทพฯ จนถึง พ.ศ.2544 วิเคราะห์สถานะชาวนาชาวไร่ แม้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจรัฐ ชนบทยังคงเป็นแหล่งแรงงานราคาถูก รัฐส่วนกลางไม่พยายามเข้าไปพัฒนา แต่พยายามเข้าไปแทรกแซงชีวิตของหมู่บ้านชนบท รัฐเห็นความสำคัญการพัฒนาชนบทเมื่อมีการขยายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการต่อต้านอำนาจรัฐ แต่หลังจากที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ยุติบทบาทลง ทำให้รัฐบาลก่อนนโยบายการพัฒนาก็เปลี่ยนไป ภาคการเกษตรได้ถูกลดความสำคัญ ภาคที่มีบทบาทคืออุตสาหกรรม ความสำคัญของชนบทถูกวางเป็นแหล่งแรงงานราคาถูกให้กับโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองหลวง ¹³

แอนดรู เทอร์ตัน วิเคราะห์สังคมและเศรษฐกิจไทยจะมีลักษณะเป็นทุนนิยมมากขึ้นเป็นลำดับแต่ในชนบทไทยนั้น ลักษณะความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบไม่ใช่ทุนนิยมกลับยังคงอยู่ และไม่หมดสิ้นไป ไม่เกิดมีไร่นาขนาดใหญ่ที่ทำการผลิตแบบทุนนิยม ไม่ได้เกิดชนชั้นกรรมาชีพภาคเกษตรอย่างกว้างขวาง ความขัดแย้งที่เด่นชัดในชนบทก็ไม่ได้เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น รัฐจะเพิ่มประโยชน์

¹¹ รัตนพร เศรษฐกุล. (2546). หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ พ.ศ.2442-2542. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

¹² อาริยา เศวตามร์. (2542). ผ้าป่าข้าว บทสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน. กรุงเทพฯ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

¹³ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 3. ซิดนีย์เวอร์ม.

ของรัฐเอง โดยสามารถครอบงำความเป็นใหญ่เอาไว้ได้ และสร้างสภาพเงื่อนไขที่เอื้อต่อการที่ระบบทุนนิยมจะเข้าไปสู่ชนบทได้ ด้วยการพยายามขัดขวาง การปราบปราม ลดทอน หรือเบี่ยงเบนความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นระหว่างชนชั้นในชนบท หรือขัดขวางการก่อร่างของจิตสำนึก และการจัดองค์กรบางรูปแบบ หรือขัดขวางการก่อร่างชนชั้นเสียตั้งแต่แรก สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐเชื่อมต่อกับผู้ผลิตในชนบทได้ โดยอาศัยบรรดาอำนาจท้องถิ่น

ปีเตอร์ เอฟ เบลล์ พิจารณาการเปลี่ยนแปลงในพัฒนาการเศรษฐกิจการเมืองไทย โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสะสมทุนและการขูดรีดส่วนเกินที่ดำเนินอยู่ตั้งแต่ระดับสากลถึงหมู่บ้านผ่านทางรัฐจักรวรรดินิยมและรัฐไทยซึ่งใช้องค์กรทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การปราบปราม ด้านอุดมการณ์ การเมือง ใช้การแทรกแซงโดยตรงในชนบทด้วยนโยบาย เช่น การพัฒนาชนบท การปฏิรูปที่ดิน การพยายามควบคุมพลังทางชนชั้น โดยทุนที่ก้าวหน้าจะรุกแทรกเข้าสู่สถาบันทางสังคมต่างๆ ของสังคมที่ด้อยพัฒนา โดยการฉีกเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกโดยผ่านการค้า แรงงานราคาถูก และการปราบปรามทางทหาร ผลที่ติดตามมาคือเมื่อระบบทุนนิยมแทรกตัวเข้าไปในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นจึงนำไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้นในชนบท การเติบโตของจิตสำนึกทางชนชั้น ก่อให้เกิดองค์กรเคลื่อนไหวของชาวนาในที่สุด¹⁴

ฟิลิป เฮิร์ซ พิจารณานโยบายและนัยกรรมรัฐไทยในการพัฒนาชนบทไว้ว่า เมื่อประเทศทันสมัยหรือพัฒนามากขึ้น หมู่บ้านก็เชื่อมต่อกับรัฐแน่นขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งเกือบจะมองหมู่บ้านกับรัฐว่าแยกต่างหากจากกันหรือต่างอยู่อย่างอิสระจากกันทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และในเชิงสถาบันไม่ได้ อีกต่อไป แต่การพัฒนาชนบทในประเทศไทยและผลกระทบต่อสังคมหมู่บ้าน มีลักษณะและกระบวนการทางการเมือง 2 อย่างขัดแย้งกันอยู่ในตัว ด้านหนึ่งคือกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งมองได้ว่าเป็นกระบวนการที่หมู่บ้านกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ อีกด้านหนึ่งคือกระบวนการขยายความครอบงำโดยรัฐ อันเป็นกระบวนการซึ่งรัฐกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน

สาเหตุแห่งความขัดแย้งดังกล่าวเพราะด้านหนึ่งนัยกรรมของราชการนิยามความมุ่งหมายของการพัฒนาชนบทเป็นการส่งเสริมสวัสดิการ ความเจริญ ความสะอาด ความสามัคคี ความมั่นคง การดูแลทั่วถึง การพัฒนา ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท ทว่าผลที่เกิดขึ้นกลับเป็นการพยายามพัฒนาชนบทที่เอื้อให้รัฐเข้าควบคุมหมู่บ้านได้มากขึ้น สะดวกขึ้น และเอื้อให้ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมมีส่วนกำหนดชีวิตและงานของชาวชนบทมากขึ้นเป็นลำดับโดยใช้เกณฑ์ชี้วัดจากโครงการปฏิรูปที่ดิน สถาตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน บทบาทของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

¹⁴ ปีเตอร์ เอฟ เบลล์. (2533). รัฐไทย พัฒนาการของระบบทุนนิยมกับชนบทในประเทศไทย. ใน อนุญญา ภูงคงกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: หน้า 20-21.

การเกษตร (อ.ก.ส.) ในการให้เงินกู้ โครงการพัฒนาชุมชน และบทบาทของกองกำลังเยี่ยงทหารที่มีการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน¹⁵

ชยันต์ วรรณะภุติ มองการพัฒนาชนบทเป็นวิธีการที่รัฐใช้เพื่อผนึกหมู่บ้านเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองระดับชาติ เพื่อเอื้ออำนวยให้การผลิตแบบทุนนิยมแทรกตัวเข้าไปในหมู่บ้าน และช่วยให้ชนชั้นบางชนชั้นสะสมทุนร่ำรวยขึ้นมาได้ ตลอดจนเป็นวิธีการที่รัฐใช้เพื่อสืบทอดลักษณะทางสังคมของความสัมพันธ์ทางการผลิตอีกด้วย¹⁶

บุญชู ไรจนเสถียร อธิบายให้เห็นรูปธรรมของปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างอำนาจรัฐ โดยเฉพาะทุนภาคเกษตรที่ถูกทิ้งขว้างโดยรัฐ เมื่อรวมเงินทุกกองทุนเข้าด้วยกันเมื่อสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ.2542 มีถึง 50,212 ล้านบาท หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายบริหารกองทุนแต่ละก้อน ประกอบด้วย สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบบริหาร 3 กองทุน คือ กองทุนหมุนเวียน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนด้านหนี้สินและที่ดิน กองทุนหมุนเวียน เพื่อปลดปล่อยหนี้สินเดิมของเกษตรกรที่ยากจน และเงินทุนหมุนเวียน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน กองทุนทั้ง 3 ก้อนนี้ รวม 1,695 ล้านบาท กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง รับผิดชอบบริหาร 2 กองทุน คือ กองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร กองทุนทั้ง 2 ก้อนมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรด้านการผลิตและการตลาด โดยมุ่งไปที่เป้าหมายช่วยเหลือเกษตรกรให้มีรายได้สูงขึ้น รวมเงินทั้งสิ้น 46,010 ล้านบาท กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบบริหารกองทุนรวม 23 กองทุน กระจายอยู่ตามสำนักงานและกรมต่างๆ คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักปลัดกระทรวงฯ กรมชลประทาน กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รวมเงินทั้งสิ้น 2,500 ล้านบาทเศษ

บุญชู อธิบายให้เห็นถึงกองทุนอีกก้อนหนึ่งที่อยู่ในมือของสถาบันการเงินทั้งภาครัฐและเอกชน แต่เกษตรกรได้ทุนจากสถาบันเหล่านี้น้อยมาตลอด ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน บริษัทเงินทุน ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้ากิจการวิเทศธนกิจ เป็นต้น ที่มีบทบาทอำนวยทุนให้กับเกษตรกรกู้โดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านมือพ่อค้าที่ค้าผลิตผลเกษตร ที่ค้าปัจจัยการผลิตทางการเกษตร มีทุนรวมทั้งสิ้นในปี 2542 จำนวน 9.2 ล้านล้านบาท

¹⁵ พิลิป เฮอร์ช. (2533). หมู่บ้านสู่รัฐ-รัฐสู่หมู่บ้าน. ใน อดิญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: หน้า 21-23.

¹⁶ ชยันต์ วรรณะภุติ. (2533). รัฐ การพัฒนาชนบทและการสืบทอดลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมไทยในหมู่บ้านภาคเหนือของไทย. ใน อดิญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: หน้า 23-24.

ส่วนใหญ่เป็นเงินที่รวบรวมได้จากเงินฝากของประชาชน 4.64 ล้านล้านบาท และให้สินเชื่อกับเศรษฐกิจทุกแขนงรวมกันทั้งสิ้น 6.5 ล้านล้านบาท เป็นสินเชื่อเพื่อการผลิตภาคเกษตรเพียงร้อยละ 2.26 ขณะที่สินเชื่อเพื่อการอุตสาหกรรมมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 29.62 รองลงมา ได้แก่ สินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ร้อยละ 22.34¹⁷

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ ศึกษานโยบายเศรษฐกิจภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ถูกขนานนามว่า ทักษิณนิคมิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มธนาคาร คือ นโยบายประชานิยม (Populist policy) ที่ต้องการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจด้วยวิธีแตกต่างจากการปรับโครงสร้างสถาบันการเงินดังที่ทำในช่วงรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ แต่มาเน้นนโยบายระยะสั้นเพื่อกระตุ้นการบริโภคและช่วยจุดเศรษฐกิจออกจากภาวะวิกฤตปีพ.ศ.2540 ตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ โดยการโยกย้ายสภาพคล่องที่ล้นเกินออกจากระบบธนาคารมาเป็นการใช้จ่ายและเครดิตของครัวเรือน ส่วนในระยะยาวเน้นการพัฒนาพลวัตภายในด้วยการเพิ่มรายได้ต่อหัว ส่งเสริมผู้ประกอบการ โดยออกนโยบายเศรษฐกิจรากหญ้า เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านละล้านบาท นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นโยบายส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และโครงการเคื้ออาหาร โดยใช้ธนาคารรัฐเป็นกลไกสำคัญทางด้านสินเชื่อ¹⁸

2.2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

จากการปริทัศน์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อ 2.1. ข้างต้น ผู้วิจัยค้นพบว่าในชุมชนมีโครงสร้างอำนาจระดับชุมชนดำรงอยู่ด้วย ดังนั้นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายหรืองบประมาณเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท กลุ่มคนที่อยู่ในโครงสร้างอำนาจนี้ จึงอาจเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ต่อโครงการเหล่านี้ก่อนคนอื่น หรือใช้อำนาจดังกล่าวในการโยกย้ายถ่ายเทงบประมาณเหล่านี้ไปสู่เครือข่ายและพวกพ้องของตนเอง ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิด 2 อย่างด้วยกันคือ หนึ่ง แนวคิดว่าด้วยอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท และสอง แนวคิดเครือข่ายทางสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

¹⁷ บุญชู ใจจนเสถียร. (2546). บุญชูชี้ทางเกษตรไทยไปสู่ครัวโลก. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์บ้านนา : หน้า 384-393.

¹⁸ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2549). ธนาคารพาณิชย์ไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: พลวัต การปรับตัวและการแข่งขันใหม่. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร เรื่อง โครงสร้างและพลวัตทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ(29 มิถุนายน 2549) แหล่งที่มา: <http://www.bangkokbiznews.com/2006/special/bizNes/Ukrist/Ukrist.pdf> วันที่สืบค้น 22 กรกฎาคม 2550.

2.2.1. แนวคิดอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท

แอนดรู เทอร์ตัน ให้คำจำกัดความแนวคิดนี้ว่า ก่อนที่การแทรกตัวเข้ามาของทุนอาณานิคม ชุมชนหมู่บ้านมีสมาคมในรูปแบบต่างๆ มีจุดประสงค์เพื่อการสืบทอดลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งภายในและภายนอกโดยชุมชนหมู่บ้านติดต่อระหว่างกันในระดับแนวนอน ชุมชนหมู่บ้านมีเครือข่ายติดต่อระหว่างครัวเรือนด้วยตัวเอง มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และเป็นเพื่อนบ้านกัน สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การแลกเปลี่ยนแบบให้และรับซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนบนฐานการกระจายทรัพยากร ที่มีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงานการเกษตร การรวบรวมแรงงานเพื่องานศาสนา สังคม งานโยธาของชุมชนหมู่บ้าน รวมทั้งการร่วมแรงงานกันในงานชลประทาน นอกจากนี้ การร่วมสมาคมกันยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระทำการร่วมกันด้วย

เมื่อมีการริเริ่มใช้นโยบาย “พัฒนาชุมชน” ตอนต้นพุทธศวรรษ 2500 ทางราชการได้ชักชวนให้มีการสร้างสมาคมขึ้นใน “ชุมชนหมู่บ้าน” และมีการส่งเสริม “ผู้นำชุมชนหมู่บ้าน” ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และครู (ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย คือ บ้าน วัด โรงเรียน-ผู้วิจัย) แต่การณ์กลับเป็นว่า นโยบายดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงพอ และขัดแย้งในแง่อุดมการณ์ เป็นผลให้ลักษณะ “ชุมชนหมู่บ้าน” ถูกบั่นทอนหรือทำลายโดยกระบวนการ “พัฒนา”

การพัฒนาดังกล่าว ได้แก่การผลิตสินค้าที่เพิ่มขึ้น การแยกตัวทางสังคมเศรษฐกิจทั้งภายใน และระหว่างหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านกับเมือง ความเป็นราชการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ การก่อตั้งหมู่บ้านใหม่ ๆ การรวมหมู่บ้านเก่าๆ เข้าด้วยกันหรือแยกขอยออกจากกัน ผู้นำชุมชนหมู่บ้านมีแนวโน้มมากขึ้น และมองว่าจะเป็นการสมาชิกของชนระดับนำ ซึ่งชาวบ้านยากจนจะมองคนเหล่านี้ว่าเป็น “กลุ่มอภิสิทธิ์” เพราะกีดกันคนจนเข้ากลุ่ม แต่นับรวมระดับชั้นพ่อค้าและข้าราชการจากหมู่บ้านอื่นเข้ากลุ่มตน อันก่อให้เกิดการแยกตัวทางสังคม

ส่วนบริบทที่เอื้อหรือขัดขวางการแยกตัวทางสังคมของผู้ผลิตในชนบทแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือลักษณะของประเทศไทย กลุ่มชนชั้นอำนาจ แนวโน้มพัฒนาการภาคเกษตร และบรรดาอำนาจท้องถิ่น

แอนดรูอธิบายลักษณะประเทศไทยมีความเป็นเอกเทศ คือไม่ได้ยึดถือเอาถนัดหรือรับใช้ผลประโยชน์ของระบอบพี ถึงแม้ว่ารัฐจะมีความใกล้ชิดและเป็นผู้สร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการสะสมทุนของระบอบพี ไทยก็ตาม ทว่ารัฐไทยนั้นรับใช้ผลประโยชน์อันสลับซับซ้อนของกลุ่มชนอำนาจ ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งที่เป็นชนชั้นและที่ไม่ใช่ชนชั้น ได้แก่ ชนชั้นระบอบพี ซึ่งมีนายทุนการเงิน และนายทุนอุตสาหกรรมมีบทบาทโดดเด่น ข้าราชการทหารระดับสูง ข้าราชการระดับสูง ราชวงศ์ ตลอดจนกลุ่มคนที่สะสมความมั่งคั่งด้วยวิถีทางที่ไม่ใช่แบบทุนนิยม รวมทั้งกลุ่มสนับสนุนระดับท้องถิ่นด้วย

แนวโน้มพัฒนาการภาคเกษตร ซึ่งขยายการผลิตโดยที่ประสิทธิภาพการผลิตไม่ได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการผลิตสินค้าเกษตรหลากหลายขึ้นแต่การผลิตข้าวลดความสำคัญลง ขณะที่อุตสาหกรรมภาคเกษตรที่ทวีความสำคัญขึ้น

บรรดาอำนาจท้องถิ่น ที่อยู่ในสถานะตัวกลางของการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางสังคม ทั้งภายในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ในเมือง ในระบบราชการ ที่อยู่ในภาคเกษตร ในภาคการค้า ในแง่หนึ่งอาจมองว่า บรรดาอำนาจท้องถิ่นเหล่านี้เป็นตัวแทนการใช้อำนาจรัฐ โดยรัฐจะเชื่อมต่อกับผู้ผลิตในชนบท โดยผ่านบรรดาอำนาจท้องถิ่น แต่ก็ไม่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ

บรรดาอำนาจท้องถิ่นประกอบไปด้วยบุคคลที่ครองอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจในระดับต่างๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ก็จะมีชนระดับนำจำนวนหนึ่งซึ่งสะสมความมั่งคั่ง สามารถควบคุมทรัพยากรสำคัญๆ ไว้ในมือ มีอำนาจและเกียรติ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มี คนเหล่านี้จะร่ำรวยขึ้นมาโดยการสะสมส่วนเกินจากการค้าขาย การให้เช่าที่ดิน การให้เงินกู้ การจ้างแรงงาน หรือร่ำรวยเพราะมีบทบาทเชื่อมโยงอยู่กับรัฐ จึงได้เงินกู้ถูก ได้รับการจัดสรรที่ดินของรัฐ ขายผลผลิตได้ในราคาประกัน

ชนระดับสูงของหมู่บ้าน จึงมีความสัมพันธ์หลากหลายกับชาวบ้าน ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง คือ คนเหล่านี้อาจอยู่ในฐานะผู้ว่าจ้าง เจ้าของที่ดิน พ่อค้า ผู้ให้กู้ เจ้าของโรงสี กรรมการกลุ่มเกษตรกร สภาตำบล กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น อีกทั้งยังเสริมฐานะให้แข็งแกร่งขึ้นได้อีกด้วยการอุปถัมภ์หมู่บ้าน การกระทำดังกล่าว จึงจัดได้ว่าเป็นการสร้างความชอบธรรมและการยอมรับ ซึ่งมีผลช่วยลดทอนหรือบดบังความขัดแย้งในชนบทและในระดับอำเภอได้ ชนระดับสูงนี้ประกอบด้วยข้าราชการจากกระทรวงต่างๆ เจ้าของที่ดินรายใหญ่ พ่อค้าผู้รับเหมา เจ้าของกิจการขนส่ง เป็นต้น คนเหล่านี้จะสัมพันธ์โยงใยต่อกันทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติอีกทอดหนึ่ง

นอกจากรัฐจะเข้าถึงผู้ผลิตในชนบทโดยอาศัยบรรดาอำนาจท้องถิ่น นโยบายบางอย่างของรัฐ โดยเฉพาะที่มากับการพัฒนา มีผลทำให้ลักษณะความเป็นเอกเทศ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการจัดองค์กรที่เป็นชุมชนเองหมดความสำคัญไป โดยมีองค์กรใหม่ๆ ที่ทางราชการเป็นฝ่ายริเริ่ม และมีอำนาจควบคุมเข้ามาแทนที่ เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ¹⁹

ขณะที่ ฟิลิป เฮิร์ช พิจารณานโยบายและนัยกรรมรัฐไทยในการพัฒนาชนบทและผลกระทบต่อสังคมหมู่บ้าน มีลักษณะและกระบวนการทางการเมือง 2 อย่าง ซึ่งขัดแย้งกันอยู่ในตัว ด้านหนึ่งคือ

¹⁹ แอนดรู เทอร์ตัน. (2533). บรรดาอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท. ใน อนุญญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรปครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : หน้า 59-61

กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งมองได้ว่าเป็นกระบวนการที่หมู่บ้านกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ อีกด้านหนึ่งคือกระบวนการขยายความครอบงำโดยรัฐ อันเป็นกระบวนการซึ่งรัฐกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน

สาเหตุแห่งความขัดแย้งดังกล่าว เพราะด้านหนึ่งนโยบายของราชการนิยามความมุ่งหมายของการพัฒนาชนบทเป็นการส่งเสริมสวัสดิการ ความเจริญ ความสะอาด ความสามัคคี ความมั่นคง การดูแลทั่วถึง การพัฒนา ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท ทว่าผลที่เกิดขึ้นกลับเป็นการพยายามพัฒนาชนบทที่เอื้อให้รัฐเข้าควบคุมหมู่บ้านได้มากขึ้น สะดวกขึ้น และเอื้อให้ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมมีส่วนกำหนดชีวิตและงานของชาวชนบทมากขึ้นเป็นลำดับโดยใช้เกณฑ์ชี้วัดจากโครงการปฏิรูปที่ดิน สถาปตَابล และคณะกรรมการหมู่บ้าน บทบาทของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในการให้เงินกู้ โครงการพัฒนาชุมชน และบทบาทของกองกำลังเยี่ยงทหารที่มีการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน²⁰

2.2.2. แนวความคิดเครือข่ายทางสังคม (Social network concept)

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดเครือข่ายทางสังคม เป็นแนวทางการวิจัย เครือข่ายทางสังคมในที่นี้หมายถึงกลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลกลุ่มหนึ่งมีต่อกันโดยคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นได้ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของคนในสังคม เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนตัวที่บุคคลมีต่อกันนั้น มีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางพฤติกรรมของบุคคลในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการทางการเมือง

แนวความคิดเครือข่ายทางสังคมเน้นให้เห็นพฤติกรรมทางการเมืองไทยที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและหลากหลายและเน้นให้เห็นถึงรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมทางการเมืองของไทยที่มีแต่ดั้งเดิมและมีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ซึ่งมักจะถูกกลบเกลื่อนในการวิเคราะห์การเมือง โดยใช้ทฤษฎีต่างๆ ที่มีมาจากสังคมตะวันตก นั่นคือ การที่คนไทยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเส้นสายเป็นเครื่องมือหนึ่งทางการเมืองในการแก้ปัญหาหรือเพื่อบรรลุเป้าหมายต่างๆ

วิถีทางการเมืองไทยที่ผ่านมา ชาวนาชาวไร่หรือคนในชนบท ถูกมองว่าขาดความกระตือรือร้นทางการเมือง ขาดอำนาจในการต่อรอง ยอมรับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นการมองเพียงด้านเดียว ฉะนั้น แนวความคิดเครือข่ายทางสังคมช่วยให้เห็นภาพชีวิตการเมืองอีกด้านหนึ่งของชาวนาชาวไร่ โดยแสดงให้เห็นว่า ภายใต้อุปถัมภ์กันต่างๆ จากภายนอกที่ทำให้ชาวนา

²⁰ ฟิลิป เอิร์ช. (2533). หมู่บ้านสู่รัฐ-รัฐสู่หมู่บ้าน. ใน อดิญา ภูซงกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวบรวมความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: หน้า 21-23.

ชาวไร่เสียเปรียบชนชั้นอื่นในสังคมนั้น ชาวนาชาวไร่มีความตื่นตัวทางการเมืองและพยายามยกฐานะความเป็นอยู่ของตนโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีกับชาวนาชาวไร่ด้วยกัน หรือผู้นำท้องถิ่น หรือข้าราชการและพ่อค้าในเมือง รวมทั้งนักการเมืองเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการแก้ปัญหาต่างๆ ของตน และครอบครัว หรือส่งผ่านความต้องการทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรต่างๆ จากรัฐในการปรับปรุงชีวิตเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

ดังนั้น แนวความคิดเครือข่ายทางสังคมจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาชาวไร่ในแต่ละวันเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างคนในชนบทกับคนในเมือง ตลอดจนผู้นำและนักการเมืองระดับประเทศที่ประกอบกันขึ้นเป็นระบบการเมืองไทย

การวิจัยเชิงแนวคิดเครือข่ายทางสังคม จึงจำเป็นต้องเริ่มที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตั้งชื่อว่าเป็นจุดศูนย์กลางและพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีสายสัมพันธ์กับใครบ้าง พวกเขาเหล่านั้นมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร ฉะนั้น เครือข่ายทางสังคมของบุคคลหนึ่งจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่เขาสามารถใช้ให้มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่น

การวิจัยนี้นำแนวคิดเครือข่ายทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายการวิจัยเป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 เครือข่ายทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวแปรตาม พิจารณาว่าบุคคลใช้เครือข่ายทางสังคมหรือเส้นสายที่มีต่อผู้อื่นเป็นเครื่องมือหรือกลไกทางการเมืองอันหนึ่งในการแก้ปัญหาต่างๆ

แนวทางที่ 2 เครือข่ายทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวแปรอิสระ พิจารณาว่า เครือข่ายทางสังคมส่วนบุคคลมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลและกลุ่มการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมแบบที่เป็นทางการหรือการเผชิญหน้ากันโดยตรงในสถานการณ์ต่างๆ

แนวทางที่ 3 เครือข่ายทางสังคมส่วนบุคคล จะถูกวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีบทบาทและทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ซึ่งตามทฤษฎีบทบาท ระบบสังคมประกอบขึ้นด้วยเครือข่ายของตำแหน่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน โดยบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นมีบทบาทที่แตกต่างกันขึ้นกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละบุคคล รวมทั้งกฎระเบียบสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจะกำหนดไว้ในแต่ละบทบาท บุคคลจะเผชิญหน้ากับความคาดหวังต่างๆ ในพฤติกรรมของตนที่จะต้องแสดงออก ความคาดหวังเหล่านี้อาจมาจากทางสังคม กลุ่มบุคคลหรือชนชั้นทางสังคม จุดสำคัญอยู่ที่ว่าจะต้องแสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ในแต่ละสถานการณ์ ความคาดหวังประเภทใดที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรม ดังนั้น พฤติกรรมของบุคคลจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่มาจากบุคคลอื่นในเครือข่ายทางสังคมของเขาด้วย

ขณะที่ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเป็นการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลที่ถูกจูงใจโดยผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากผู้อื่น บุคคลกระทำการโดยอ้อมมุ่งหวังรางวัลตอบแทนจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จึงเป็นกลไกอันหนึ่งที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำรงอยู่ได้ และช่วยให้เครือข่ายของความสัมพันธ์ขยายกว้างขึ้น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้อื่นดำเนินอยู่ภายใต้ความไม่แน่นอน เพื่อลดอัตราความไม่แน่นอน คนเราจึงสร้างข้อผูกมัดทางใจ และความเชื่อถือในสายสัมพันธ์ขึ้นมา ซึ่งจะมากขึ้นก็ต่อเมื่อคู่สัมพันธ์มีการสนองตอบความผูกพันทางใจที่มีต่อกันมากขึ้น และความเชื่อถือซึ่งกันและกันที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้สายสัมพันธ์ที่มีต่อกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ด้วยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ก่อให้เกิดความเชื่อถือต่อกันและความผูกพัน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ผูกพันมากเท่าใด เขาจะอุทิศเวลา กำลังกาย และกำลังใจปกป้องสายสัมพันธ์นั้นมากขึ้นเท่านั้น

จากทฤษฎีดังกล่าว นักวิชาการศึกษาและวิเคราะห์ผลความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวนาซาวไรในจังหวัดภาคเหนือ เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของสังคมหมู่บ้านกับพลังจากภายนอกหมู่บ้าน ได้แก่ บทบาทของรัฐ และระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อลักษณะโครงสร้างทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน

ลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกัน จะมีผลทำให้ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่างกันและเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ชาวบ้านมักจะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการช่วยแก้ไขปัญหา นอกจากนั้น ลักษณะโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ยังประกอบด้วยภาวะจำกัดอื่น เช่น ความสัมพันธ์กับผู้มีอิทธิพล ความไม่เท่าเทียมกันในความมั่งคั่ง สถานภาพและอำนาจ การขาดหลักประกันในชีวิต และความยุติธรรมตามกฎหมายในชีวิต เป็นแรงกดดันที่ทำให้ชาวบ้านยากจนไม่กล้าท้าทายผู้มีอำนาจอย่างเปิดเผย จึงดูเหมือนว่าเครือข่ายทางการเมือง และมักแสวงหาผู้อุปถัมภ์ให้คุ้มครองตน²¹ จนเกิดความแตกต่างทางชนชั้นของชาวนา

²¹ ชาติชาย ฌ เชียงใหม่. (2533). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาในภาคเหนือ.

บทที่ 3

ภาพรวมของนโยบายประชานิยม กรณีกองทุนหมู่บ้าน

วิทยานิพนธ์บทนี้แบ่งการศึกษาเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ส่วนที่ 2 ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมือง ส่วนที่ 3 ข้อถกเถียงที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ นำมาสู่ความขัดแย้งในทางการเมือง และถูกหยิบยกมาเป็นข้ออ้างในการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 ของคณะนายทหารบางกลุ่ม

3.1. นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

นับตั้งแต่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศมาได้ 2 ปี และผลักดันนโยบายสำคัญมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 ที่เรียกว่า นโยบายลดความยากจน ประกอบด้วย นโยบายการพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรและลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี ธนาคารประชาชน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น ฤกษ์วิชาการไทยวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก และนิยามว่าเป็นนโยบายประชานิยม

คำว่า “ประชานิยม” เป็นกระแสถกเถียงของวงวิชาการเป็นอันมาก จนมีการให้ความหมายของประชานิยมในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยต้องการจะอธิบายให้เห็นความเป็นมาของประชานิยมที่แท้จริงเปรียบเทียบกับนโยบายประชานิยมในรูปลักษณะนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เชื่อมโยงกับความพยายามสร้างเครือข่ายทางสังคมในเชิงอุปถัมภ์ ผ่านกลไกอำนาจรัฐท้องถิ่นมากกว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ชุมชนมีบทบาทนำ

วงวิชาการทางรัฐศาสตร์มองแนวคิดประชานิยม หรือ Populism เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่อาจแสดงออกมาได้ 2 รูปแบบคือ

- 1) รูปการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เน้นความคิดอุดมการณ์สุดขั้ว เอาใจและแก้ปัญหาของชนบท ประชานิยมแบบนี้เป็นปฏิบัติการและการเคลื่อนไหวหรือรูปแบบทางการเมืองที่ต้องการสร้างพันธมิตรให้มีฐานกว้าง ผู้นำประชานิยมแบบนี้มักมีสัญญา ไม่ใช่เพียงการทำให้เศรษฐกิจเติบโต แต่สัญญาว่าจะกระจายรายได้จากกลุ่มที่ถือว่าเป็นปรปักษ์ศัตรู ซึ่งอาจเป็นนายทุนต่างชาติ เจ้าที่ดินใหม่ในชนบท ธุรกิจขนาดใหญ่ นักประชานิยมแบบนี้มักเอาปัจจัยชาตินิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

2) ประชาชนในมิตินี้เป็นรูปแบบทางการเมือง อันรวมถึงเผด็จการประชานิยม ซึ่งใช้ความเป็นผู้นำบารมีสร้างคะแนนนิยมกับมวลชน นอกเหนือจากกระบวนการที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ เช่น การทำประชามติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบผู้แทนในรัฐสภา นักการเมืองประชานิยมที่มีจุดยืนทางอุดมการณ์ไม่แน่นอน บิดพลิ้วไปตามสถานการณ์ที่ได้ประโยชน์ทางการเมือง แต่มักอ้างประชาชนไว้ก่อน

ในบทความเรื่อง “ความกลวงและความไม่เพียงพอของนโยบายประชานิยม” ให้คำจำกัดความประชานิยมกับปัญหาฐานคิดความยากจน ในการแก้ปัญหาความยากจน โดยรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ มองปัญหาและสาเหตุความยากจนเป็นเพียงรายได้ ด้วยการใช้เส้นความยากจนและเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน หรือ จปฐ. เป็นตัวชี้วัดความยากจน คือ คนที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อปี เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัญหาความยากจนจึงถูกลดทอนให้เหลือว่า เป็นปัญหาความบกพร่องของปัจเจกบุคคล คือ ความยากจนเกิดจากการขาดความสามารถในการบริหารจัดการชีวิต ไม่รู้จักใช้จ่าย ซึ่งในความเป็นจริง ชีวิตคนจนไม่ใช่มีสาเหตุจากปัญหาทำที่ในชีวิต ความบกพร่องส่วนบุคคล การขาดความสามารถในการบริหารจัดการ หากเป็นปัญหาการตกอยู่ในโครงสร้างแบบเศรษฐกิจการตลาด ซึ่งชาวชนาชาไร้ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ในขณะที่ชีวิตการผลิตในฐานะชาวชนาชาไร้รายย่อยล่มสลาย

แม้ว่าประชานิยมที่มุ่งแก้ปัญหาด้วยการหาแหล่งเงินทุน การพักชำระหนี้ และกองทุนหมู่บ้าน จึงเป็นการแก้ปัญหาให้คนจนเพียงส่วนเล็ยว แต่มุ่งสร้างความนิยมทางการเมือง ไม่สนใจการสร้างและพัฒนาเวทีประชาคมที่ยั่งยืน แต่ต้องการระดมมวลชนเข้าสังกัดกลุ่มทางการเมืองใหม่ เช่น การจดทะเบียนคนจน การสร้างระบบอุปถัมภ์ใหม่ คือ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน หรือ ศตจ. ซึ่งได้ทำลายกลไกการแก้ปัญหาที่ชาวชนาชาไร้สร้างและสถาปนาขึ้น ดังนั้น ประชาชนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ถูกนิยามเป็นเพียงยุทธวิธีและกลยุทธ์เพื่อสร้างความนิยมทางการเมือง แต่ไม่ใช่ นโยบายแก้ปัญหาความยากจน

3.2. ผลกระทบนโยบายรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ที่นำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมือง

ผลจากแนวความคิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะนายกรัฐมนตรี ที่นำแนวคิดนโยบายเศรษฐกิจคู่ขนานมาสร้างนโยบายประชานิยมจนกลายเป็นประเด็นถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้เป็นผู้นำประชานิยมที่ถือเอาประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายเท่านั้น หากบ่อยครั้งจะใช้ประชาชนเป็นวิธีการด้วย คือเป็นวิธีการนำไปสู่อำนาจทางการเมือง เป็นวิธีการที่นำไปสู่การครอบงำและการเอาประโยชน์จากการดำเนินนโยบายกลายเป็นที่มาของนโยบายทักษิโนมิกส์(Thaksinomics) เป็นทุนเสี่ยงโชคที่นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองได้นิยาม และวิพากษ์วิจารณ์เอาไว้อย่างกว้าง

ขวาง เพื่อคัดค้านนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จนกระทั่งเรียกโดยรวมว่า “ระบอบเศรษฐกิจทักษิณ” หรือ “ระบอบทักษิณ”

ภาพลักษณ์ที่ปรากฏของ “ทักษิณนิคมิกส์” คือนโยบายเศรษฐกิจที่รัฐเข้าไปกระตุ้นการขยายตัว และการฟื้นตัวของภาคธุรกิจเต็มที่ เน้นการเติบโตของรายได้ประชาชาติ สร้างความหวัง ความมั่นใจ ต่อเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นในประชาชน โดยรัฐบาลมุ่งสร้างกระแส สร้างภาพ และเน้นการเติบโตของดัชนี ตลาดหลักทรัพย์ฯ ขณะเดียวกันก็สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือชาวนา ธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และทักษิณนิคมิกส์ยังเป็น เศรษฐกิจคู่ขนาน (Dual Economics) ที่เน้นส่งออกไปตลาดต่างประเทศ พอๆ กับการขยายตลาดภายใน โดยเฉพาะตลาดในชนบท

วิพากษ์นโยบายประชานิยม

ข้อวิพากษ์แนวนโยบายในการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยใช้ 6 โครงการประชานิยม พบว่า โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย แม้จะทำให้เกษตรกรมี รายได้เพิ่มขึ้น และเกินกว่าร้อยละ 90 สามารถชำระหนี้คืนได้ แต่ก็นำเงินที่ได้จากการพักชำระหนี้ไปใช้ ลงทุนตามวัตถุประสงค์เพียงร้อยละ 8.6 ที่เหลือส่วนใหญ่นำไปใช้หนี้อุปโภคบริโภค และชำระหนี้นอก ระบบ เช่นเดียวกับโครงการธนาคารประชาชน และโครงการกองทุนหมู่บ้านละล้านบาท ที่ช่วยเหลือผู้ ยากจนเรื่องรายได้เพียงร้อยละ 6.5 พบว่า กระบวนการชำระหนี้ไม่เหมาะสม เป็นการหมุนเวียนจาก กองทุนหนึ่งไปอีกกองทุนหนึ่ง การกู้ยืมเป็นส่วนบุคคลมากกว่าเป็นกลุ่ม

ชมพูนุท โสลากรเพิ่มพูนวิวัฒน์ วิพากษ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ด้วยการส่งเงินให้แก่ชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการสร้างหนี้ สร้างทุกข์ให้เกิดความเสื่อมแก่ชุมชน รวมทั้งนโยบายของรัฐที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมุ่งเพิ่ม ผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติ จะเป็นการทำลายชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งวิธีการแก้ไขจะต้อง สร้างกระบวนการ การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความพร้อมของคนในชุมชน โดยประชาสังคมควรพิจารณาว่า การจะแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ควรจะยืนอยู่บนรากฐานตัวเองมากกว่าที่จะพึ่งแนวทาง จากรัฐบาล

จากการวิจัยและการสังเกตของผู้เกี่ยวข้อง ที่บ่งบอกว่า เงินกองทุนหมู่บ้าน หรือ เงินกู้ธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์ถูกนำไปใช้ในการบริโภคมือถือ รถปิกอัพ การสำรวจเบื้องต้นพบว่า เงินกู้ จำนวนมากเป็นสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loans – NPL) แต่ที่ไม่ปรากฏเป็น ตัวเลข เพราะชาวบ้านใช้วิธีกู้เงินจากระบบมาชำระเพื่อสามารถกู้ได้ต่อไป สถิติตัวเลขหนี้สินครัวเรือนที่ เพิ่มขึ้น สะท้อนพฤติกรรมบริโภคและปัญหาที่รุนแรง โครงการแปลงทรัพย์สินเป็นทุนมีชะตากรรมไม่

ต่างกัน คือทำยที่สุด ที่ดินจะหลุดจากมือชาวนาชาวไร่ เพราะเป็นหนี้บริษัทเกษตรกรรมใหญ่ๆ มารวบรวมเพื่อเปลี่ยนเป็นฟาร์มเกษตรทันสมัย โดยมีเจ้าของเดิมเป็นลูกจ้าง วิธีการนี้ จึงช้ารอยเดิมของวิธีการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการบริโภค ไม่ใช่โดยภาคการผลิตจริง

ข้อขัดแย้งของนักวิชาการที่มีต่อนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ยืนยันเป็นการพัฒนาผิดทิศ ที่มุ่งเน้นการเติบโตของรายได้ประชาชาติหรือทางวัตถุมิติเดียว โดยขาดการสร้างมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม ชุมชน วัฒนธรรม ขาดการเน้นการพึ่งตนเอง ความรัดกุมพอดี จะเห็นได้ว่า ในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่บริหารมา 2 ปี สังคมไทยไม่พุดถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยสิ้นเชิง แต่หันมาพุดถึงการเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นกันอีก จึงเป็นความเสี่ยงในทางการเงินการคลัง เพราะรัฐใช้เงินมากขึ้นเรื่อยๆ กับนโยบายสวัสดิการ 30 บาทรักษาทุกคน นโยบายการแปลงทรัพย์สินเป็นทุน รวมแล้วประมาณ 5 แสนล้านบาท การแก้ไขเอ็นพีแอล รวมแล้วประมาณ 7-9 แสนล้านบาท รวมทั้งอภิมาโครงการที่เริ่มหวนกลับมาพุดถึงกันอีก 2.2.-2.5 ล้านล้านบาท¹

นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกนำไปขยายผลจนเกิดการเดินขบวนประท้วงของกลุ่มต่อต้าน และเป็นประเด็นของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ด้วยคณะนายทหารได้นำมาเป็นประเด็นในการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายใต้การนำของ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ในนามคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 เดือนกันยายน พ.ศ.2549 ในระหว่างที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไปร่วมประชุมในเวทีสหประชาชาติ จนไม่อาจกลับประเทศไทย ต้องอยู่ในสถานะลี้ภัยทางการเมืองอยู่ที่ประเทศอังกฤษ

คณะรัฐประหารได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ ภายใต้การบริหารของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐประหารในนาม คปค.จัดตั้งรัฐบาลแล้วเสร็จได้เปลี่ยนชื่อเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) รัฐบาลใหม่ภายใต้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติมีนโยบายเร่งด่วนด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบนโยบายประชานิยมทุกโครงการของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่งตั้งคณะสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญาแผ่นดิน และดำเนินการอายัดทรัพย์สินของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พร้อมกับประกาศนโยบาย “เศรษฐกิจพอเพียง” บริหารประเทศ

¹ ชมพูนุท ไสลากรเพิ่มพูนวิวัฒน์. (2546). ประชาธิปไตยกับการบรรเทาความยากจน. การประชุมสถาบันพระปกเกล้าฯ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ. ศูนย์ข้อมูลสำนักข่าวเนชั่น : 17 พฤศจิกายน 2546.

3.3. ข้อถกเถียงที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

นโยบายกองทุนหมู่บ้านละล้านบาท ถือเป็นนโยบายประชานิยมของพรรคไทยรักไทย ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีอิทธิพลทำให้ได้รับการเลือกตั้ง และจัดตั้งรัฐบาล จึงเร่งผลักดันอย่างเร่งด่วน โดยให้เหตุผลว่าเป็นนโยบายที่มุ่งขจัดปัญหาความยากจน ก่อตั้งเป็น “กองทุน” หมุนเวียนให้เกิดการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการ เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากที่นำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของชาติในระยะยาว ดังนั้น กองทุนหมู่บ้าน นับเป็นนโยบายที่ส่งผลอย่างมากต่อชุมชนหมู่บ้าน

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน เกิดขึ้นจากความคิดในการจัดทำนโยบายของพรรคไทยรักไทย โดยมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าทีม ได้นำแกนนำของพรรคไทยรักไทยเดินสายระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งมี อัมพร ดั่งปาน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปี้ยะ จังหวัดสงขลา เป็นผู้นำเสนอเรื่องนี้ และพ.ต.ท.ทักษิณตอบรับว่า หากได้เป็นรัฐบาลจะนำไปดำเนินการ และเมื่อได้เป็นรัฐบาลก็ได้ดำเนินการตามที่รับปากไว้

พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เคยกล่าวกับสาธารณชนเมื่อวันที่ 6 เดือนมีนาคม พ.ศ.2544 ว่าแนวคิดเรื่องกองทุนหมู่บ้านมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน 2 แห่ง คือ กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของพระสุบิน ปณีโต จังหวัดตราด ทั้ง 2 กรณียังมีรากฐานมาจากแนวคิดของ ครูชบ ยอดแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดสงขลา โดยประยุกต์รูปแบบสถาบันการเงินเข้ากับวัฒนธรรมชุมชนที่เน้นความเอื้ออาทรแบ่งปันกัน กลายเป็นสถาบันการเงินเพื่อสวัสดิการของชุมชน

แนวความคิดของ ครูชบ ยอดแก้ว* ถูกนำเสนอเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยนำเสนอให้รัฐบาลจัดตั้งกองทุนระดับชาติ จัดสรรเงินสมทบให้หมู่บ้านผ่านกลุ่มออมทรัพย์โดยตรง ให้กลุ่มออมทรัพย์มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารเงินกองทุน แต่กลุ่มออมทรัพย์ที่จะได้รับเงินสมทบนั้น ต้องพิสูจน์ตัวเองว่า ดำเนินการจนมีผลกำไรจากการตั้งกองทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง จึงให้รัฐสมทบเงินให้หมู่บ้านเท่ากับ

* ครูชบ ยอดแก้ว อาศัยอยู่ที่ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดเรื่อง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ อดีตเคยเป็นข้าราชการครู อยู่ที่ตำบลบ้านน้ำขาว ได้มีแนวคิดรวมกลุ่มชาวบ้านและกลุ่มครูสร้างเป็นเครือข่าย ต่อมาเครือข่ายมี 100 กว่ากลุ่ม จัดตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น มีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 250 ล้านบาท มีสมาชิกกว่า 13,000 คน ดอกเบี้ยที่ได้รับประมาณ 24 ล้านบาท เป็นทุนสำหรับการพัฒนาชีวิตในชุมชนหมู่บ้านในเรื่องสาธารณสุข กองทุนการศึกษา การรักษาพยาบาล เป็นต้น (กลุ่มสัจจะออมทรัพย์-ธนาคารบ้านนอก. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เว็บไซต์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : 12 กุมภาพันธ์ 2543.)

กองทุนที่มีอยู่ในปีแรก ปีต่อไปสมทบลดจ้อยละ 20 จนปีสุดท้ายลดเหลือร้อยละ 10 จากนั้นสมทบเท่ากันทุกปี ร้อยละ 10 ของเงินกองทุนที่กลุ่มมีอยู่

เงินกองทุนนี้ ครูชบ ยอดแก้ว มีแนวคิดว่าเป็นกองทุนสวัสดิการประโยชน์ของหมู่บ้าน ทั้งเรื่องสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย การรักษาพยาบาล การศึกษา สาธารณภัย และสาธารณประโยชน์ เป็นต้น มีวัตถุประสงค์ต้องการพึ่งตนเองของชุมชนหมู่บ้าน มองรัฐเป็นเพียงหุ้นส่วนที่ช่วยชุมชนขยายขอบเขตบริการได้กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้น โดยมีแนวคิดที่ว่า กลุ่มออมทรัพย์จะเป็นตัวดึงดูดชาวบ้านให้เข้ามาเป็นสมาชิกครบทุกคน คาดหวังว่าเกิดการเลียนแบบการพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านอื่นโดยรัฐเพียงรับขึ้นทะเบียนหมู่บ้านที่ประสงค์รับเงินสมทบแล้วให้ทีมงานอิสระไปประเมินผลการดำเนินงานเพื่อพิจารณาจัดสรรเงินทุนให้ ส่วนเรื่องอื่นๆ ทางชุมชนหมู่บ้านสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเรียนรู้ช่วยเหลือกันเองได้

เมื่อรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รับแนวคิดการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ไปดำเนินการ ในช่วงระยะเริ่มต้น ได้มีการประเมินว่า รัฐบาลพบกับอุปสรรคจากระบบราชการที่จะเป็นหน่วยบริหารเงินทุนส่งผ่านเงินกองทุนให้กับหมู่บ้านโดยตรงตามแนวความคิด ครูชบ ยอดแก้ว ทุกประการ แต่แทนที่จะสมทบให้กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ กลับกระจายเงินกองทุนให้กับหมู่บ้านพร้อมกันทั่วประเทศ โดยนำแนวคิดของ ครูชบ ยอดแก้ว ไปดำเนินการเพียงให้ทุกหมู่บ้านเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน แล้วรอรับเงินกองทุน 1 ล้านบาท ผสมกับการให้สมาชิกออมเงินและกู้ยืมในรูปกลุ่มออมทรัพย์ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงผสมผสานแนวคิดกลุ่มออมทรัพย์ของ ครูชบ ยอดแก้ว กับกองทุนรูปแบบเดิมที่รัฐเคยส่งผ่านมาทางหน่วยงานราชการภูมิภาคทั้งกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) กองทุนสงเคราะห์ราษฎร กองทุนเกษตรกร กองทุนสาธารณสุข เป็นต้น โดยหวังหน่วยบริหารจัดการทุนในนามคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะเชื่อมโยงเครือข่าย หรือรวบรวมเครือข่ายกองทุนที่ชุมชนหมู่บ้านจัดตั้งขึ้นเองเข้ากับกองทุนของฝ่ายรัฐ

ทำให้ในทางปฏิบัติที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ เกิดประเด็นปัญหา 3 ประการ คือ ประการแรก การบริหารจัดการกองทุนที่สร้างทางลัดต่อถึงหมู่บ้านโดยตรงนั้น ทางราชการยังตั้งรับไม่ทัน ประการที่สอง ความล้มเหลวของกองทุนเดิมเป็นโชครวนในความทรงจำของชาวบ้าน ซึ่งยากต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในรูปลักษณะใหม่ ประการที่สาม เป็นประสบการณ์ของกลุ่มออมทรัพย์ที่กว่าครึ่งยังเป็นไม่ประดับของราชการ และมีปัญหาในการบริหารจัดการอยู่มาก

กล่าวโดยสรุป ในทัศนะของ ครูชบ ยอดแก้ว ก็คือ ควรจะมีการเชื่อมเงินกองทุนหมู่บ้านเข้ากับกองทุนสัจจะออมทรัพย์ที่มีอยู่แล้ว เพราะกองทุนสัจจะออมทรัพย์มีความเข้มแข็งในการจัดการ อีกทั้ง

สมาชิกก็มีส่วนร่วมในกองทุนอย่างสำคัญ และจะเป็นการช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งและอิสระต่อไปในอนาคตมากกว่าที่จะเป็นแหล่งเงินกู้ที่มีลักษณะแข่งขันซึ่งกันและกัน

ในกรณีของกองทุนหมู่บ้าน ในทางปฏิบัติฝ่ายการเมืองเร่งหน่วยราชการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และกระจายเงินกองทุนให้กับชุมชนหมู่บ้านโดยตรง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามนโยบายหาเสียงของพรรคไทยรักไทย แต่การกระจายเงินกองทุนกลับไม่ได้ให้อำนาจกับชุมชนหมู่บ้านตามปรัชญาที่วางไว้และเร่งให้ปล่อยเงินกู้ ทำให้มีการประเมินกันว่าเกิดฟองสบู่ในชุมชนหมู่บ้านซึ่งขัดกับปรัชญาเศรษฐศาสตร์ชุมชนที่เน้นความเป็นอิสระของหมู่บ้าน และจำกัดเงินหมุนเวียนที่เกิดขึ้นเป็นเพียงผลได้ในช่วงเริ่มต้น ควรจะมีไม่เกินร้อยละ 20 ของเงินกองทุนทั้งหมดถ้ามากกว่านั้นจะเป็นการเติมฟองสบู่เข้าไปในชุมชนหมู่บ้าน และจะเกิดหนี้เอ็นพีแอลในอนาคต²

แต่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เร่งผลักดันนโยบายกองทุนหมู่บ้านผ่านเครือข่ายทางสังคมที่อยู่ในกำกับของรัฐ โดยรัฐบาลวางบทบาทกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบกำกับดูแลนโยบายกองทุนหมู่บ้าน โดยให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พัฒนาการจังหวัด เป็นอนุกรรมการและเลขานุการของคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด พัฒนาการอำเภอเป็นอนุกรรมการและเลขานุการคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ ร่วมเป็นคณะอนุกรรมการฯ คณะทำงานด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในส่วนกลางอีกหลายชุด

รัฐบาลวางบทบาทหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลัก รับผิดชอบดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่ประจำภายใต้การควบคุมของรัฐบาลในนามของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) และสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) คือ

1. ให้การสนับสนุน ให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรึกษาในกระบวนการจัดเวทีประชาคมของทุกกองทุน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานกองทุน การสร้างจิตสำนึกร่วมกัน การเลือกกรรมการกองทุน การร่างระเบียบกองทุน และการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกองทุน

2. ให้คำแนะนำในการพัฒนาอาชีพ จัดทำบัญชี กระบวนการบริหารจัดการกองทุน และการแก้ปัญหาสมาชิกไม่คืนเงินโดยใช้มาตรการทางสังคมและทางกฎหมาย

² ภิรม ภคเมธาวิ. (2545). กองทุนหมู่บ้าน : ขึ้นต้นเป็นลำไม้ไผ่. มติชนรายวัน (28 มกราคม 2545) แหล่งที่มา: <http://www.thaingo.org/cgi-bin/content/content2/show.pl?0008> วันที่สืบค้น 25 กรกฎาคม 2550.

3. ประชุมหรืออบรมสมาชิกกองทุนและกรรมการกองทุน ทั้งในระดับหมู่บ้านและอำเภออย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของกรรมการกองทุน สร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานและปลูกฝังจิตสำนึกให้รักและหวงแหนเงินกองทุนหมู่บ้านตามปรัชญากองทุนหมู่บ้าน

4. พัฒนาระบบการเรียนรู้ ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างขวัญกำลังใจให้กรรมการกองทุน เพื่อให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. แก้ปัญหาที่เกิดกับกองทุนหมู่บ้านทุกกองทุนให้เกิดความเรียบร้อย ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน กระบวนการบริหารกองทุน ระบบบัญชี ระเบียบข้อบังคับกองทุน การตรวจสอบ และเรื่องร้องเรียนปัญหาการดำเนินงาน

6. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานกองทุนเป็นประจำทุก 3 เดือนและรายงานเฉพาะกิจอื่นรวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีปัญหา รายงานผู้บังคับบัญชาโดยตรง และรายงานให้ สทบ. ทราบจัดทำข้อมูลการจัดระดับกองทุน ประกวดกองทุน สนับสนุนให้มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

7. ประสานหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

8. ติดตามเยี่ยมเยียน ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ทั้งแก่กรรมการ และสมาชิกกองทุนทุกหมู่บ้าน

9. จัดตั้งคลินิกระดับอำเภอ จังหวัด เขต กรมฯ เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา ตอบปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในที่ตั้งโดยตรงและอินเทอร์เน็ต(Internet) ³

การประเมินผลจากฝ่ายรัฐ

สายนโยบายสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย สํารวจกองทุนหมู่บ้านในช่วงเดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคม พ.ศ.2544 เก็บข้อมูลผลกระทบกองทุนต่อเศรษฐกิจ ณ ช่วงเวลา สํารวจ เงินกองทุนได้โอนเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านแล้วทั้งสิ้น 56,346 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 88.3 ของกองทุนเป้าหมายทั้งหมด และเบิกจ่ายไปแล้ว 37,739 ล้านบาท พบว่า เงินกองทุนหมู่บ้านถูกเบิกจ่ายไปใช้ในกิจกรรมการผลิตร้อยละ 89.1 สำหรับส่วนที่เหลือร้อยละ 10.9 ของเงินที่เบิกจ่ายนั้น ร้อยละ 6.5 ถูกนำไปเก็บ ส่วนหนึ่งของผู้ที่เก็บเพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการซื้อสินค้าครั้งต่อไป ร้อยละ 3.0 นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และให้กู้ต่อ และร้อยละ 0.4 นำไปใช้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉิน

³ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. แหล่งที่มา : <http://www.cdd.go.th/cddoc/fund/fund48.htm> วันที่สืบค้น 25 กรกฎาคม 2550.

จากการรายงานผลสำรวจภาคสนามของธนาคารแห่งประเทศไทย ยืนยันข้อมูลหักล้างข้อมูลที่สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรายงานผลการดำเนินงานเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 เดือนธันวาคม พ.ศ.2544 ที่รายงานการให้สินเชื่อเพื่อการลงทุนในภาคต่างๆ ได้แก่ เกษตร ร้อยละ 75.4 อุตสาหกรรมในครัวเรือน ร้อยละ 3.7 ค้าขาย ร้อยละ 1.0 การบริการ ร้อยละ 3.7 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็น ร้อยละ 1.0 และกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 1.7 ขณะที่ผลสำรวจภาคสนามของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า เงินที่กู้เพื่อการลงทุนการเกษตรเพียงร้อยละ 61.2 ต่ำกว่ารายงานของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีความจำเป็นในการใช้เงินจำนวนน้อยในแต่ละฤดูกาล จึงมีบางส่วนจะเก็บไว้สำหรับใช้ในฤดูกาลอื่น หรือนำไปใช้หมุนเวียนในกิจกรรมอื่น ในขณะที่นำทุนไปค้าขายจะสูงถึงร้อยละ 19.0 และร้อยละ 13.0 ถูกนำไปลงทุนในบริการอื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร รับผิดชอบผ้า เป็นต้น

ส่วนผลสำรวจปัญหาของการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์การขอกู้ พบว่า เกิดจากสาเหตุมาจากวงเงินที่ได้รับอนุมัติไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุนตามที่ระบุไว้ในการขอกู้ หรือจากการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่างพร้อมๆ กัน จึงนำเงินไปหมุนเวียนเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมอย่างอื่นก่อน หรือการเปลี่ยนแปลงไปทำกิจกรรมอื่นตามเพื่อนบ้านที่เห็นว่ามีผลตอบแทนดี ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการเพิ่มขึ้นในสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไปในหมู่บ้านและอาจจะเกิดปัญหาราคาสินค้าตกต่ำได้ และปัญหาการได้เงินไม่ครบวงเงินที่ขอกู้ เนื่องจากความไม่เด็ดขาดในการตัดสินใจให้วงเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งบางหมู่บ้านใช้วิธีเฉลี่ยเท่ากันสำหรับลูกบ้านทุกคน นอกจากผู้กู้ไม่สามารถใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์แล้ว การนำเงินไปใช้ก็ไม่เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการชำระคืนเงินกองทุนได้

ผลสำรวจการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า วิธีการและระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ถูกกำหนดแตกต่างกันไปตามแต่ละกองทุน และจากผลสำรวจ ร้อยละ 90.5 ชำระคืนเงินต้นทั้งจำนวนงวดเดียวเมื่อครบกำหนดระยะเวลาการชำระคืน มีตั้งแต่ 1 เดือนไปจนถึง 12 เดือน และปัจจัยที่ช่วยเสริมให้มีการชำระคืนเงินกองทุน คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ช่วยส่งเสริมให้เกิดระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด การที่สมาชิกไม่ได้รับเงินกู้ทุกคน ทำการชำระคืนผิดเวลา หรือหนี้สูญ จะเป็นที่พึงเล็งในหมู่บ้านหรือชุมชน และระบบตรวจสอบกันเองในการชำระคืน เช่น ระบบการค้ำประกันกลุ่ม การขึ้นชื่อบุคคลที่ชำระไม่ตรงเวลาหรือตำหนิจากเพื่อนบ้าน เป็นวิธีการควบคุมกันเองที่คาดว่าจะได้ผลกับคนกลุ่มหนึ่ง

ผลสำรวจปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย ความไม่แน่นอนของโครงการกองทุนหมู่บ้านว่าจะมีอายุยาวนานแค่ไหน ทำให้สมาชิกผู้กู้บางรายมีแนวโน้มที่

จะไม่ชำระคืน เพราะกลัวว่าจะไม่สามารถกู้ได้ในรอบต่อไป ต่างจากการดำเนินธุรกิจกับองค์กรหรือหน่วยธุรกิจที่เป็นระยะยาว ระบบการตรวจสอบกันเองจะไม่ได้ผลสำหรับผู้ที่มิอทธิพลในหมู่บ้านและชุมชน อาจมีบางหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีผู้นำที่จิตใจจะไม่ชำระคืน เพราะขาดความรู้ดีที่ว่า เงินกองทุนไม่ใช่ของคนทั้งหมู่บ้าน แต่เป็นเงินของรัฐบาล จะทำให้กองทุนล้มและไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ และเมื่อหมู่บ้านหนึ่งไม่ชำระคืน อาจทำให้หมู่บ้านอื่นทำตาม⁴

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สรุปผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ.2548 รายงานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2548 สรุปผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน เพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 91,711 ล้านบาท โดยชำระคืนเงินกู้ให้แก่ทั้งสองธนาคาร ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ตั้งแต่วันที่ 23 เดือนมกราคม พ.ศ.2544 ถึงวันที่ 23 เดือนมกราคม พ.ศ.2548 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 56,537 ล้านบาท คงเหลือหนี้ต้องชำระ จำนวน 42,488 ล้านบาท โดยอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมได้ลดลงตามลำดับจากปี พ.ศ.2544 ที่อัตราร้อยละ 4.75 ปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 2.75

ผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การจัดตั้ง การเติบโตของกองทุนและการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ที่รายงานคณะรัฐมนตรีว่า บรรลุผลสำเร็จ โดยเห็นได้จากเมื่อเริ่มนโยบายปี พ.ศ.2544 จนถึงปี พ.ศ.2547 มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว จำนวน 77,789 กองทุน รัฐบาลได้จัดสรรเงินให้กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งได้จัดสรรเงินให้กับหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ จำนวน 77,508 หมู่บ้าน / ชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 98.32 ของเป้าหมาย (78,829 หมู่บ้าน / ชุมชน) โดยจำแนกเป็นรายปี ดังนี้ ปี พ.ศ.2544 จัดสรรและโอนเงิน จำนวน 66,188 กองทุนหรือล้านบาท ในปี พ.ศ.2545 เพิ่มขึ้น 8,098 กองทุน รวมเป็น 74,286 กองทุนหรือล้านบาท ในปี พ.ศ.2546 เพิ่มขึ้น 366 กองทุน รวมเป็น 74,652 กองทุนหรือล้านบาท ในปี พ.ศ.2547 ถึง พ.ศ.2548 เพิ่มขึ้น 2,856 กองทุน รวมเป็น 77,508 กองทุนหรือล้านบาท มีสมาชิกกองทุน จำนวน 11.62 ล้านคน และมีกรรมการกองทุน จำนวน 1.1 ล้านคน

⁴ ยุววรรณ รัฐกุล. (2545). ผลการสำรวจกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สายนโยบายสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. แหล่งที่มา : http://www.bot.or.th/download/mpg/monthlyworkshop/monthlyworkshop2545/paper_revolvingfund.pdf วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

ส่วนรายงานผลการบริหารจัดการกองทุน ประกอบด้วย เงินทุนหมุนเวียนของกองทุน มีจำนวนทั้งสิ้น 117,213.04 ล้านบาท มาจากภาครัฐ 79,819 ล้านบาท (จากการจัดสรรเงินกองทุนละ 1 ล้านบาท จำนวน 77,508 ล้านบาท และการเพิ่มทุนกองทุนละ 1 แสนบาท จำนวน 2,311 ล้านบาท) จากภาคประชาชน (เงินออม หุ้น เงินทุนจากการประกอบการ) จำนวน 22,526.06 ล้านบาท และภาคสถาบันการเงิน (โครงการขยายวงเงินกู้) จำนวน 14,867.98 ล้านบาท

การให้กู้ยืม มีสมาชิกกู้ยืมเงินจากกองทุนไปแล้ว 10.07 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยร้อยละ 6.84 ต่อปี กองทุนส่วนใหญ่ได้มีการบริหารการกู้ยืมแล้ว 3-4 รอบ มีจำนวนเงินกู้ยืมหมุนเวียนสะสม 2.80 แสนล้านบาท การชำระคืนเงินกู้ ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า การชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิก จำแนกออกดังนี้ สามารถชำระคืนได้ทั้งหมด ร้อยละ 93.6 ชำระได้บางส่วน ร้อยละ 3.1 เจรจาขอผ่อนผัน ร้อยละ 2.9 และส่วนที่คาดว่าจะชำระคืนไม่ได้ ร้อยละ 0.4 จากการสำรวจดังกล่าว สอดคล้องกับบัญชีจ่ายเงินและชำระคืนรายกองทุนของธนาคาร กล่าวคือมีการชำระเงินกู้คืนในปี พ.ศ.2545 ร้อยละ 93.85 ปี พ.ศ.2546 ร้อยละ 98.03 และปีพ.ศ.2547 ร้อยละ 95.26 การใช้ประโยชน์จากเงินกู้ยืม ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า เงินกู้ยืมดังกล่าวประชาชนนำไปใช้ประโยชน์ จำแนกออกดังนี้ ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การผลิต ค้าขาย และบริการ ร้อยละ 81.3 บรรเทาเหตุฉุกเฉิน ความเดือดร้อนในครัวเรือน ร้อยละ 14.5 ใช้ชำระหนี้เงินนอกระบบ ร้อยละ 3.2 และใช้ประโยชน์อื่น ๆ ร้อยละ 1.0

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน จากการประเมินผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนที่จัดตั้งและโอนเงิน ครบ 1 ปีแล้ว จำนวน 73,633 กองทุน ของ สทบ.พบว่า มีกองทุนที่มีมาตรฐานดีเยี่ยม จำนวน 24,902 กองทุน หรือร้อยละ 33.82 มาตรฐานปานกลาง จำนวน 46,633 กองทุน หรือร้อยละ 63.33 มาตรฐานที่ต้องปรับปรุงจำนวน 2,098 กองทุน หรือ ร้อยละ 2.85 ส่วนผลในด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับฐานราก พบว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้ชุมชนมีการพัฒนารายได้ดีขึ้น ร้อยละ 54.6 พัฒนาอาชีพดีขึ้น ร้อยละ 40.4 และตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา กองทุนมีรายได้จากดอกเบี้ย (จากบัญชีรายกองทุนของธนาคาร) รวมจำนวน 15,578 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 3,895 ล้านบาท และจากรายได้ดังกล่าวได้มีการจัดสรรเงิน จำนวน 3,349.27 ล้านบาท เพื่อเป็นสวัสดิการของชุมชน โดยแยกเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาส่วนรวม ร้อยละ 43.1 ด้านทุนการศึกษา ร้อยละ 40.1 ด้านฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ช่วยเหลือผู้สูงอายุ คนพิการ จัดงานศพ และรักษาพยาบาล ร้อยละ 16.8 ขณะที่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้าน สทบ.อ้างการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชาชนเห็นว่านโยบายกองทุนหมู่บ้าน

บ้านและชุมชนเมืองประสบความสำเร็จ ร้อยละ 92.2 และมีความพึงพอใจต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ร้อยละ 95.6⁵

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สํารวจความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สอบถามประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ มีประชาชนถูกเลือกเป็นตัวอย่างการ สํารวจ จำนวน 5,900 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 14-20 เดือนกันยายน พ.ศ.2548 ผลสํารวจ สรุปว่า

1.การก้เงินกองทุนหมู่บ้าน และจำนวนครั้งที่ก้ สมาชิกร้อยละ 86.2 ระบุว่า เคยก้เงินกองทุนหมู่บ้าน และร้อยละ 13.8 ไม่เคยก้ โดยผู้ที่ก้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.7 ระบุว่า เคยก้เงินกองทุนหมู่บ้านมาแล้วสองครั้ง ส่วนผู้ที่เคยก้สามครั้งมีร้อยละ 27.4 ก้เพียงครั้งเดียวร้อยละ 18.6 และก้สี่ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 10.5

2.การนำเงินก้ไปใช้ประโยชน์ ผู้ก้ส่วนใหญ่ ระบุว่า ได้นำเงินไปใช้หมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 79.0 บรรเทาเหตุฉุกเฉิน/ความเดือดร้อนในครัวเรือน ร้อยละ 16.9 ใช้หนี้แหล่งเงินก้นอกระบบ ร้อยละ 2.6 และอื่นๆ ร้อยละ 1.5

3.การชำระหนี้ค้เงินกองทุนหมู่บ้าน ผู้ก้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.0 ระบุว่า สามารถชำระหนี้ค้เงินได้ทั้งหมด ส่วนอีกร้อยละ 6.0 ระบุว่า มีปัญหาการชำระค้เงิน โดยระบุว่า จะชำระค้เงินได้บางส่วน อยู่ระหว่างการเจรจาขอผ่อนผันและคาดว่าจะชำระค้เงินไม่ได้ สําหรับเงินที่นำมาใช้ในการชำระหนี้ค้เงินนั้น ผู้ที่ก้เงินส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.3 ระบุว่า นำมาจากรายได้ในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 24.0 จากเงินสะสม/รายได้ค้เงินของครอบครัว จากเงินก้นอกระบบ ร้อยละ 5.9 และอื่นๆ อีกร้อยละ 5.8

4.ความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการให้ก้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกส่วนใหญ่สูงถึงร้อยละ 88.7 เห็นว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการให้ก้ยืม มีเพียงร้อยละ 11.3 เห็นว่าไม่โปร่งใส

5.ผลดี/ผลกระทบที่ได้รับหลังจากการมีกองทุนหมู่บ้าน สําหรับผลดีด้านรายได้ของครัวเรือน มีประชาชนเห็นว่าดีขึ้นร้อยละ 46.2 เท่าเดิมร้อยละ 50.1 ลดลงร้อยละ 3.7 เรื่องการออมมีประชาชนเห็นว่าดีขึ้นร้อยละ 22.8 เท่าเดิมร้อยละ 62.2 และลดลงร้อยละ 15.0

⁵ รายงานผลการดำเนินงานนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรี (30 สิงหาคม 2548)
แหล่งที่มา : http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=204
วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

ส่วนในเรื่องการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน ประชาชนเห็นว่า ดีขึ้นร้อยละ 40.0 เห็นว่า เท่าเดิมร้อยละ 56.3 เห็นว่าลดลงร้อยละ 3.7 ส่วนผลกระทบในเรื่องรายจ่าย มีประชาชนเห็นว่ามากขึ้นร้อยละ 44.0 เท่าเดิมร้อยละ 56.3 ลดลงร้อยละ 6.9

6.สำหรับความพึงพอใจในการดำเนินงานของรัฐบาล ที่มีต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ ระบุว่า พอใจระดับปานกลางถึงมาก ร้อยละ 89.2 มีเพียงร้อยละ 5.5 ที่ระบุว่า พอใจน้อยและไม่พอใจ อีกร้อยละ 5.3 ไม่มีความคิดเห็น

7.ความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ประชาชนโดยรวมระบุว่า ประสบผลสำเร็จในระดับปานกลางถึงมากร้อยละ 84.4 ประสบผลสำเร็จน้อยและไม่ประสบผลสำเร็จร้อยละ 9.0 และอีกร้อยละ 6.6 ไม่มีความคิดเห็น

8.การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน มีประชาชนเพียงร้อยละ 14.3 ระบุว่าได้จัดทำแล้ว ส่วนอีกร้อยละ 85.7 ยังไม่ได้จัดทำ โดยแยกเป็นผู้ที่ระบุว่าอยากจะทำ ร้อยละ 24.8 และที่ยังไม่คิดจะทำ/ไม่แน่ใจ มีร้อยละ 60.9

9.ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งธนาคารหมู่บ้าน ประชาชนโดยรวมระบุว่าทราบร้อยละ 44.2 ไม่ทราบร้อยละ 55.8 ส่วนความต้องการให้มีธนาคารในชุมชนนั้น ประมาณร้อยละ 84.0 ระบุว่าต้องการให้มี ส่วนที่ไม่ต้องการมีเพียงร้อยละ 4.7 และอีกร้อยละ 11.3 ระบุว่ายังไม่แน่ใจ

10.ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน ประชาชนร้อยละ 30.7 เห็นว่า เป็นโครงการที่ดี ไม่ต้องปรับปรุง ส่วนผู้ที่เห็นว่าควรปรับปรุงร้อยละ 33.5 ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือควรเพิ่มจำนวนเงินกู้มากขึ้นร้อยละ 29.1 ควรขยายระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ร้อยละ 15.1 กระจายเงินกู้ให้ทั่วถึงและเป็นธรรม ร้อยละ 15.1 ลดดอกเบี้ยร้อยละ 13.3 ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำร้อยละ 10.1⁶

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ได้จัดทำรายงานการตรวจสอบการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า จากข้อมูลเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2549 ยอดเงินกู้ตามโครงการรวมทั้งสิ้น 92,214.37 ล้านบาท อัตราดอกเบี้ยแต่ละงวดอยู่ที่ร้อยละ 2.75-5.25 ต่อปี (กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร-ธ.ก.ส. 12,567.42 ล้านบาท และกู้จากธนาคารออมสิน 79,646.95 ล้านบาท) โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อทยอยชำระคืนเงินกู้แล้วประมาณ 11 ครั้ง ล่าสุดในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2549 รวมยอดเงินที่ชำระแล้ว 72,147.26 ล้านบาท ยอดหนี้สินของภาครัฐตามโครงการคงค้าง ณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2549 เฉพาะเงินต้นมีทั้งสิ้น 29,353.15 ล้านบาท

⁶ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (กันยายน 2548). แหล่งที่มา: www.cdd.go.th/cddoc/fund/fund48.htm วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

จากการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านมีหนี้ค้างชำระ และเงินขาดบัญชี โดยกองทุนบางแห่งอยู่ในภาวะวิกฤติ ไม่ได้ดำเนินกิจการเป็นเวลาหลายปี และไม่มีเงินคงเหลือในบัญชีกองทุน สำหรับข้อมูลตามบัญชีเงินฝากธนาคารของแต่ละกองทุนหมู่บ้านที่ฝาก ธ.ก.ส. จำนวน 13,936 กองทุน จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากองทุนหมู่บ้านประมาณร้อยละ 18.25 (จำนวน 2,543 แห่ง) มีปัญหาหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชี คิดเป็นเงินรวมไม่น้อยกว่า 1,583.32 ล้านบาท หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 11.36 นอกจากนี้ จากการสุ่มตรวจกองทุนหมู่บ้าน 450 กองทุน พบประเด็นปัญหาสำคัญที่สอดคล้องกับการตรวจสอบตามบัญชีเงินฝากข้างต้น คือกองทุนหมู่บ้านประมาณร้อยละ 50 มีหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชีประมาณ 83.39 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18.53 หากประมาณการหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชีของกองทุนหมู่บ้านที่เปิดบัญชีผ่านธนาคารออมสิน ในอัตราร้อยละ 11.36 เท่ากับธ.ก.ส. อาจคาดการณ์ได้ว่า มีกองทุนหมู่บ้านที่ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชีอีกเป็นเงินไม่น้อยกว่า 6,929.60 ล้านบาท หรือรวมทั้งประเทศแล้วเป็นเงินไม่ต่ำกว่า 8,512.92 ล้านบาท

ปัญหาหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชี สตง.พิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยกู้และรับชำระหนี้เงินกู้จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุน ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 ตามบัญชีที่กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งเปิดไว้และดำเนินกิจกรรมปล่อยกู้และรับชำระหนี้ผ่าน ธ.ก.ส. จำนวน 13,936 กองทุน โดยพิจารณาข้อมูลของกองทุนหมู่บ้านย้อนหลังในรอบ 1 ปี 5 เดือน พบว่ามีกองทุนหมู่บ้านที่ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชีอย่างน้อย 2,543 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 18.25 ของกองทุนหมู่บ้านที่เปิดบัญชีกับ ธ.ก.ส. รวมเป็นเงินไม่น้อยกว่า 1,582.32 ล้านบาท หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 11.36

จากการสุ่มตรวจสอบกองทุนหมู่บ้านทั่วประเทศช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2548 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2549 ครอบคลุม 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ จำนวน 15 จังหวัด 450 กองทุนหมู่บ้าน เงินกองทุนที่จัดสรรทั้งสิ้น 450 ล้านบาท พบว่า กองทุนหมู่บ้านทุกจังหวัดจำนวน 225 กองทุน หรือร้อยละ 50 ของจำนวนกองทุนหมู่บ้านที่สุ่มตรวจสอบ มีปัญหาหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชี เป็นเงิน 83.39 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 18.53 ของเงินกองทุนที่จัดสรร โดยส่วนใหญ่เป็นกองทุนหมู่บ้านทางภาคใต้

หากแยกพิจารณารายละเอียดของหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชี พบว่า กองทุนหมู่บ้านมีปัญหาหนี้ค้างชำระมากเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเงินกองทุน หรือมากกว่า 5 แสนบาทขึ้นไป จำนวนถึง 77 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 17.11 ในจำนวนนี้มีกองทุนหมู่บ้านที่มีหนี้สินค้างชำระมากกว่า 9 แสนบาทขึ้นไป หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหนี้ค้างชำระหมดทั้งกองทุน จำนวนถึง 28 กองทุน

กองทุนหมู่บ้านมีปัญหาหนี้ค้ำชำระเป็นเงินตั้งแต่ 1-5 แสนบาท จำนวน 64 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 14.22 ของกองทุนหมู่บ้านที่ถูกรตรวจสอบ กองทุนหมู่บ้านมีปัญหาหนี้ค้ำชำระเป็นเงินต่ำกว่า 1 แสนบาท จำนวน 84 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 18.67 ของกองทุนหมู่บ้านที่ถูกรตรวจสอบ

กองทุนหมู่บ้านที่มีปัญหาเงินขาดบัญชีจำนวน 23 กองทุน พบว่า ส่วนใหญ่มีเงินขาดบัญชีประมาณ 3-4 แสนบาท โดยจังหวัดกระบี่พบปัญหากองทุนหมู่บ้านมีเงินขาดบัญชีเป็นจำนวนมากที่สุด 8 กองทุน (จากการสุ่มตรวจสอบ 30 กองทุน) ปัญหาเงินขาดบัญชีเกิดจากประธานหรือเหรัญญิกของกองทุนหมู่บ้านนำเงินไปใช้ส่วนตัว จุดอ่อนสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และระบบการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและบัญชีที่ไม่รัดกุม อีกทั้งขาดการติดตามตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเป็นหนี้ค้ำชำระของกองทุนหมู่บ้าน โดยสำรวจจากกองทุนหมู่บ้านที่มีปัญหาหนี้ค้ำชำระ 225 กองทุน พบว่า กรรมการรวมถึงประธานกองทุนมีหนี้ค้ำชำระต่อกองทุน 76 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 33.78 ของกองทุนหมู่บ้านที่มีปัญหาหนี้ค้ำชำระ ในจำนวนนี้ปรากฏว่าเป็นประธานเครือข่ายกองทุนทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ที่มีหนี้ค้ำชำระต่อกองทุนด้วย จำนวนถึง 20 กองทุน และเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกเกิดการเลียนแบบและถือเป็นข้ออ้างไม่ชำระคืนเงินกู้ตามสัญญา เกิดการแพร่ขยายของปัญหาหนี้ค้ำชำระเพิ่มมากขึ้น การติดตามเร่งรัดหนี้ค้ำชำระของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นลักษณะประนีประนอม และไม่ได้ดำเนินการอย่างเคร่งครัดเนื่องจากคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันตลอดจนกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ค้ำชำระหนี้ จึงไม่มีผู้ที่จะดำเนินการ สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวัตถุประสงค์ มีปัญหาหรือจุดอ่อนการจัดทำบัญชี เอกสารหรือทะเบียนควบคุมต่างๆ ที่สำคัญ (สุ่มตรวจสอบ 179 กองทุน) และไม่ได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านอย่างเต็มที่⁷

การประเมินผลจากนักวิชาการอิสระ

วิชัย ตูรงค์พันธ์ ประเมินผลการวิจัยในมุมมองตรงกันข้ามกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่รัฐบาลมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้ในชุมชน แต่ข้อเท็จจริงกลับพบว่าโครงการไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ แต่ยิ่งเกิดภาวะป่วยมากยิ่งขึ้น เพราะข้อเท็จจริงที่พบคือเมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเข้าไป รายได้ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันในภาพรวม โดยเฉพาะตัวเลขของหนี้ครัวเรือนของประชาชนเพิ่มขึ้นกว่าเมื่อตอนที่ยังไม่มีกองทุนหมู่บ้าน คือประชาชนมีหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น

⁷ เปิดผลสอบ "สตง." ฉบับล่าช้าและ "กองทุนหมู่บ้าน" รั่วไหล-ไร้ระบบตรวจสอบ. มติชน (11 กุมภาพันธ์ 2550) : สำนักข่าว NEWS CENTER วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

จากเดิม คือในปี พ.ศ.2543 มีหนี้ครัวเรือน 70,586 บาท แต่ในปี พ.ศ.2547 เพิ่มขึ้นเป็น 84,603 บาท หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.7 เป็นร้อยละ 6.1 จากรายได้ครัวเรือน⁸

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ศึกษาวิจัยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กับการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยทำการสำรวจข้อมูลครัวเรือนใน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านป่าสักงาม บ้านป่าดิ่ง บ้านปางเคียน บ้านปางบน บ้านดอยศิริมงคล และบ้านสันไทรงาม ซึ่งอยู่ในกิ่งอำเภอเชียงรุ่ง จังหวัดเชียงราย รวมทั้งสิ้น 385 ครัวเรือน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำชุมชน การจัดสนทนากลุ่มสตรี และการทำกรณีศึกษาคนยากจน 12 ราย พบว่า นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ดำเนินการใน 6 หมู่บ้านดังกล่าวมีผลต่อการลดความยากจนน้อยมาก และผลการวิจัยกองทุนหมู่บ้านพบว่าไม่ประสบความสำเร็จดังที่รัฐบาลได้แถลงผลงานต่อสาธารณชน ข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน และกรณีศึกษาซึ่งเป็นคนจนในแต่ละหมู่บ้าน มีข้อสรุปที่ตรงกันว่า คนจนไม่สามารถเข้าถึงกองทุนหมู่บ้านได้อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น คนจนมีโอกาสที่จะเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านน้อยมาก กองทุนหมู่บ้านไม่ได้ช่วยยกระดับอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตของคนจน ไม่ได้ช่วยให้คนจนมีทรัพย์สินมากขึ้นกว่าเดิม ไม่ได้ช่วยให้คนจนมีศักดิ์ศรีดีขึ้นในสังคม ไม่ได้ช่วยให้คนจนมีสมรรถภาพสูงขึ้น ไม่ได้ช่วยให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งขึ้น และไม่ได้ช่วยเสริมพลังคนจน และยังพบว่า ชาวบ้านที่ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของกองทุน ทำให้เมื่อถึงเวลาต้องส่งเงินกู้คืนกองทุน ต้องไปกู้ยืมจากแหล่งเงินนอกระบบมาคืนกองทุนหมู่บ้าน ทำให้หนี้สินพอกพูนมากขึ้น⁹

บุญเรือน แยมกลีบ ศึกษาเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณี จังหวัดชลบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน โดยมีปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ความคาดหวังต่อประโยชน์ ความต้องการเกียรติยศ ความศรัทธาในตัวผู้นำหมู่บ้าน รวมทั้งศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านความศรัทธาในตัวผู้นำหมู่บ้าน ปัจจัยด้านความคาดหวังประโยชน์ และปัจจัยด้านความต้องการเกียรติยศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการเข้าร่วม

⁸ วิจัย ตุงศ์พันธ์. (2547). วิจัยกองทุนหมู่บ้านพอกหนี้. ไทยโพสต์ (16 พฤศจิกายน 2547) แหล่งที่มา: <http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=1051> วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

⁹ จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. นโยบายรัฐ การแก้ไขปัญหาความยากจนและการส่งเสริมพลังคนจน. สำนักบทความ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชุมเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารกองทุนหมู่บ้านเป็นบางครั้ง แต่ประชาชนส่วนมากไม่ได้เข้าไปร่วมตรวจสอบการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน

ทั้งนี้ พบว่า ปัญหาของการบริหารกองทุนหมู่บ้าน คือผู้กู้ไม่ส่งเงินคืนกองทุนภายในระยะเวลาที่กำหนด ระยะเวลาการส่งคืนเร็วเกินไป เนื่องจากผลผลิตจากการลงทุนได้ไม่ทันระยะเวลาการส่งคืน วงเงินให้กู้ยืมไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุน และมีการเล่นพรรคเล่นพวกในการให้กู้ยืมเงิน ควรมีการขยายระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้กองทุนออกไป ให้มีหน่วยงานราชการเข้าไปตรวจสอบการบริหารงานกองทุน เพราะการปล่อยให้ตรวจสอบกันเอง อาจทำให้เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน และเกิดความขัดแย้งในหมู่คณะ อีกทั้งรัฐบาลควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านทั่วถึงและต่อเนื่อง¹⁰

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ สรุปได้ ดังนี้

ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้าน

การใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้านมีข้อสรุปว่ากองทุนหมู่บ้านมีหนี้ค้างชำระและเงินขาดบัญชี โดยกองทุนบางแห่งอยู่ในภาวะวิกฤต และพบว่ามีปัญหาหนี้ค้างชำระมากกว่าครึ่งหนึ่งของเงินกองทุนหรือมากกว่า 5 แสนบาท บางกองทุนมีหนี้สินค้างชำระมากกว่า 9 แสนบาท ซึ่งปัญหาเงินขาดบัญชีเกิดจากประธานหรือเหรัญญิกของกองทุนหมู่บ้านนำเงินไปใช้ส่วนตัว ปัญหาที่เกิดจากกรรมการรวมถึงประธานกองทุนมีหนี้ค้างชำระ ได้กลายเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกเกิดการเลียนแบบและนำมาเป็นข้ออ้างไม่ชำระคืนเงินกู้ตามสัญญา เกิดการแผ่ขยายของปัญหาหนี้ค้างชำระเพิ่มมากขึ้น

การติดตามเร่งรัดหนี้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ เป็นลักษณะประนีประนอมและไม่ได้ดำเนินการอย่างเคร่งครัด เนื่องจากคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันตลอดจนกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ค้างชำระหนี้จึงไม่มีผู้ที่จะดำเนินการติดตามเร่งรัดหนี้สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวัตถุประสงค์ และมีปัญหาหรือจุดอ่อนการจัดทำบัญชี เอกสารหรือทะเบียนควบคุมต่างๆ ที่สำคัญ และไม่ได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านอย่างเต็มที่ (มติชน : 11 กุมภาพันธ์ 2550)

ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน

กระบวนการใช้ประโยชน์จากเงินกองทุนหมู่บ้าน ได้ข้อสรุปว่า เงินกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ถูกเบิกจ่ายไปใช้กิจกรรมการผลิตทางการเกษตร รองลงมาจะนำไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับซื้อสินค้าครั้งต่อไป นำไปค้าขาย นำไปใช้จ่ายในครัวเรือน หรือนำไปเป็นทุนให้คนอื่นกู้เพื่อหวังกำไรจาก

¹⁰ บุญเรือน แยมกลีบ. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ดอกเบียเงินกู้ นำไปใช้หนี้เงินกู้นอกระบบ บางรายนำไปใช้บรรเทาเหตุฉุกเฉิน (ยุววรรณ รัฐกุล : 2545) การกู้เงินของกองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เคยกู้เงิน และเคยกู้เงินมาแล้วสองครั้งจนถึงสี่ครั้ง จากการประเมินผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนที่จัดตั้งและโอนเงิน ครบ 1 ปี เงินกองทุนมีรายได้จากดอกเบียเงินกู้ ดอกเบียจากบัญชีของกองทุนที่นำฝากไว้กับธนาคาร และนำรายได้นี้มาจัดสรรเป็นเงินปันผลให้กับสมาชิก นำมาเป็นสวัสดิการชุมชนโดยแยกเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาส่วนรวม ด้านทุนการศึกษา ด้านฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ช่วยเหลือผู้สูงอายุ คนพิการ จัดงานศพ และรักษาพยาบาล

ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้

กระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้ สามารถจำแนกออกเป็นการชำระคืนได้ทั้งหมด ชำระได้บางส่วน เจรจาขอผ่อนผัน และการชำระคืนไม่ได้ ในงานวิจัยทั้งของ สทป. และสำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ชำระคืนได้ทั้งหมด สำหรับเงินที่นำมาใช้ในการชำระหนี้เงินกู้ ผู้ที่กู้เงินส่วนใหญ่นำมาจากรายได้ในประกอบอาชีพ จากเงินสะสม รายได้อื่นของครอบครัว และจากเงินกู้นอกระบบ

ส่วนปัญหาการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ เกิดจากสาเหตุว่าวงเงินที่ได้รับอนุมัติไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุนตามที่ระบุไว้ในการขอกู้ หรือการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่างพร้อมกัน หรือเปลี่ยนแปลงไปทำกิจกรรมอื่นตามเพื่อนบ้านที่เห็นว่า มีผลตอบแทนดี ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาการเพิ่มขึ้นในสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไปในหมู่บ้าน และอาจเกิดปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ

นอกจากผู้กู้ไม่สามารถใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์แล้ว การนำเงินไปใช้ก็ไม่เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการชำระคืนเงินกองทุนได้ ปัจจัยที่ช่วยเสริมให้มีการชำระคืนเงินกองทุน คือความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ช่วยส่งเสริมให้เกิดระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด การที่สมาชิกไม่ได้รับเงินกู้ทุกคนทำการชำระคืนผิดเวลาหรือหนี้สูญ จะเป็นที่พึงเล็งในหมู่บ้านหรือชุมชน และระบบตรวจสอบกันเองในการชำระคืน เช่น ระบบการค้ำประกันกลุ่ม การขึ้นชื่อบุคคลที่ชำระไม่ตรงเวลาหรือตำหนิจากเพื่อนบ้าน เป็นวิธีการควบคุมกันเองที่คาดว่าจะได้ผลกับคนกลุ่มหนึ่ง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะความไม่แน่นอนของโครงการกองทุนหมู่บ้านว่าจะมีอายุยาวนานแค่ไหน ทำให้สมาชิกผู้กู้บางรายมีแนวโน้มที่จะไม่ชำระคืน เพราะกลัวว่าจะไม่สามารถกู้ได้ในรอบต่อไป

ระบบการตรวจสอบกันเองจะไม่ได้ผลสำหรับผู้ที่มีอิทธิพลในหมู่บ้านและชุมชน อาจมีบางหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีผู้นำที่จริงจังจะไม่ชำระคืน เพราะขาดความรู้สึกว่า เงินกองทุนไม่ใช่ของคนทั้ง

หมู่บ้าน แต่เป็นเงินของรัฐบาล จะทำให้กองทุนล้มและไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ และเมื่อหมู่บ้านหนึ่งไม่ชำระคืน อาจทำให้หมู่บ้านอื่นทำตาม (ยุววรรณ รัฐกุล : อ้างแล้ว)

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน สามารถจำแนกผลกระทบต่อรายได้ ผลกระทบต่อรายจ่าย และผลกระทบต่อความยากจน

การกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านส่งผลให้รายได้จากการประกอบกิจการในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอที่จะส่งผลกระทบต่อยาไรโดยรวมของครัวเรือน ทำให้สันนิษฐานว่า ผู้กู้บางส่วนอาจนำเงินไปใช้ในการประกอบอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นจริงแต่รายได้ดังกล่าวจะยังเพิ่มขึ้นไม่มากพอที่จะทำให้อาไรโดยรวมของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในระยะเวลาหนึ่งปีของการกู้ยืม แต่การกู้ยืมในระยะเวลาสองปีสามารถชี้ให้เห็นว่ารายได้ของผู้กู้สามารถเพิ่มขึ้นได้ หากผู้กู้อยู่ในโครงการต่อเนื่องกัน

ผลกระทบต่อรายจ่ายเมื่อแบ่งรายจ่ายครัวเรือนเป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภค รายจ่ายนอกเหนือการบริโภค และรายจ่ายรวม จะเห็นว่าการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านในแต่ละปีมีผลทำให้รายจ่ายนอกเหนือการบริโภคเพิ่มขึ้น ผู้กู้มักจะมีรายจ่ายนอกเหนือการบริโภคสูงกว่าผู้ไม่กู้ และผลของกองทุนไม่ได้ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น การกู้เงินจากกองทุนทั้งสองปีทำให้รายจ่ายรวมรายจ่ายเพื่อการบริโภค และรายจ่ายนอกเหนือการบริโภคเพิ่มขึ้น

ในการชำระดอกเบี้ยเงินกู้ จึงเป็นธรรมดาที่ผู้มีหนี้สินจะมีรายจ่ายนอกเหนือการบริโภคเพิ่มขึ้น แต่ด้วยเหตุที่รายจ่ายนอกเหนือการบริโภค เป็นรายจ่ายที่มิใช่การลงทุนน้อยกว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภค คือรายจ่ายเพื่อการบริโภคบางรายการมีส่วนเกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ เช่น รายจ่ายสำหรับยานพาหนะ อุปกรณ์สื่อสารและการศึกษา เป็นต้น ชี้ให้เห็นว่าผู้กู้จากกองทุนหมู่บ้านมีแนวโน้มในการนำเงินไปใช้ในการลงทุนต่ำ

ผลกระทบต่อความยากจน การกู้เงินกองทุนหมู่บ้านในแต่ละปีมีผลทำให้ความยากจนในปีนั้นลดลงได้ ส่วนการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านทั้งสองปีมีผลให้สัดส่วนครัวเรือนยากจน การขาดความเอนเอียงที่เกิดจากลักษณะเฉพาะของครัวเรือนที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความขยันหมั่นเพียรของหัวหน้าครัวเรือน การที่ครัวเรือนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน หรือการที่ชุมชนที่อยู่เป็นชุมชนเข้มแข็ง ทำให้เห็นว่า การกู้เงินกองทุนหมู่บ้านไม่มีผลทำให้ความยากจนของครัวเรือนลดลง

ดังนั้น การประเมินผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีผลทำให้ความยากจนของครัวเรือนลดลง และการที่ภาครัฐทุ่มเงินลงไปในระบบเศรษฐกิจจำนวนกว่า 7 หมื่นล้านบาทในเวลาไม่ถึงหนึ่งปี ย่อมช่วยกระตุ้นการบริโภคและเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ และการหมุนเวียนของเงินอาจทำให้ผู้ไม่ได้อำนาจ

ได้รับประโยชน์ด้วยเช่นกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การกู้หรือไม่กู้ ไม่ได้มีผลต่อรายได้หรือค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนชนบท (บวรพรรณ อึ้งกุล และ วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ : 2550)

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2551 พรรคพลังประชาชนซึ่งเป็นเครือข่ายของพรรคไทยรักไทย ได้รับเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลภายใต้การนำของพรรคพลังประชาชนได้ผลักดัน 6 นโยบายสนองรากหญ้าอีกวาระหนึ่งประกอบด้วยนโยบายโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน (SML) นโยบายโครงการฟื้นฟูและพักหนี้เกษตรกรรายย่อยและยากจนให้แก่เกษตรกรลูกค้า นโยบายโครงการธนาคารประชาชนโดยธนาคารออมสิน นโยบายโครงการสินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) นโยบายโครงการสินเชื่อเพื่อเกษตรกรของ ธ.ก.ส. และนโยบายเพิ่มเงินทุนและการจัดการเรียนรู้ของกองทุนหมู่บ้าน โดยตั้งเป้าหมายจะยกระดับเป็นสถาบันการเงิน ได้จัดสรรงบประมาณ 2,325.6 ล้านบาท โดยยังมีหมู่บ้านและชุมชนที่ยังไม่ได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเหลืออยู่อีก 2,193 แห่ง (เปิด 6 แพ็คเก็จกระตุ้นรากหญ้า : กรุงเทพธุรกิจ : 1 เมษายน 2551 : หน้า 2) โดยมี นายแพทย์สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี หรือหมอเลี้ยบ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รับผิดชอบโดยตรง

นั่นคือ การต่อยอดนโยบายประชานิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านหรือเอสเอ็มแอล (SML) โดยให้สถาบันการเงินของรัฐและเป็นธนาคารเฉพาะกิจ เช่น ธนาคารกรุงไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และธนาคารออมสิน เป็นกลไกในการกระจายเงิน เพื่อนำไปสู่การตั้ง “สถาบันการเงินชุมชน” จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการสองชุดคือ คณะกรรมการพิจารณารายละเอียดการยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน และคณะกรรมการพิจารณาเพิ่มประสิทธิภาพและการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับกองทุนหมู่บ้าน

การที่รัฐบาลภายใต้พรรคพลังประชาชนต่อยอดนโยบายประชานิยมจากรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคไทยรักไทยที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่งนั้น ยังคงถูกตั้งคำถามว่า การที่รัฐบาลตั้งธนาคารเฉพาะกิจ การบริหารงบประมาณและการใช้ประโยชน์จากสินเชื่อสถาบันการเงินเพื่อสนองนโยบายประชานิยมในครั้งนี้มีความเสี่ยง เป็นความเสี่ยงที่ไม่ได้มาจากประสิทธิภาพหรือระบบของนโยบาย หากมาจากปัจจัยภายนอกที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์เศรษฐกิจโลกและทิศทางเศรษฐกิจไทยที่ควบคุมได้และไม่ได้ ที่อาจมีผลให้การบริหารความเสี่ยงในการได้มาซึ่งนโยบายเป็นไปอย่างขาดประสิทธิภาพและยากที่จะควบคุม

ดังนั้น การที่รัฐบาลสร้างหนี้นอกงบประมาณผ่านธนาคารเฉพาะกิจ ในทางรัฐศาสตร์นั้นนอกงบประมาณถือว่าสร้างภาระผูกพัน ขณะเดียวกันในทางเศรษฐศาสตร์การก่อหนี้ลักษณะนี้ไม่มีความชัดเจนว่ารัฐบาลใช้เงินเท่าไรอย่างไร ภาระผูกพันมีมากน้อยเพียงใด ความมั่นคงในอนาคตเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ แม้อุเหมือนว่าแผนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของรัฐบาลจะดำเนินการอย่างครบวงจร และมีแนวโน้มที่วงจรทั้งหมดจะเชื่อมโยงเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทว่าประเด็นนโยบายแบบประชานิยมยังคงมีคำถามต่อไปว่า ในบริบทของสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีทิศทางผันผวนจนยากที่จะคาดเดานั้น การดำเนินนโยบายประชานิยมผ่านสถาบันการเงินในครั้งนี้อาจจะเป็นการสร้างความเสี่ยงครั้งใหม่ที่เกิดขึ้นกับตัวสถาบันการเงิน รัฐบาล และเศรษฐกิจในภาพรวม (Business Highlight : มีนาคม 2551 : 16)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ

วิทยานิพนธ์บทนี้ ศึกษากรณีตัวอย่างจาก 2 หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ คือ หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง หมู่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 105 ครัวเรือน อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ และหมู่บ้านแม่ปะ หมู่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 73 ครัวเรือน ทั้งสองหมู่บ้านนี้มีระยะทางห่างไกลกันประมาณ 16 กิโลเมตร

การนำเสนอวิทยานิพนธ์บทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องทั้งสองหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจากหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง¹ และผู้เกี่ยวข้องจากหมู่บ้านแม่ปะ² เพื่อวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ประเด็นแรก เป็นการนำเสนอสภาพหมู่บ้านทั้งสองแห่ง ที่เริ่มจากลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน ประวัติหมู่บ้าน วัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและสังคมการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพรวมของหมู่บ้านที่ได้ทำการศึกษาวิจัย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระดับพื้นฐาน

ประเด็นที่สอง ศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยแบ่งเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย หัวข้อแรก กระบวนการและกลไกการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน นำเสนอโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านก่อนและหลังดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการดำรงอยู่ของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผลประโยชน์ที่ผูกโยงเป็นเครือข่ายทางสังคม มีการเอื้อประโยชน์หรือขัดแย้งกัน หัวข้อที่สอง การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้ หัวข้อที่สาม ศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน หัวข้อที่สี่ ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทางเศรษฐกิจและการเมือง

ทั้งสองประเด็นดังกล่าว ได้กล่าวไว้ในบทนี้เพื่อเป็นบทศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านทั้งสองแห่งในจังหวัดภาคเหนือ ว่านโยบายกองทุนหมู่บ้านภายใต้แนวคิดและนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีเศรษฐกิจชุมชนอย่างไร

¹ พระมนตรี สิริภูมิ ร่องเจ้าอาวาสวัดแสนตอง, สมหวัง วงศ์วาน, อินสม อุ่นใจ, คำนึ่ง ไทมี, ศิริกานต์ กำเงิน. (2549). สัมภาษณ์เชิงลึก. หมู่ 9 บ้านเหล่า-แสนตอง ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่.

² สุชาติ นุตตะละ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเหรียญกิตติคุณหมู่บ้านแม่ปะ, กมล นุตตะละ เยาวชนในหมู่บ้านแม่ปะ, จันทร์ ตีป ชัยชนะ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ, เกียรติศักดิ์ สุขแก้ว กรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ กรรมการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ (เลี้ยงสัตว์) หมู่บ้านแม่ปะ และสมาชิก อบต.สะเมิงเหนือ. (2549). สัมภาษณ์เชิงลึก. หมู่ 6 บ้านแม่ปะ ต.สะเมิงเหนือ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่.

4.1. บ้านเหล่า-แสนตอง

4.1.1. สภาพหมู่บ้าน

4.1.1.1. ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน

หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง เป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการรวมกันของ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเหล่า กับ หมู่บ้านแสนตอง กลายเป็นหมู่บ้านเหล่า-แสนตองในปัจจุบัน มีประมาณ 105 ครัวเรือน มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายประนม บุตรดำ หมู่บ้านเหล่า-แสนตองอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ เดิมเทศบาลสะเมิงใต้มีฐานะเป็นสุขาภิบาล ชื่อว่า สุขาภิบาลสะเมิงใต้ ต่อมาเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 จึงได้ชื่อว่า เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ และเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2547 มีพระราชกฤษฎีกายกยวมองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงใต้เข้ากับเทศบาลตำบลสะเมิงใต้

ลักษณะที่ตั้ง เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ อยู่ในเขตอำเภอสะเมิง ห่างจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 45 กิโลเมตร โดยทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1096 มีพื้นที่ทั้งหมด 208 ตารางกิโลเมตร เป็นเทศบาลขนาดกลาง

ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศของเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ มีลักษณะเป็นป่าไม้และภูเขา มีลำน้ำสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำขาน และแม่น้ำสะเมิง

อาณาเขตติดต่อ **ทิศเหนือ** ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ปากตะวันตกของถนนไปตำบลสะเมิงเหนือ ตรงที่อยู่ห่างจากวัดกองซากหลวงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ 500 เมตร หลักเขตที่ 1 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงถนนสายสะเมิง-แมริม ตรงหลักกิโลเมตรที่ 9.500 ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 2 **ทิศตะวันออก** จากหลักเขตที่ 2 ตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ถึงฝั่งตะวันตกของห้วยหมื่นตรงที่อยู่ห่างจากปากน้ำแม่ลานคำตอนที่ยบรวบกับห้วยหมื่น **ทิศใต้** จากหลักเขตที่ 3 เลียบตามฝั่งตะวันตกของห้วยหมื่น ถึงฝั่งของแม่น้ำขานไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ถึงฝั่งใต้ของแม่น้ำขาน ตอนที่อยู่ห่างจากทางไปบ้านแม่สาบ ตรงที่ยบรวบกับแม่น้ำขานไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นระยะ 400 เมตร **ทิศตะวันตก** จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงฝั่งเหนือของห้วยยาวตอนเป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือบรวบกับหลักเขตที่ 1

เขตการปกครอง เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ มีพื้นที่การปกครองครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแม่สาบ หมู่ที่ 2 บ้านน้ำริน หมู่ที่ 3 บ้านห้วยคอก หมู่ที่ 4 บ้านศาลา-ปากกล้วย หมู่ที่ 5 บ้านทรายมูล หมู่ที่ 6 ลานแม่ลานคำ หมู่ที่ 7 บ้านกองซากหลวง หมู่ที่ 8 บ้านกองซากน้อย **หมู่ที่ 9 บ้านเหล่า-แสนตอง** หมู่ที่ 10 บ้านดงช้างแก้ว หมู่ที่ 11 บ้านป่าคา

สภาพทางเศรษฐกิจทั่วไปของเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ประกอบด้วยอาชีพ การเกษตร เช่น การปลูกกระเทียม มะเขือม่วง ข้าว ถั่วฝักยาว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ยาสูบ เป็นต้น การปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโค กระบือ สุกร ไก่ เป็นต้น การอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร การทำถั่วอบ ถั่วคั่ว ถั่วคั่วคั่ว และการทำดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

สถานประกอบการพาณิชย์ที่ตั้งในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ เช่น สถานีน้ำมัน จำนวน 8 แห่ง คือ ปั้มน้ำมัน 2 แห่ง ปั้มหลอด 6 แห่ง ตลาดสดเทศบาล จำนวน 1 แห่ง ร้านค้าทั่วไป จำนวน 50 แห่ง ธนาคาร จำนวน 2 แห่ง รีสอร์ท จำนวน 1 แห่ง สถานที่จำหน่ายอาหารตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข จำนวน 10 แห่ง

สถานศึกษา เช่น โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง ระบบสาธารณสุข มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 1 แห่ง สถาบันและองค์กรทางศาสนา ในเขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ มีผู้นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 80 และศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 20 มีวัด 9 แห่ง สำนักสงฆ์ 1 แห่ง โบสถ์ 1 แห่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีในเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ในเดือนเมษายน ประเพณีสงกรานต์พระพุทธรูปปางถวายบังคมในเดือนเมษายน ประเพณีปอยหลวง ผ้าป่าและกุฐินในเดือนพฤศจิกายน ประเพณีสืบชะตาบ้านในเดือนเมษายน ประเพณีจัดงานเลี้ยงผีปู่ย่า เพื่อให้บรรพบุรุษคุ้มครองลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ประเพณีทำบุญบ้านใหม่ ประเพณีดำหัวเจ้าพ่อองค์ข้างแก้วในเดือนเมษายน ประเพณีการแข่งขันบั้งไฟบ้านแม่สายในเดือนเมษายน³

4.1.1.2. ประวัติของหมู่บ้าน

ความเป็นมาของหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง มีจุดเริ่มจากศูนย์กลางของ “วัดแสนตอง” * จากคำบอกเล่าของรองเจ้าอาวาสวัดแสนตอง ระบุว่า มีบันทึกโบราณของวัดแสนตอง ที่บอกปีกก่อสร้างวัดแสนตอง เมื่อ พ.ศ.2300 โดย “หม่อมอุหนา” ชาวไทยใหญ่ พาบบริวารอพยพมาจากเมืองตวันเมืองหาง ในเขตรัฐฉานพื้นที่ปกครองของพม่า มาตั้งถิ่นฐานที่ริมแม่น้ำสะเมิง ในสมัยนั้นยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและป่าสงวน ใครจะอยู่ที่ไหนเลือกได้ตามใจชอบ

เมื่อชาวจีนและชาวไทยใหญ่มาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น โดยมีศาสนาพุทธเป็นหลักยึดจิตใจ ทำให้ “หม่อมอุหนา” คิดจะสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน จึงขอบริจาคปัจจัยจากชาวบ้าน แต่เนื่องด้วยสมัยนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม ปัจจัยมีไม่มากพอที่จะสร้างวัดได้ ชาวบ้านจึงร่วมกันบริจาคเครื่องประดับที่นำติดตัวมา ส่วนมากเป็นทองคำ

³ เทศบาลตำบลสะเมิงใต้. แหล่งที่มา: www.samoengtai.com วันที่สืบค้น 14 มิถุนายน 2550.

* วัดแสนตอง ตั้งอยู่เลขที่ 1 บ้านแสนตอง หมู่ 9 ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน

เมื่อได้ทองคำ หรือ “ตอง” แล้ว จึงนำมาซึ่ง ในสมัยนั้นมีเครื่องซึ่งอยู่ชนิดหนึ่ง ลักษณะสั้นกว่าเครื่องซึ่งในปัจจุบัน เครื่องซึ่งจะมีอยู่สิบขีด เมื่อซึ่งได้สิบขีดจะเท่ากับหนึ่งพัน ชาวบ้านช่วยกันซึ่งทองคำจนหมด รวมแล้วได้หนึ่งแสนพอดี ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัด “แสนตอง” แปลว่า แสนทอง

เมื่อดำเนินการสร้างวัดเสร็จแล้ว ได้นำทองคำมาหลอมหล่อเป็นพระประธานในวิหาร ส่วนเครื่องประดับที่เหลือก็นำมาหลอมรวมกัน แล้วนำไปหล่อเป็นพระพุทธรูปปางต่างๆ มีขนาดตั้งแต่หนึ่งนิ้วไปจนถึงสามสิบนิ้ว โดยเฉพาะขนาดหนึ่งนิ้วมีเป็นจำนวนมาก เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ชาวบ้านเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะมีประเพณีประจำวัด คือ ประเพณีสงฆ์หน้าพระเจ้าแสนตอง โดยยึดเอาวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนเก้าเหนือ หรือ ป่าเวณีเก้าเป็ง ในช่วงเดือนมิถุนายน ถือเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เล่ากันว่า สมัยนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการจัดงานประเพณี เณรจะมีหน้าที่เก็บพระทองคำไว้ในวิหาร แต่ได้มีเณรบางองค์นำพระพุทธรูปทองคำองค์เล็กๆ ใช้แทนเงินในการเล่นขายของ ต่อมาพระพุทธรูปทองคำองค์เล็กๆ เหล่านั้นค่อยๆ หายไปที่ละองค์สององค์ ในปี พ.ศ.2534 พระพุทธรูปทองคำถูกขโมยจำนวนสี่องค์ แต่ขโมยไม่สามารถนำไปได้ทั้งหมด จึงนำไปทิ้งที่หนองน้ำท้ายตลาดสดเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ จำนวนสององค์⁴

4.1.1.3. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สภาพทางสังคมของหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง จากข้อมูลเชิงประจักษ์ และการสังเกต มีข้อที่ตรงกับพระมนตรี ฐิธุมโม ที่ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย ที่ระบุถึงสภาพสังคมภายในหมู่บ้านเหล่า-แสนตองในยุคปัจจุบันยังขาดความสามัคคี แม้จะมีความพยายามรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชนหมู่บ้านระหว่างกัน แต่ก็ไม่สามารถรวมได้ พระมนตรีเคยมีการเรียกประชุมลูกบ้านโดยใช้วัดแสนตองเป็นศูนย์กลางในการประชุม เมื่อมีการประชุมแต่ละคนจะไม่พูดและไม่นำเสนอความคิดเห็นจนเสร็จสิ้นการประชุมก็ไม่มี การปฏิบัติร่วมกัน ลักษณะต่างคนต่างทำยังดำรงอยู่เช่นเดิม แม้ว่าจะมีความพยายามหาวิธีการสร้างความเป็นเอกภาพในหมู่บ้าน เช่น การจัดงานประเพณีลอยกระทง ประเพณีเก้าเป็ง ทุกคนจะมาร่วมในการจัดงานแต่ก็มาในลักษณะเป็นกลุ่มพวก

ปัจจัยที่คนในหมู่บ้านเหล่า-แสนตองรวมกันได้ยาก พระมนตรีประเมินว่า น่าจะเกิดจากวิถีคิดของคนโดยเฉพาะการศึกษาในปัจจุบันมีส่วนสำคัญที่ทำให้คนเกิดความไม่ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น หากเปรียบเทียบชาวบ้านในอดีตที่เคยมีประเพณีการลงแขก เป็นการขอแรงระหว่างกันในชุมชนหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบัน การขอแรงจะต้องมีสิ่งตอบแทน เมื่อช่วยแรงงานแล้วจะต้องเลี้ยงเหล้าตอบแทน ไม่เช่นนั้นจะไม่ช่วย แม้แต่ในวัดก็เช่นกัน ถ้าวันไหนญาติโยมมีศรัทธาให้เข้ามาช่วยกัน ก็มีการเรียกร้องให้มีการจัดเลี้ยง ซึ่งพิสูจน์ในเชิงประจักษ์จากการสร้างหอรบสงฆ์ขึ้นในวัดแสนตอง ระหว่างผู้วิจัยกำลังสำรวจในปี พ.ศ.2549 ต้องจ้างแรงงานชาวบ้านมาก่อสร้าง ที่เป็น

⁴ พระมนตรี ฐิธุมโม. (2550). ประวัติวัดแสนตอง. เอกสารบันทึก.

เช่นนี้ พระมนตรีวิเคราะห์ว่า เกิดจากการที่ชาวบ้านเรียนรู้แนวความคิดและวิธีการจากระบบราชการจนกลายเป็นความเคยชินที่จะทำหรือปฏิบัติกิจกรรมอะไรต้องมีสิ่งตอบแทน ทำให้ลักษณะการยึดโยงชุมชนหมู่บ้านด้วยการพึ่งพาระหว่างกันอย่างในอดีตหายไป

“อาตมาเคยสนับสนุนกองทุนสร้างอาชีพของตนเองให้กับชาวบ้านแสนทอง แต่ทำได้ประมาณ 3-4 เดือน ก็ไม่เห็นผลอะไร เพราะชาวบ้านยังไม่เข้าใจ และคิดว่าเห็นผลช้า เคยมีชาวบ้านตั้งคำถามกับอาตมาว่า การตั้งกลุ่มอาชีพมีเบี้ยเลี้ยงไหม อาตมาพยายามรวมกลุ่มชาวบ้านจนท้อ แต่อาตมาไปพัฒนาที่หมู่บ้านอื่น ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี แต่ที่หมู่บ้านแสนทอง อาตมาพัฒนาไม่ได้ จึงหันมาพัฒนาเด็กและเยาวชนแทน ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้านแสนทอง อาตมาปล่อยวางแล้ว” พระมนตรี วิฑูรย์มโหระทึก รองเจ้าอาวาสวัดแสนทอง ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย

หากพิจารณาจากแนวคิดเครือข่ายทางสังคม หมู่บ้านเหล่า-แสนทองจัดอยู่ในกลุ่มสังคมหมู่บ้านแบบกึ่งเมือง ไม่ใช่เป็นลักษณะหมู่บ้านแบบเครือข่าย พิจารณาจากการแบ่งกลุ่มตามสถานะของอาชีพได้ 3 ลักษณะคือ 1.กลุ่มอาชีพรับจ้าง พนักงานเทศบาล เจ้าหน้าที่โครงการหลวง มีรายได้จากเงินเดือนประจำ 2.กลุ่มอาชีพค้าขาย 3.กลุ่มอาชีพทำการเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกกระเทียม สตอเบอร์รี่ มะเขือ ข้าวโพด เป็นต้น ที่ดินทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 5-7 ไร่ เป็นลักษณะผลิตเพื่อขาย หากต้องการขยายการผลิตต้องเช่าที่เพิ่ม คิดค่าเช่าที่ไร่ละ 2,000 บาทต่อปี ประมาณการเช่าที่ดินต่อราย 5 ไร่

การทำเกษตรจะต้องมีการพักดิน จึงจะทำให้ผลผลิตดี แต่ปัจจุบันประมาณการผลผลิตไม่ได้ เพราะดินเริ่มเสื่อม ทำให้ผลผลิตออกมาไม่เต็มที่ ซึ่งชาวบ้านเล่าว่า ผิดกับในอดีต จะได้ผลผลิตเต็มที่ จึงสามารถประมาณการได้ว่า ปีหนึ่งจะได้ผลผลิตกี่กิโลกรัม

ชาวบ้านที่ปลูกสตอเบอร์รี่ จะสิ้นสุดการปลูกในเดือนเมษายน จากนั้นจะตัดทิ้งแล้วปลูกกะหล่ำปลีทดแทน แต่ถ้าไม่ปลูกกะหล่ำปลี ก็จะล้มแปลง แล้วปรับปรุงดินแทน เพื่อเตรียมการปลูกสตอเบอร์รี่อีกครั้ง ต้องทำการเกษตรสลับกันเช่นนี้ไปตลอดทั้งปี ถ้าทำอย่างเดียวย่อมมีรายได้ไม่พอดำรงชีพ บางรายไม่มีที่นาของตนเอง ต้องเช่าที่เพื่อทำนา แต่ต้องเสียค่าหัวนาในอัตรา 60 : 40 คือ เมื่อได้ผลผลิตแล้วจะต้องแบ่งผลผลิตร้อยละ 40 เป็นค่าเช่านา

หลังจากที่ถนนผ่านหมู่บ้าน ติดตั้งระบบไฟฟ้า และน้ำประปาประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านเริ่มมีรายจ่ายประจำของชาวบ้าน ซึ่งจะต้องจ่ายค่าไฟฟ้าเดือนละร้อยละบาท น้ำประปาประจำหมู่บ้าน คิดค่าน้ำต่อหน่วยละ 5 บาท ค่าใช้น้ำประมาณเดือนละ 75 บาท

จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านเหล่า-แสนทองทำให้เครือข่ายสังคมของหมู่บ้านเหล่า-แสนทองมีลักษณะของการแบ่งกลุ่มแบ่งพวกตามเครือข่ายของสาขาอาชีพ โดยมีกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้นำหมู่บ้านที่มีบทบาทนำ ผ่านโครงการของรัฐ และผ่านช่องทางทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จึงทำให้ความ

เป็นเอกภาพของหมู่บ้านมีน้อย โดยเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านเหล่า-แสนต้องเป็นพื้นที่ศูนย์ราชการของอำเภอสะเมิง

กล่าวโดยสรุปเนื่องจากหมู่บ้านเหล่า-แสนต้องเป็นหมู่บ้านเปิดอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาล และเป็นศูนย์ราชการ ดังนั้น วิถีชีวิตเศรษฐกิจของประชาชนจึงมีความหลากหลาย ไม่ได้อยู่กันเป็นกลุ่มที่มีสายสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจโดยรวมจะดูมีฐานะ แต่ความจำเป็นในการดำเนินกิจการต่างๆ ค่อนข้างมาก ทั้งในแง่ของการประกอบอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการส่งเสียค่าเล่าเรียนบุตรหลาน และค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพประจำวัน จึงทำให้ชุมชนไม่ค่อยมีความเข้มแข็งมากนัก

4.1.2. ศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้ แบ่งเป็น 4 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ประกอบด้วย ประเด็นแรก กระบวนการและกลไกการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน นำเสนอโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านก่อนและหลังดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์การดำรงอยู่ของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผลประโยชน์ที่ผูกโยงเป็นเครือข่ายทางสังคมมีการเอื้อประโยชน์หรือขัดแย้งกัน ประเด็นที่สอง การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน ประเด็นที่สาม ศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ประเด็นที่สี่ ศึกษาผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทางเศรษฐกิจและการเมือง

4.1.2.1. กระบวนการและกลไกการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน

การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์เป็น 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านก่อนและหลังดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะเข้ามามีบทบาทภายในหมู่บ้านเหล่า-แสนต้อง โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านในระดับแนวตั้งอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้านเหล่า-แสนต้อง คือ นายประนมนบุตรดำ โดยเชื่อมโยงกับส่วนราชการในระดับเทศบาลตำบลสะเมิงใต้และอำเภอสะเมิง

เมื่อวิเคราะห์พื้นที่เขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้จากการแข่งขันในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลสะเมิงใต้และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ทำให้เกิดขั้วทางการเมือง 2 ขั้วในระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงหมู่บ้านเหล่า-แสนต้องที่ได้รับผลกระทบนี้ด้วย เนื่องจากประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในสถานะหลายบทบาท อาทิเช่น ประธานกลุ่มแม่ค้าตลาดสดเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ประธานสหกรณ์การเกษตรอำเภอสะเมิง รองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่คนละขั้วการเมืองกับนายกเทศมนตรีในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะเข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านเหล่า-แสนต้อง ชาวบ้านมีการใช้จ่ายเงินในระดับหมู่บ้านจากเงินกู้ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย เงินกู้จากธนาคารเพื่อ

การเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และเงินกู้ยืมในระบบ โดยมีเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรซึ่งเกิดจากเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ นับเป็นแหล่งเงินกู้หลักของชาวบ้านเหล่า-แสนตองที่ยึดอาชีพทำการเกษตรที่จะต้องใช้เงินลงทุนมากโดยเฉพาะการเกษตรเชิงพาณิชย์ เช่น สตอเบอร์รี่ กระเทียม เป็นต้น

เมื่อได้ผลผลิตแล้วนำส่งขายพ่อค้าในเมือง เนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 5-7 ไร่ กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ครั้งละ 3 แสนกว่าบาทต่อปี เป็นการกู้ระยะสั้น คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี โดยใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ เมื่อขายผลผลิตในแต่ละปีแล้วก็นำไปชดเชยเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย กรณีการลงทุนทำการเกษตรขาดทุน ต้องหาแหล่งเงินกู้ยืมระบบจากคนที่รู้จักกันทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือนเพื่อนำมาชดเชยหนี้ในระบบ

สำหรับกองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งเงินกู้ที่เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านที่ทางรัฐผลักดันเข้ามาสู่หมู่บ้าน ผ่านการพิจารณาจากจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2544 ผ่านการควบคุมโดยพัฒนาการอำเภอสะเมิง ซึ่งมี นายวิรัตน์ เรืองฤทธิโรจน์ เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะคณะอนุกรรมการผ่านโครงสร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีนางบุญนำ ยามาโมไต เป็นประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอสะเมิง

การคัดสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ฝ่ายรัฐได้สั่งการผ่านผู้นำหมู่บ้านเรียกประชุมสมาชิกหมู่บ้านประชุมร่วมกัน และคัดเลือกตัวแทนของหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อรองรับการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในปี พ.ศ.2544 และตลอดระยะเวลาการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองยังไม่มีเปลี่ยนแปลงการบริหารยังคงเป็นคณะกรรมการบริหารชุดเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2551 (รายชื่อคณะกรรมการดูได้ในภาคผนวก) โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารของคณะกรรมการถูกออกแบบให้กรรมการ 4 คนมีบทบาทสูงในการควบคุมกองทุนซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก แต่อำนาจการตัดสินใจชี้ขาดอยู่ที่ประธานแต่เพียงผู้เดียว

จากการวิเคราะห์รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองที่ได้รับการคัดเลือกมา มีข้อสังเกตดังนี้

1. กรรมการของกองทุนหมู่บ้านส่วนมาก อาจถือได้ว่าเป็นกลุ่มอำนาจอิทธิพลในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ประกอบด้วย ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่นคือ รองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ และดำรงตำแหน่งประธานสหกรณ์การเกษตรอำเภอสะเมิง ส่วนเหรัญญิกเป็นเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสะเมิงใต้และทำการเกษตรปลูกสตอเบอร์รี่ ซึ่งเป็นไร่ที่ได้รับการส่งเสริมมากกว่ารายอื่นๆ โดยจัดทำเป็นไร่นาทดลอง และประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ดูงานการปลูกไร่นาสตอเบอร์รี่ของอำเภอสะเมิง เนื่องจากทางราชการมีนโยบายส่งเสริมการปลูกสตอเบอร์รี่ในแถบนี้

2.กรรมการกองทุนหมู่บ้านบางคนมีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองในระดับจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นแกนนำสำคัญในทางการเมืองระดับท้องถิ่น มีสายสัมพันธ์กับนายอุดรพันธ์ จันทรวินิจน์ หรือ พ่อเลี้ยงอืด อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (อบจ.เชียงใหม่)

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) พิจารณานุมัติจัดสรรงบประมาณให้กับกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2544 โดย สทบ.จัดระดับกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองในระดับปานกลาง (เว็บไซต์สำนักงานพัฒนาชุมชน : 2550)

คณะกรรมการกองทุนได้จัดตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองอยู่บ้านเลขที่ 71/1 หมู่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50250 มีสมาชิกทั้งสิ้น 71 ราย สมาชิกที่ประกอบอาชีพการเกษตร 26 ราย ค้าขาย 29 ราย ทำสวน 11 ราย เลี้ยงกบ ปลาจุก 2 ราย เลี้ยงวัว 1 ราย เลี้ยงไก่พื้นเมือง 2 ราย (รายชื่อสมาชิกดูได้ในภาคผนวก) คณะกรรมการ 15 ราย (รายชื่อคณะกรรมการดูได้ในภาคผนวก) เปิดบัญชีกองทุนไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสะเมิง บัญชีเลขที่ 691-2-72202-4 ชื่อบัญชีกองทุนหมู่บ้าน บ้านเหล่า-แสนตอง ม.9 ต.สะเมิงใต้ มีบัญชีสะสม ณ วันที่ 3 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2544 จำนวน 4,340 บาท เงินโอนจำนวน 1 ล้านบาทเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง เมื่อวันที่ 25 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2544

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ร่วมกำหนดกระบวนการใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้าน โดยกำหนดวัตถุประสงค์และระเบียบข้อบังคับ ยึดตามแนวปฏิบัติจากส่วนกลางที่กำหนดให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนแก่สมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการออมด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ และฝากเงินออมทรัพย์ เพื่อบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิกนำไปพัฒนาอาชีพ และเพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มัวเมาในอบายมุข เป็นคนรู้จักสามัคคี เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ ชยันต์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

กระบวนการใช้จ่ายเงินของกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ ดอกเบี้ยเงินกู้ที่เกิดจากการบริหารกองทุน ค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากผู้สมัครสมาชิกและสมาชิกสมทบที่ยื่นคำขอสมัครต่อคณะกรรมการกองทุน ผู้ที่มีคุณสมบัตินั้นสามารถสมัครได้ทั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจโดยคณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัครแล้วเห็นสมควรรับบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรชุมชนเป็นสมาชิกแล้ว สมาชิกจะต้องดำเนินการชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นรายๆ ละ 20 บาท ภายใน 3 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

สมาชิกทุกคนต้องฝากเงินฝากสัจจะทุกเดือนๆ ละ 30 บาทในทุกวันที่ 5 ของเดือน และสมาชิกห้ามถอนเงินนี้จนกว่าจะพ้นจากการเป็นสมาชิก

เงินค่าหุ้น สมาชิกต้องชำระค่าหุ้น โดยหุ้นหนึ่งมีมูลค่า 10 บาท จะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ละครึ่งไม่เกิน 50 หุ้นโดยสามารถชำระค่าหุ้นและเพิ่มหุ้นได้ตลอดปี วิธีการชำระหุ้น สมาชิกสามารถชำระค่าหุ้นโดยชำระเป็นเงินสด ชำระโดยใช้ทรัพย์สินที่สมาชิกมีอยู่ ได้แก่ ผลผลิตการเกษตรที่สามารถเก็บผลผลิตไว้ได้ระยะยาวและสามารถขายเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ผลผลิตแปรรูปที่สามารถเก็บไว้ได้นานและสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ เช่น กระเทียมดอง กัวยอบ และชำระเป็นทรัพย์สินอื่นถ้าคณะกรรมการเห็นชอบก็ได้

เงินฝากสัจจะ เงินรับฝาก เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิกต่างๆ เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพัน โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ที่จะสมัครสมาชิกจะต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเหล่า-แสนตองมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปีก่อนการจัดตั้งกองทุน เป็นผู้ที่มิสงสัยอันดีงามมีความรู้ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุนและสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน เป็นผู้พร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกองทุน เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน สมาชิกสามารถฝากเงินกับกองทุนได้ในวงเงินสูงสุดไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน และจะถอนได้ไม่เกินเดือนละ 2 ครั้ง โดยจะให้ดอกเบียในอัตราร้อยละ 4 บาทต่อปี

แต่จากการสำรวจพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีเพียง 71 ราย เมื่อเทียบกับประชากรของหมู่บ้านที่มีประมาณ 105 ครัวเรือนแล้ว นับว่าสมาชิกของหมู่บ้านยังเข้าถึงกองทุนหมู่บ้านน้อย

บัญชีกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองเริ่มถอนเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2544 จำนวนทั้งสิ้น 587,000 บาท และเมื่อสิ้นปี พ.ศ.2544 จำนวนเงินในบัญชีคงเหลือ 14,917.26 บาท ปี พ.ศ.2545 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 577.57 บาท ปี พ.ศ.2546 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 377.02 บาท ปี พ.ศ.2547 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 2,039 บาท ปี พ.ศ.2548 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 23,231.90 บาท ปี พ.ศ.2549 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 90,605.11 บาท (รายงานดุลบัญชีของกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง : 2550) และในปี พ.ศ.2550 ปรากฏว่าการใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้านเกินวงเงิน 1 ล้านบาท (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก) เงินที่ถูกกู้ยืมไปดังกล่าว เป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้จ่ายในการสมทบการลงทุนเพื่อการเกษตร สมทบการค้าขาย และนำไปแก้ปัญหาค่าครองชีพประจำวัน เช่น ค่าใช้จ่ายประจำวันในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนบุตร และนำไปจ่ายหนี้เงินกู้แหล่งอื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิก ได้รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ประธานกรรมการ แม้ว่ากองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองจะมีการวางกรอบแนวคิด

ในการบริหารจัดการก็ตาม แต่ในข้อเท็จจริงไม่สามารถปฏิบัติตามกรอบแนวคิดที่ร่วมกันกำหนดไว้ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะการกำกับดูแลการวางแผนการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านร่วมกันของสมาชิก ทำให้ประโยชน์ที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านขาดประสิทธิภาพ

4.1.2.2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ได้กำหนดกรอบสำหรับการบริหารกองทุนหมู่บ้านให้กับสมาชิกใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน โดยสมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

ในการได้รับอนุมัติเงินกู้นั้น สมาชิกที่ประสงค์ขอกู้เงิน ต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน ลักษณะโครงการ สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินทุกประเภท แต่ต้องมีลักษณะหรือเป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด สามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

สมาชิกรายหนึ่งสามารถกู้ภายในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท กรณีที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท ส่วนโครงการที่สมาชิกยื่นกู้เงินฉุกเฉินต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร

การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ รายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนด และการทำสัญญาขอกู้เงินทุกประเภทต้องมีการทำสัญญากับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนด ส่วนหลักประกันเงินกู้ทุกประเภท ต้องให้สมาชิกกองทุนจำนวน 2 คนค้ำประกัน ยกเว้นการกู้เงินฉุกเฉินให้ทำสัญญาไว้อย่างเดียว และใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน เช่น โฉนดที่ดินหรือทะเบียนรถ และสมาชิกยังสามารถใช้ประโยชน์จากกองทุนโดยนำฝากไว้ในกองทุน ทางกองทุนจะให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี

การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรอง โดยทั่วไปแล้วปรากฏว่ากองทุนมีกำไร คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรเป็นเงินปันผลตามหุ้นในอัตราร้อยละ 8 เป็นเงินสำรองความเสี่ยงในอัตราร้อยละ 10 เป็นเงินเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 2 เป็นเงินค่าตอบแทนคณะกรรมการในอัตราร้อยละ 10 เป็นทุนศึกษาอบรมในอัตราร้อยละ 5 เป็นทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เด็กและคนชราในอัตราร้อยละ 10 เป็นทุนสวัสดิการแก่สมาชิกและกรรมการในอัตราร้อยละ 15 เป็นทุนเพื่อพัฒนากองทุน (สมทบ)

ในอัตราร้อยละ 15 เป็นทุนเพื่อดำเนินคดีในอัตราร้อยละ 10 เป็นทุนค่าเบี้ยเลี้ยงและพาหนะของ คณะกรรมการในการปฏิบัติงานในอัตราร้อยละ 15

กองทุนหมู่บ้านจะจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนเดือนละ 1 ครั้ง แล้ว ตัดประกาศอย่างเปิดเผยที่ทำการกองทุนให้สมาชิกทราบ โดยมีประเภทบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีรายรับและรายจ่าย บัญชีงบดุล คณะกรรมการกองทุนจะตรวจสอบบัญชีของกองทุน และ รายงานการตรวจสอบบัญชีต่อคณะอนุกรรมการสนับสนุนเพื่อทราบความก้าวหน้า สถานะทาง การเงิน และผลการดำเนินงานของกองทุนทุก 3 เดือนและทุกรอบปี พร้อมทั้งแสดงบัญชีกำไร ขาดทุน และงบดุลในบัญชีที่ผ่านมามีภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

จากการสำรวจถึงการใช้จ่ายเงินจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกทั้งสิ้น 71 ราย จำแนกดังต่อไปนี้จากวัตถุประสงค์ในการกู้ จะมี 2 กลุ่มใหญ่ๆ ประกอบด้วย การกู้เพื่อนำไปสมทบ ทุนหมุนเวียนในการลงทุนซื้อผลผลิตเพื่อนำไปค้าขายในตลาด จำนวน 25 ราย และการกู้เพื่อนำ เงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนฉุกเฉินใน การเกษตร จำนวน 46 ราย

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนทองที่กู้เต็มวงเงิน 20,000 บาท มีจำนวนทั้งสิ้น 50 ราย กู้ไม่เต็มวงเงินมี 11 ราย กู้เกินวงเงิน 2 ราย คือ ประธานและเหรัญญิก และสมาชิกสมทบจะให้ กู้ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการและพิจารณาจากการชำระเงินกู้ครั้งที่ผ่านมา พิจารณาตาม ลักษณะโครงการที่น่าเสนอ

อย่างไรก็ตาม จากรายการชื่อผู้ได้รับการอนุมัติให้กู้ยืมเงินจากกองทุนนั้น ปรากฏว่า ทั้ง ประธานคณะกรรมการและเหรัญญิกของกองทุนหมู่บ้านสามารถกู้ได้ถึง 30,000 บาทซึ่งเป็น จำนวนที่เกินกว่าวงเงินที่กำหนดไว้ร่วมกัน กล่าวคือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม้จะมีมติให้ สมาชิกกู้ได้ไม่เกินรายละ 20,000 บาท

จากการสำรวจการใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ปรากฏว่า การกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ของชาวบ้านเหล่า-แสนทอง ได้นำเงินกู้ไปใช้ใน 4 ลักษณะคือ

1. การกู้เพื่อนำเงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุน หมุนเวียนฉุกเฉินในการเกษตร
2. การกู้เพื่อนำไปสมทบทุนหมุนเวียนในการลงทุนซื้อผลผลิตเพื่อนำไปค้าขายในตลาด
3. การกู้เพื่อนำเงินไปใช้กรณีฉุกเฉิน เนื่องจากเงินหมุนเวียนในครัวเรือนไม่เพียงพอ เช่น นำเงินกู้ไปใช้เป็นค่าเล่าเรียนของบุตรและการกู้เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาการ ดำรงชีพประจำวัน
4. การกู้ที่ผู้กู้นำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำไปซดใช้หนี้กองทุนอื่นหรือหนี้ในระบบ ซึ่ง ประธานคณะกรรมการกองทุนยืนยันว่าพบกรณีเช่นนี้ แต่มีไม่เกินร้อยละ 10 ของสมาชิกหรือ

ประมาณ 7-8 ราย และการใช้ชื่อของสมาชิกรายอื่นทำการกู้แทน โดยผู้กู้จริงจะส่งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยให้เมื่อครบสัญญาสิ้นปี หรือเสียดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสมาชิกที่ยอมให้ใช้สิทธิกู้แทนกัน

สาเหตุสำคัญที่สมาชิกรายอื่นนำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์เกิดจากวงเงินกู้ 20,000 บาท ไม่เพียงพอต่อการลงทุนทำการเกษตร ที่จะนำไปสมทบทุนวงเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แต่จากการสำรวจพบว่า เงินกู้กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่จะถูกนำไปเป็นเงินทุนสำหรับใช้ประโยชน์เป็นเงินหมุนเวียนเพื่อแก้ปัญหาการดำรงชีพประจำวันในครัวเรือนมากกว่า

ผลกระทบที่เกิดจากประโยชน์ในการใช้เงินกองทุนหมู่บ้าน ที่กลายเป็นประเด็นข้อถกเถียงคือกรณีเงินได้ที่เกิดจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ไม่ได้รับเงินปันผลประจำปี จึงได้เรียกร้องคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้จัดสรรเงินปันผลให้สมาชิก และจัดทำรายงานแจ้งกับสมาชิก ซึ่งกรณีนี้ ประธานคณะกรรมการกองทุนยอมรับว่ามีสภาพปัญหานี้จริง และได้ชี้แจงกับสมาชิกว่า เงินปันผลอาจไม่มี เนื่องจากได้นำเงินที่เกิดจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสมาชิกไปใช้ในการบริหารและเพื่อประโยชน์สาธารณะให้กับหมู่บ้าน

เมื่อพิจารณาการกู้ของสมาชิกโดยรวมพบว่ากู้เกินวงเงิน 1 ล้านบาทจะทำให้มีดอกเบี้ยเงินกู้ในแต่ละปีมีจำนวนมาก เมื่อเทียบกับสมาชิกที่เป็นลูกหนี้กองทุนหมู่บ้านจำนวน 66 ราย แต่ละรายโดยเฉลี่ยกู้เต็มวงเงินคือ 20,000 บาท ซึ่งจะต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี คิดเป็นเงินที่สมาชิกจะต้องเสียดอกเบี้ยประมาณรายละ 1,600 บาทต่อปี เมื่อคำนวณกับสมาชิกที่เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านที่มีจำนวน 66 ราย ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจะมีรายรับจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปีละประมาณ 105,600 บาทต่อปี เมื่อคำนวณการส่งอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสมาชิกติดต่อกัน 4 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547-2550 รวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 422,400 บาท

จากเงินได้ที่เกิดจากอัตราดอกเบี้ยจำนวนนี้ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านยังขาดความชัดเจนว่าได้นำไปใช้ประโยชน์อะไรบ้าง เนื่องจากไม่มีการจัดทำบัญชีรายละเอียดในการใช้จ่ายเงินส่วนนี้เพื่อรายงานต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านอย่างเปิดเผย จึงเป็นสาเหตุให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกิดข้อกังขาและไม่พอใจต่อคณะกรรมการในกรณีนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้กระทั่งเรื่องการค้าขายก็ยังปรากฏว่ายังไม่สามารถใช้คืนได้ซึ่งเป็นไปได้ว่า น่าจะเกิดจากปัญหาในการนำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยส่วนใหญ่อาจจะนำไปใช้กรณีฉุกเฉิน เป็นเพียงแหล่งเงินกู้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในครอบครัว การดำรงชีพประจำวันมากกว่าที่จะสร้างศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน

นอกจากนี้ อีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดและการปฏิบัติต่อกองทุนหมู่บ้าน เหล่า-แสนตอที่ได้กู้เงินกองทุนแล้วยังไม่ชำระคืน มีทัศนคติว่า เงินกองทุนหมู่บ้านเป็นของรัฐบาลที่ใช้ในการหาเสียงและสนับสนุนทางการเมืองจึงไม่จำเป็นต้องใช้คืนแต่อย่างใด ซึ่งในประเด็นนี้จะ

เห็นความแตกต่างระหว่างการดำเนินการของกองทุนสัจจะออมทรัพย์ที่ไม่มีปัญหานี้เลยทั้งนี้ทั้งนั้น เพราะชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับกองทุนสัจจะออมทรัพย์มากกว่าของกองทุนหมู่บ้าน

4.1.2.3. ศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ได้กำหนดกรอบแนวคิดการชำระคืนเงินกู้ทุกประเภท โดยผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี หรือชำระเป็นรายเดือนก็ได้ เงินกู้ประเภท บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกิน 120 วัน

ผู้กู้ต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 8 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉินร้อยละ 1 บาทต่อเดือนโดยให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน ดอกเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ ผู้กู้ต้องเสียดอกเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี สำหรับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองที่เคยผ่านการกู้มาแล้ว พบว่าจะกู้ในครั้งต่อไปอีก สถิติการกู้ไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง กู้เงินตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 – เดือนมีนาคม พ.ศ.2547 คงจำนวนทั้งสิ้น 57 ราย และเกิดการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้กู้ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้กู้ทั้งสิ้น 66 ราย จากนั้นในปี พ.ศ.2548-2550 จำนวนผู้กู้คงที่

จากการสำรวจสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านปี พ.ศ.2547-2549 พบว่า ณ สิ้นเดือน มีนาคม พ.ศ.2547 สมาชิกผู้กู้ทั้งสิ้น 57 ราย และจำนวนสมาชิกที่กู้เงินกองทุนเกิดการเปลี่ยนแปลง ณ สิ้นเดือนกันยายน พ.ศ.2547 มีสมาชิกส่งคืนเงินกู้ 20 ราย ทำให้ในเดือนนี้ คงเหลือผู้กู้เงิน 37 ราย ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2547 สมาชิกส่งคืนเงินกู้เพิ่มอีก 7 ราย ทำให้ในเดือนนี้คงเหลือผู้กู้เงิน 30 ราย ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2547 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 1 ราย คงเหลือผู้กู้ 29 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 37 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีผู้กู้รวมทั้งสิ้น 66 ราย ในปี พ.ศ.2548-2550 ทั้ง 3 ปี พบว่าจำนวนสมาชิกที่กู้เงินไม่มีความเคลื่อนไหว ยังคงจำนวนผู้กู้ 66 ราย เนื่องจากเกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงินของสมาชิก

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองจึงมีมติให้จัดทำสัญญาใหม่โดยให้ปฏิบัติกับผู้กู้ทุกราย โดยขยายเวลาการส่งคืนเงินกู้ภายในสิ้นปี พ.ศ.2551 แต่สมาชิกที่กู้เงินครบปีแล้วและไม่สามารถผ่อนชำระเงินกู้ได้ ต้องชำระดอกเบี้ยเงินกู้ก่อนที่จะทำสัญญาใหม่ทุกราย และรายได้ที่กู้เกิน 20,000 บาทต้องขออนุมัติจากมติคณะกรรมการ (รายระเอียดดูได้ในภาคผนวก)

ถ้าพิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนจากข้อมูลข้างต้น พบว่ามีสมาชิกที่ค้างชำระคืนเงินกู้ 66 ราย ซึ่งไม่สามารถขดใช้หนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านตลอดทั้ง 3 ปี แม้ว่าการส่งคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกที่ประกอบอาชีพมีรายได้ประจำจะนำรายได้จากเงินเดือน ขดใช้คืน ส่วนสมาชิกที่มีอาชีพการเกษตรจะนำเงินได้จากการขายผลผลิตประจำปีมาขดใช้คืนทั้ง

เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในบางปีเนื่องจากมีกฎเกณฑ์ว่า ถ้ารายได้อายเงินกู้ไม่หมดจะไม่ได้รับการพิจารณาให้กู้ในครั้งต่อไป

แต่ในช่วงเวลา 3 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2548-2550 สมาชิกไม่สามารถขอใช้คืนหนี้เงินกู้ซึ่งมีถึง 66 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 71 ราย เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากรายได้ในครัวเรือนมีเงินหมุนเวียนไม่เพียงพอ ทำให้สมาชิกต้องแก้ไขปัญหาด้วยการส่งดอกเบี้ย แต่ไม่มีสิทธิในการกู้ครั้งต่อไป

ในปี พ.ศ.2550 เกิดปัญหาอุทกภัย ฝนตกหนักในเขตพื้นที่อำเภอสะเมิง ทำให้ไร่นาสวนของชาวบ้านได้รับความเสียหายส่งผลกระทบต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนทองจำนวนหนึ่งซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้จากการทำการเกษตรเป็นสาเหตุให้สมาชิกจำนวนหนึ่งไม่สามารถส่งคืนเงินกู้ได้ จึงเสนอขอผ่อนผันการจ่ายคืนเงินต้นต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คือขยายการส่งคืนเงินต้นไปอีก 1 ปี โดยจะส่งดอกเบี้ยแทน และทำสัญญาใหม่ในปี พ.ศ.2551 ในวงเงินต้นที่เป็นหนี้อยู่แต่เดิม

สภาพปัญหาของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ เนื่องมาจากสาเหตุอุทกภัยจนไม่สามารถส่งคืนเงินกู้ได้นั้น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้นำมาเป็นประเด็นในการอนุมัติให้สิทธิสมาชิกที่ค้างชำระเงินกู้ทุกรายสามารถขยายระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ของสมาชิกทั้ง 66 รายไปอีก 1 ปี นำสมาชิกเข้าสู่กระบวนการประนอมหนี้ โดยให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านทุกรายทำสัญญาเงินกู้ใหม่ด้วยการขยายเวลาส่งคืนเงินกู้ในรอบปี พ.ศ.2551 แต่ต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ในปี พ.ศ.2550

เมื่อวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงการตัดสินใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ให้ขยายระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ไปอีก 1 ปี พบว่าเกิดจากกรรมการเกือบทุกรายไม่สามารถส่งคืนเงินกู้ได้เช่นกัน จึงเห็นร่วมกับสมาชิกให้ขยายระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ แม้ว่าโดยหลักเกณฑ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก โดยพิจารณาจากความสามารถในการใช้คืน อย่างไรก็ตาม กรณีของกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนทอง พบว่าส่วนมากแล้ว กลุ่มผู้ที่กู้เงินจากปีที่ 1 มีความสามารถในการใช้คืนต่ำมาก ซึ่งเมื่อสำรวจดูรายชื่อส่วนหนึ่งที่ยังคงติดค้างหนี้อยู่ล้วนแต่เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้ รวมถึงตัวประธานกรรมการและเหรัญญิก ด้วย (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก) ในส่วนนี้อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกองทุนหมู่บ้านที่ต้องการสร้างฐานของตนเอง

ดังนั้น จึงอาจตั้งเป็นข้อสังเกตได้ว่า กรณีของกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนทองเป็นไปได้ว่าการที่สมาชิกไม่ได้ส่งคืนเงินกู้ติดต่อกันมาหลายปี น่าจะเกิดจากกรณีตัวอย่างของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตั้งแต่ประธานกรรมการกองทุน เหรัญญิก เลขานุการ เป็นต้น ที่ใช้อำนาจไม่ถูกต้อง จึงกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อสมาชิก และในขณะเดียวกัน ทางกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้เลยกับสมาชิกรายอื่นๆ ที่ไม่ยอมส่งคืนเงินกู้

4.1.2.4. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน

จากการศึกษาและสำรวจ เมื่อพิจารณากองทุนหมู่บ้านในมุมมองเศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก คือ กองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของชุมชนหมู่บ้าน คนจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ซึ่งสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันได้ก็ตาม แต่ชาวบ้านยังขาดการเตรียมความพร้อมและขาดการทำความเข้าใจ จึงทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่า เงินกองทุนหมู่บ้านเป็นของทุกคนที่รัฐบาลจัดสรรมาให้กับชาวบ้าน และใครจะเบิกหรือจะกู้ไปใช้ก็ได้

เมื่อกองทุนหมู่บ้านบริหารมาระยะหนึ่ง ก็ยังปรากฏกระแสความไม่พอใจของชาวบ้านบางรายที่ไม่สามารถสมัครสมาชิกเพื่อกู้เงินได้ ทำให้เกิดความไม่พอใจต่อคณะกรรมการกองทุน โดยมองว่า คณะกรรมการกองทุนลำเอียง เลือกรูปปฏิบัติ พิจารณาเงินกู้ให้เฉพาะเครือญาติและพวกพ้องมากกว่า กลายเป็นผลให้เกิดการแบ่งพวกขึ้นในหมู่บ้าน

สมาชิกบางรายเรียกร้องเงินปันผลจากดอกเบี้ยเงินกู้ จึงเรียกร้องให้คณะกรรมการกองทุนจัดสรรเงินปันผลประจำปี แต่คณะกรรมการกองทุนไม่สามารถดำเนินการให้ได้ โดยให้เหตุผลกับสมาชิกว่าดอกเบี้ยจะต้องถูกนำมาจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ ทำให้เงินปันผลไม่ได้มีทุกปี จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกบางรายว่าขาดประสิทธิภาพที่จะทำให้กองทุนดีขึ้น กลายเป็นปัญหาข้อขัดแย้งในหมู่สมาชิก

ประเด็นเงื่อนไขทางการเมืองท้องถิ่นก็มีส่วนอย่างมาก โดยเฉพาะประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง มีบทบาทเป็นรองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ และเป็นหัวหน้าตำบลกับนายกเทศมนตรีตำบลสะเมิงใต้ ทำให้เกิดการแย่งชิงการนำในระดับหมู่บ้านและระดับเทศบาล

ขณะที่วิถีการค้าธงสีฟ้าในหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง กองทุนหมู่บ้านไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายหรือลดการกู้เงินจากแหล่งการเงินอื่น ไม่มีผลต่อการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านยังกู้เงินจากแหล่งอื่นมาลงทุนประกอบอาชีพ รายได้รวมและรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนไม่เพิ่มขึ้น ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนในหมู่บ้านไม่ลดลง ไม่กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก ไม่ได้ส่งเสริมกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน ไม่สามารถส่งเสริมกองทุนออมทรัพย์หรือสัจจะออมทรัพย์เดิมของหมู่บ้าน ในหมู่บ้านไม่มีธุรกิจและปริมาณการลงทุนเพิ่มขึ้น

แม้ว่า การศึกษาวิจัยนี้ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง เนื่องจากการศึกษาในมิติการเปลี่ยนแปลงระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวโดยรวมๆ ได้ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังนี้

ปัจจัยด้านประชากร

หมู่บ้านเหล่า-แสนตอเป็นหมู่บ้านเปิด อยู่ในเขตเทศบาลเป็นพื้นที่ศูนย์ราชการ ประชากรมีหลากหลายอาชีพไม่ใช่ลักษณะสังคมแบบเครือญาติ มีสภาพทางสังคมกึ่งเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหมู่บ้านของชาวบ้านมีน้อย ผู้นำหมู่บ้านล้วนมาจากระบบราชการและการเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดแบ่งพวก ส่งผลให้เกิดลักษณะต่างคนต่างอยู่ เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะประชากรในหมู่บ้านถูกยึดโยงกับระบบราชการสูง ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้าน จึงคาดหวังจากโครงการต่างๆ ของราชการที่จะสนองตอบให้มากกว่าที่จะคิดพึ่งพาตนเอง ฉะนั้น ปัจจัยด้านประชากรภายในหมู่บ้านเหล่า-แสนตอ กลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน และไม่เห็นความสำคัญต่อการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาวิถีเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน

ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมในการบริโภค

สภาพสังคมหมู่บ้านเหล่า-แสนตอ ยังขาดความสามัคคี แม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มเครือข่ายชุมชนหมู่บ้าน แต่การรวมกันมีลักษณะหลวมๆ โดยมีกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้นำหมู่บ้านที่เป็นเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่น และชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากชาวบ้านต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีพที่มีลักษณะสังคมแบบกึ่งเมืองที่ยึดโยงกับระบบการค้าแบบทุนนิยม ทำให้ชาวบ้านได้รับค่านิยมในการบริโภคแบบทุนนิยมสูง วิธีการเรียนรู้ของชาวบ้านถูกยึดโยงด้วยกลไกการตลาด ดังนั้น สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอ จึงมองนโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นเพียงแหล่งเงินกู้สมทบเพื่อการบริโภคและแก้ไขปัญหาการดำรงชีพในครัวเรือนมากกว่านำไปลงทุนทางการผลิตอย่างแท้จริง

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านเนื่องจากหมู่บ้านเหล่า-แสนตอเป็นหมู่บ้านที่อยู่ศูนย์กลางการตลาดในอำเภอสะเมิง ที่เป็นศูนย์กลางการค้าทางการเกษตร เช่น ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพด มะเขือม่วง ถั่วฝักยาว ด้านการปศุสัตว์ เช่น โคกระบือ สุกร ไก่ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การแปรรูปกล้วยฉาบอบน้ำผึ้ง ดอกไม้ประดิษฐ์ ที่ต้องขึ้นอยู่กับกลไกการตลาด หากกลไกการตลาดไม่เอื้อต่อการค้าและการผลิตก็จะทำให้ปัญหาหนี้แก้ไขไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านเมื่อมีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะส่งผลให้ชาวบ้านกู้หนี้เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในการดำรงชีพประจำวันมากกว่านำไปเพื่อการลงทุนทางการผลิต และแก้ไขปัญหาหนี้จากแหล่งเงินกู้จากแหล่งอื่น จึงเพิ่มภาระหนี้ครัวเรือนมากขึ้น

ปัจจัยด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล

ปัจจัยด้านการเมืองค่อนข้างมีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่บ้านเหล่า-แสนตอ เนื่องจากเขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ที่มีการแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นสูง โดยเฉพาะการเลือกตั้ง

นายกเทศมนตรีตำบลสะเมิงใต้ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ทำให้เกิด 2 ชั่วคราวเมืองในท้องถิ่น และประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ แต่ในระดับนโยบายรัฐบาล สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเข้าใจว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายการช่วยเหลือของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนนิยมหรือประชานิยม พ.ต.ท.ทักษิณซึ่งพบเห็นได้จากประธานและกรรมการ รวมถึงสมาชิกจำนวนไม่น้อยนิยมชมชอบ พ.ต.ท.ทักษิณ

4.2. บ้านแม่ปะ

4.2.1. สภาพหมู่บ้าน

4.2.1.1. ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของหมู่บ้าน

หมู่บ้านแม่ปะแควดล้อมไปด้วยป่าเขาในเขตอุทยานสะเมิง อยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตำบลสะเมิงเหนืออยู่ในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ (อบต.สะเมิงเหนือ) จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2542 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 5 จำนวนหมู่ในพื้นที่ อบต.6 หมู่บ้านมีรายได้ไม่รวมงบประมาณอุดหนุนปี พ.ศ.2543 จำนวน 592,848 บาท รายรับของ อบต.ในปีงบประมาณ พ.ศ.2543 จำนวน 2,097,648.33 บาท มีรายจ่ายรวมงบประมาณอุดหนุนเงินสะสมปี พ.ศ.2543 จำนวน 2,021,223.29 บาท

ตำบลสะเมิงเหนือแบ่งการปกครองเป็น 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านแม่เลย์ หมู่ที่ 2 บ้านแม่แพะ หมู่ที่ 3 บ้านโป่งกว่าว หมู่ที่ 4 บ้านป่าลาน หมู่ที่ 5 บ้านป้อก และหมู่ที่ 6 บ้านแม่ปะซึ่งเป็นหมู่บ้านวิจัย มีระยะทางห่างจากอำเภอสะเมิงประมาณ 16 กิโลเมตร มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายอินตา ชัยชนะ

สภาพการคมนาคมการเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านแม่ปะต้องอาศัยรถโดยสารประจำทาง ซึ่งเป็นรถภายในหมู่บ้าน จะออกเพียงวันละ 1 เที่ยวเท่านั้น ถ้ามีเหตุหรือธุระจำเป็นจะต้องอาศัยการขับขีจักรยานยนต์ ถ้าเกิดการเจ็บป่วยจะเหมารถโดยสารออกจากหมู่บ้าน เดิมสภาพถนนในหมู่บ้านเพื่อใช้ในการเดินทางเป็นลูกรัง มีความยากลำบากมาก แต่ปัจจุบันได้มีการลาดยางถนนเรียบร้อยแล้ว ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านแม่ปะเป็นเขตพื้นที่สูง-ต่ำ มีความต่างระดับของพื้นที่ มีการบอกอาณาเขตของหมู่บ้านที่แน่นอน มีสถานที่สำคัญของทางราชการและศาสนา มีวัดโป่งปะ มีศาลาสำหรับอ่านหนังสือพิมพ์ และเคยมีโรงเรียนแม่ปะ แต่ถูกปิด จนกลายเป็นโรงเรียนร้าง ไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนน้อย จึงนำนักเรียนไปเรียนรวมกันที่โรงเรียนบ้านป่าลาน

หมู่บ้านแม่ปะในอดีตมีประมาณ 50 ครัวเรือน แต่ปัจจุบันเพิ่มเป็น 73 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 230 คน เป็นชาย 115 คน และเป็นหญิง 115 คน (ข้อมูลประชากรในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2550) สาเหตุการขยายตัวของครัวเรือนเกิดจากลูกหลานเมื่อแต่งงานแล้วก็แยกครัวเรือน จัดประเภทการขยายชุมชนโดยสายเลือด ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ส่วนสถานที่อยู่อาศัยทั่วไปของชาวบ้าน โดยเฉพาะสภาพของบ้านจะมีขนาดเล็ก สร้างด้วยไม้สัก เนื่องจากพื้นที่นี้เคยเป็นป่าสัก แต่เนื่องจากการตัดไม้สักกันมาก จึงทำให้ป่าสักลดลง โดยเฉพาะชาวบ้านเมื่ออาศัยบ้านที่สร้างด้วยไม้สักมาระยะหนึ่งประมาณ 7-10 ปีขึ้นไปก็จะมีการขายบ้านเป็นหลังให้กับผู้ที่สนใจจะมาซื้อ แล้วจะไปตัดไม้สักในป่ามาสร้างบ้านใหม่ แต่จำนวนไม้สักในป่าลดน้อยลง จึงนำไม้สักมาสร้างได้ขนาดไม่ใหญ่นัก สำหรับน้ำที่ใช้บริโภคภายในหมู่บ้านแม่ปะ จะมีแท่งน้ำประจำหมู่บ้าน แต่ไม่พอใช้ จึงต้องอาศัยน้ำประปาที่ต่อตรงจากภูเขาเพียงอย่างเดียว

หมู่บ้านแม่ปะในปัจจุบัน จะพบเห็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านบางครัวเรือนติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียมจากโทรทัศน์เพื่อรับข่าวสารจากภายนอก ค่าติดตั้งจานเรดาร์รับสัญญาณจากดาวเทียม ราคาประมาณ 20,000 บาท

4.2.1.2. ประวัติของหมู่บ้าน

หมู่บ้านแม่ปะ เดิมชื่อว่า หมู่บ้านโป่งปะ คำว่า “โป่งปะ” มีที่มาจากนิทานพื้นบ้านเรื่อง “กวางคำ” ในยุคสมัยที่เชียงใหม่อยู่ภายใต้การปกครองของชาว “ลัวะ” หรือ “ละว้า” หรือ “มีลักชะ” ซึ่งเป็นชนชาติที่ชอบล่าสัตว์ ได้ไปพบกวางตัวหนึ่งมีลักษณะแตกต่างจากกวางที่เคยพบ คือมีสีเหลืองทองอร่ามเหมือนกวางทองคำ พวกพรานสัญญาว่าจะจับให้ได้ การตามจับกวางต้องแยกกันไป และกำหนดนัดหมายเวลาที่จะพบปะกัน ที่ “ดอยพบปะ” เป็นดอยที่มีดินโป่งมาก พวกสัตว์ชอบมาหากินที่ดินโป่งนี้ (ดารณี ประยูรวงษ์ : 2535) ตามหลักฐานที่พบรอยเท้ากวางบริเวณก้อนหินบน “ดอยกิวพระเจ้า” ภูเขาเหนือหมู่บ้าน จึงเรียก “โป่งปะ” และกลายเป็นพื้นที่ของวัดโป่งปะ ปัจจุบันวัดโป่งปะได้ย้ายไปอยู่พื้นที่ระหว่างป้อมหัวปงกับป้อมกองทราย และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโป่งปะ” แต่ต่อมาได้เรียกว่า “บ้านแม่ปะ” ตามชื่อลำห้วยแม่ปะแทนคำว่าโป่งปะสืบต่อกันมา

เนื่องจากภูเขาเหนือหมู่บ้านเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ และพืชนานาชนิด จึงกลายเป็นแหล่งให้คนมาอาศัยทำนา เพาะปลูก และล่าสัตว์ โดยกลุ่มคนที่เข้ามาทำกินในพื้นที่บริเวณนี้ ได้แก่ คนจากหมู่บ้านตึนตง บ้านป่าลาน บ้านนาฟาน บ้านป้อม ซึ่งบรรพบุรุษที่อพยพมาในภูเขาแท่นนี้คือ ชาวลัวะ ชาวขมุ และชาวกะเหรี่ยง จากที่ปลูกบ้านแบบชั่วคราวกลายเป็นแบบถาวร จากหนึ่งครอบครัวขยายเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านแยกตัวจากหมู่บ้านป่าลาน หมู่ 4 เมื่อปี พ.ศ.2511 เป็นการอพยพมาในลักษณะเครือญาติ มีนายจุ่ม หมดศรีมา เป็นผู้ใหญ่บ้าน

คนแรก ต่อมาคือ นายตู้ย สายบุญทา นายแก้ว ยะจินดา นายบุญมี อุ๋นบาน นายกล นุตตะละ และนายอินตา ชัยชนะ ตามลำดับ ดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี รวมมีผู้ใหญ่บ้าน 6 คน⁵

4.2.1.3. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

การประกอบอาชีพและวิถีการผลิตในหมู่บ้านแม่ปะ อาชีพหลักของชาวบ้านแม่ปะ คือ เลี้ยงสัตว์ โคกระบือ ส่วนควายเลี้ยงไว้ไถนา โดยโคกระบือของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน มีประมาณ 1 พันตัว หากขาย ประมาณตัวละ 8,000 บาทเป็นขั้นต่ำ รวมโคกระบือที่ชาวบ้านเลี้ยงด้วยการปล่อย ให้ดำรงชีพอยู่ตามธรรมชาติ ประเมินราคาแล้วประมาณ 8 ล้านบาท ซึ่งเป็นต้นทุนที่หมู่บ้านนี้มีอยู่ในมือ ชาวบ้านจะขายโคกระบือเมื่อเกิดความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงิน โดยเฉพาะช่วงเวลาที่โรงเรียนเปิดเทอม จะต้องมียกจ่ายสำหรับการเรียนของลูกหลาน จึงขายโคกระบือ 1-2 ตัว ซึ่งจะได้เงินมาประมาณ 8,000 – 16,000 บาท วิธีการเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน คือ โคกระบือ ควาย โดยปล่อยให้โคกระบือ ควาย หากินตามทุ่งนาป่าเขารอบหมู่บ้าน และโคกระบือ ควายจะกินหญ้าและฟางข้าวในนา เป็นการถนอมหญ้าฟางในนาไปด้วย

พร้อมกับทำนาทำการเกษตรไว้สำหรับกินในครัวเรือน เช่น ปลูกผัก ปลูกถั่วเหลือง ปลูกข้าวโพด แต่ปลูกได้ปีละครั้ง เนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำ ต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติจากป่าเขา การทำการเกษตรต้องอาศัยแหล่งน้ำที่มีอยู่ภายในหมู่บ้าน และแหล่งน้ำที่มีตามฤดูกาล พืชที่ปลูกจะเป็นพืชที่มีช่วงอายุการให้ผลผลิตในระยะเวลาดสั้นๆ จะทำกันทุกปีผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป พืชประเภทยืนต้นไม่มีการนำมาปลูกเลย

แหล่งน้ำสำคัญที่ใช้สำหรับการดำรงชีพคือ ห้วยแม่ปะ ที่เกิดจากต้นน้ำที่เป็นขุนน้ำของลำห้วย 4 สาย คือ ลำห้วยแม่แรม ไหลลงสู่อำเภอแมริม ลำห้วยแม่สะลงง ลำห้วยแม่กะ และลำห้วยแม่ปะ ซึ่งต้นน้ำแม่ปะอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 6 กิโลเมตร แล้วไหลมารวมกันเป็นแอ่งน้ำที่คดอปางฮัก ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร เนื่องจากลักษณะพื้นคดอสูงชันและเป็นหินก้อนใหญ่ ทำให้ไม่สามารถทำฝายกั้นน้ำเพื่อทำการเกษตรได้ ต่อมาจึงประมาณจากกรมทรัพยากรธรณีทำประปาภูเขาโดยการต่อท่อดึงน้ำจากลำห้วยแม่ปะที่ห้วยป่าหืด ซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร นำมาพักที่ถังน้ำบริเวณวัดโป่งปะเพื่อแจกจ่ายให้คนในหมู่บ้านได้ใช้ต่อไป ลำห้วยนี้จะไม่แห้ง น้ำจะมีสำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี ชาวบ้านได้ออกกฏหมู่บ้านเพื่ออนุรักษ์แหล่งน้ำโดยห้ามทำอาหารในแถบต้นน้ำห้วยป่าหืด แหล่งน้ำนี้ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสิ่งสำคัญ แต่ไม่เพียงพอต่อการใช้เพื่อการเกษตร เพราะยังไม่เพียงพอเก็บน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านร้องขอไปทางหน่วยงานราชการแล้ว แต่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง

⁵ เพียงหทัย ฤกษ์มณี และคณะ. (2549). การจัดทำแผนกลยุทธ์ชุมชน บ้านแม่ปะ หมู่ที่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิชาการศึกษาคณานาม. สาขาสารสนเทศศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 2,8.

การเช่าที่ดินทำกินในหมู่บ้าน หรือเรียกว่า การเช่านา อยู่ในอัตราค่าเช่า 1,000 บาทต่อปี หรือ อาจจ่ายผลผลิตแทนค่าเช่านา หรือเรียกว่า ค่าหัวนา ค่าข้าว โดยคิดร้อยละ 20 ของผลผลิต แต่บางครั้งก็ให้ที่นาทำโดยไม่คิดค่าเช่า แล้วแต่ความพึงพอใจ ลักษณะนี้ดำรงมาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันยังไม่เปลี่ยนแปลง

ทูนทำนาแต่ละปี ได้มาจาก ทูนปลูกผัก และขายข้าวส่วนที่เหลือจากการกินไม่หมดในแต่ละปี เนื่องจากชาวบ้านทำนาเพื่อให้ได้ผลผลิตสำหรับกินในครัวเรือน ไม่ได้ทำนาเพื่อให้ได้ผลผลิตไว้ขายต่อเมื่อกินไม่หมดจึงนำออกขาย เพื่อหาทูน นำเงินมาเป็นค่าน้ำนมรถไถนา และซื้อปุ๋ยทำนา ในปีต่อไป การขายข้าวและโคกระบือจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ ทางหมู่บ้านจะกำหนดราคาซื้อขาย ถ้าพ่อค้าซื้อได้ก็จะซื้อ เกิดการต่อรองราคากัน ให้เกิดความพึงพอใจกันทั้ง 2 ฝ่าย การทำนาในหมู่บ้านยังมีประเพณีลงแขก ช่วยเหลือแรงงานระหว่างครัวเรือน ไม่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงาน แต่จะตอบแทนแรงงานกัน เมื่อถึงคราวครัวเรือนไหนต้องใช้แรงงานบ้าง

ผลจากการทำนาทำไร่ของชาวบ้านแม่ปะ ต้องอาศัยแรงงานสมาชิกในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว ขาดเครื่องมือเครื่องจักร ต้องอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติในการทำการเกษตร ทำให้ผลผลิตการเกษตรที่ได้เป็นลักษณะปีต่อปี จากสาเหตุแหล่งน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตรนี้เอง ที่ทำให้ผลผลิตที่ได้นั้นไม่เพียงพอต่อการแบ่งปันกันกินในครัวเรือน แม้จะทำงานหนัก ดังนั้นเมื่อวันที่ 12 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชาวบ้านแม่ตุงตุง และทอดพระเนตรโครงการฟาร์มตัวอย่างบ้านแม่ตุงตุง หมู่ที่ 5 ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างประทับทรงงานอยู่ ณ นายกล นุตตะละ ผู้ใหญ่บ้านแม่ปะ ในขณะนั้น ได้ยื่นถวายฎีกาขอพระราชทาน “อ่างเก็บน้ำ” เพื่อใช้ในหมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นการช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรของชาว บ้านแม่ปะและหมู่บ้านใกล้เคียง ประมาณ 3,000 ไร่ ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตรและอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแล้ง ต่อมาทางกรมชลประทานโดยสำนักชลประทานที่ 1 ได้จัดทำรายงานการศึกษาโครงการและเตรียมความพร้อมด้านสำรวจออกแบบพร้อมทั้งจัดทำคำขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 30 เดือนเมษายน พ.ศ.2550 ซึ่งในระหว่างการสำรวจวิจัยในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2550 กำลังก่อสร้าง เรียกอ่างเก็บน้ำนี้ว่า “อ่างเก็บน้ำห้วยต้าตอง”

การประกอบอาชีพของชาวบ้านแม่ปะ ผู้สูงอายุมีกิจกรรมอยู่ภายในบ้าน โดยให้พวกวัยฉกรรจ์ออกไปทำงานในนาในสวน แต่ช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านจะไม่ค่อยมีอาชีพ จึงทำให้เกิดการว่างงาน รายได้หมุนเวียนน้อยลง นอกจากนี้จะมีรายได้เสริมที่ได้มาจากการเร่งรัดพัฒนาของรัฐ เช่น การฟื้นฟูสภาพป่าสัก และมีการจ้างแรงงานเป็นรายวันให้กับชาวบ้านประมาณ 70 บาทต่อวัน

รายได้ของหมู่บ้านที่พบอีกอย่างคือ การหาอาหารจากในป่า แล้วนำไปขายส่งที่ตลาด เช่น การหาเห็ด หน่อไม้ และการล่าสัตว์

ด้านปัจจัยการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ในระยะแรกเป็นการบุกเบิกที่ดินแล้วจับจอง ปัจจุบันมีการรังวัดที่ดินและจัดสรรที่ดินจากกรมที่ดิน ส่วนการขายที่ดินจะแบ่งขายให้ผู้ต้องการที่ดินทำกินโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านรับรู้ แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ แล้วแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านรับทราบถึงการแบ่งขายที่ดินภายในหมู่บ้านให้กับคนใด แต่ส่วนใหญ่แบ่งขายที่ดินให้เครือญาติ ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ ชาวบ้านไม่มีความแตกต่างการถือครองกรรมสิทธิ์มากกว่ากัน คือ ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินประมาณ 1-2 ไร่ที่มีเอกสารสิทธิ แต่ถ้าเป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ขึ้นอยู่กับว่าครอบครัวใดมีพื้นที่น้อยกว่ากัน ครอบครัวใดมีพื้นที่น้อยก็ถือครองที่ดินน้อย

ชาวบ้านแม่ปะส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง มีเครือข่ายทางสังคมในลักษณะของความเป็นเครือญาติ การอยู่อาศัยไม่มีความแตกต่าง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต้องอาศัยธรรมชาติ อาศัยไม้ นำมาเป็นเชื้อเพลิงช่วยในการหุงต้มอาหารเพื่อยังชีพ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะช่วยเหลือกัน และร่วมแรงงานกัน เช่น การปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัย หรือช่วยเหลือกันสร้างโรงครัวหรือสร้างกุฏิให้พระ โดยจะตกลงแบ่งหน้าที่กันทำ ด้วยการช่วยกันรวบรวมไม้ให้เพียงพอับลักษณะของการสร้างงาน

ชาวบ้านแม่ปะ มีความเชื่อทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไม่แตกต่างจากชนบททั่วไป โดยยึดพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง และมีประเพณีที่ถือปฏิบัติตามกันมาช้านานแล้ว ลักษณะของการปฏิบัติจะถ่ายทอดต่อกันมา รุ่นปู่ย่าตายาย จนถึงรุ่นลูกหลานและเหลน และเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ทุกคนจะมาร่วมกิจกรรมต่อกันภายในหมู่บ้าน เช่น การทำบุญทุกวันพระและวันสำคัญ การทำทานข้าวใหม่ การทำบุญงานบวช การทำบุญตักบาตร การทำพิธีเช่น บวงสรวงเจ้าที่ และมีการทำพิธีลงเจ้านายซึ่งเป็นการเชื่อว่าจะต้องมีพิธีการลงเจ้านายให้มาเข้าร่างผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่ทรง มีเจ้านายที่เข้ามาลงสิ่งจำนวน 7-9 เจ้า การทำพิธีนี้จะมีช่างขอมมาขับกล่อมระหว่างมีพิธีลงเจ้านายด้วย ส่วนการเช่นบวงสรวงเจ้าที่ ชาวบ้านจะนำคนที่คิดว่า ตนนั้นไปลวงเกินและทำให้เจ้าที่โกรธจนทำให้คนนั้นเจ็บป่วยหรืออาจมีสติไม่สมประกอบไปนั้น จะต้องนำมาทำพิธีปิดเป่าเพื่อขอขมาลาโทษ โดยในพิธีจะมีพระสงฆ์เข้าร่วม

งานประเพณีแต่งงานของคนในหมู่บ้านแม่ปะ นับเป็นเครือข่ายทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยนำวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วยการทำพิธีกรรมบายศรีผูกข้อมือหรือมัดมือคู่บ่าวสาวด้วยบุคคลที่เป็นที่นับหน้าถือตาของหมู่บ้านพร้อมกับการแห่ขันหมาก

สำหรับพิธีงานศพ หากบ้านใดมีงานศพ ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนเมื่อทราบข่าวจะไปร่วมทำพิธีเพื่อแสดงความเสียใจให้กับผู้เป็นญาติมิตร อีกทั้งยังเป็นการขอขมาลาโทษผู้ตายที่เคยกระทำล่วงเกินไปอีกด้วย

หมู่บ้านแม่ปะมีโครงสร้างการปกครองตามระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองคักร ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบของหมู่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำหน้าที่ด้านการพัฒนาบริหารงบประมาณในส่วนของการปกครอง ผู้ใหญ่บ้านจะรับนโยบายจากนายอำเภอแล้วนำมาประชุมแจ้งแก่ชาวบ้าน โดยใช้ระบบเครือข่าย มีการแบ่งเครือข่าย เขตการปกครองเป็นปึก เพื่อให้การกระจายอำนาจหรือข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ผู้นำหมู่บ้านจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารและการปกครองในหมู่บ้าน

ชาวบ้านแม่ปะ มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 6 ปึก คือ ปึกหลายหน้า มีนายพรชัย ปะดี เป็นหัวหน้า ปึกหัวโปง มีนายอินตา ชัยชนะ เป็นหัวหน้า ปึกข้าวกลาง มีนายถิม สายบุญทา เป็นหัวหน้า ปึกห้วยดาดอง มีนายทองแก้ว ปะดี เป็นหัวหน้า ปึกกองทราย มีนายประสิทธิ์ หมดสีมา เป็นหัวหน้า และปึกห้วยต้ม มีนายดวงจันทร์ วงศ์คำ เป็นหัวหน้า

หมู่บ้านแม่ปะ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จัดตั้งโดยสาธารณสุขจังหวัด มีนายพรชัย ปะดี เป็นประธาน เครือข่ายแม่บ้านมีนางจำรอง พิมสารี เป็นประธาน เครือข่ายผู้สูงอายุมีนางดวงคำ กันธิมา เป็นประธาน เครือข่ายวัวควาย มีนายเกียรติศักดิ์ สุขแก้ว เป็นประธาน เครือข่ายกองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจน (กขคจ.) มีนายอินตา ชัยชนะ เป็นประธาน เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านละล้า มีนายดำเนิน ไชยชนะ เป็นประธาน และมีนายอินตา ชัยชนะ เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายสุชาติ นุตตะละ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายดวงจันทร์ วงศ์คำ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายบำบัตร์ เชื้อจินดา (เพียงหทัย กุลมาตย์ และคณะ : 2549 : 7-11) นายเกียรติศักดิ์ สุขแก้ว เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ (สมาชิกสภา อบต.สะเมิงเหนือ) และหมดวาระ เลือกตั้งใหม่เมื่อวันอาทิตย์ที่ 6 เดือนเมษายน พ.ศ.2551 มีผู้ลงสมัครทั้งหมด 6 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะเลือกตัวแทนสมาชิกสภา อบต.สะเมิงเหนือได้ 2 คน ในส่วนหมู่ที่ 6 หมู่บ้านแม่ปะ ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้สมัคร 6 คน ประกอบด้วย 1.นายสุชาติ นุตตะละ 2.นายพรชัย ปะดี 3.นายไมตรี กันธิมา 4.นายเหนือสุดสยาม ปัญญาภิรักษ์ 5.นายจันทร์แก้ว สายบุญทา 6.นายบำบัตร์ เชื้อจินดา ผลการเลือกตั้ง ผู้ชนะการเลือกตั้งคือ นายสุชาติ นุตตะละ และนายพรชัย ปะดี

สำหรับกระบวนการแก้ไขปัญหาภายในหมู่บ้าน ใช้ระบบคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้อาวุโสที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยระหว่างกัน ถ้าตกลงกันไม่ได้จึงนำเรื่องส่งให้หน่วยงานราชการตัดสินใจต่อไป

กล่าวโดยสรุปก็คือ หมู่บ้านแม่ปะเป็นหมู่บ้านกึ่งปิด ที่อยู่ห่างไกลชุมชนเมืองพอประมาณ ชาวบ้านอยู่กันเป็นหลักขณะเครือญาติส่วนใหญ่ มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือกันอย่าง

ดี ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความสามารถพึ่งพาตนเองค่อนข้างสูง ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านจึงไม่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชุมชนมากนัก ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.2.2. ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ

การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการวิจัยเป็น 4 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ครั้งนี้ ประกอบด้วย ประเด็นที่ 1 กระบวนการและกลไกการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน ประเด็นที่ 2 การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน ประเด็นที่ 3 กระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้ ประเด็นที่ 4 ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน

4.2.2.1. กระบวนการและกลไกการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน

ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะเข้ามามีบทบาทภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีกระบวนการใช้จ่ายเงินในระดับหมู่บ้าน โดยมีแหล่งเงินกู้ยืมอยู่ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย กองทุนสัจจะออมทรัพย์ ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมของชาวบ้านที่รวมตัวกันเอง และเป็นแหล่งเงินกู้หลักของชาวบ้านแม่ปะ ในกองทุนสัจจะออมทรัพย์มีเงินออมที่ฝากในบัญชีธนาคารทั้งสิ้น 56,359.48 บาท และนำเงินไปลงทุนเพื่อซื้อสลากทวิสินอีก 50,000 บาท ถือเป็นฝากประจำ 4 ปี หน่วยละ 500 บาท หมายเลข G 5839622 ถึง 5839721 รวม 100 หมายเลข และยังมีรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก 1,388.48 บาท (ตั้งแต่ 14 สิงหาคม 2544 – ธันวาคม 2549)

สำหรับกองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งเงินกู้ที่เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านที่ทางรัฐผลักดันเข้ามาสู่หมู่บ้าน ผ่านการพิจารณาจากจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 25 เดือนตุลาคม พ.ศ.2544 ผ่านการควบคุมโดยพัฒนาการอำเภอสะเมิง ซึ่งมี นายวิรัตน์ เรืองฤทธิ์โรจน์ เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะคณะกรรมการผ่านโครงสร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีนางบุญญา ยามาโมโต้ เป็นประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอสะเมิง

การคัดสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะนั้น ฝ่ายรัฐได้สั่งการผ่านผู้นำหมู่บ้านเรียกประชุมสมาชิกหมู่บ้านประชุมร่วมกัน เพื่อคัดสรรตัวแทนหมู่บ้านให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อรองรับการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในปี พ.ศ.2544 และตลอดระยะเวลาของการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะยังไม่มีเปลี่ยนแปลงการบริหารยังคงเป็นคณะกรรมการบริหารชุดเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2551 แต่มีบางรายหมดวาระและได้รับแต่งตั้งเข้ามาใหม่ โดยสมาชิกหมู่บ้านแม่ปะได้วางบทบาทและหน้าที่แต่ละคนไว้อย่างชัดเจน คณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุน และไม่ได้ผูกขาดการบริหารจัดการไว้กับคนใดคนหนึ่ง (รายชื่อคณะกรรมการดูได้ในภาคผนวก)

จากการวิเคราะห์รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านของบ้านแม่ปะมีข้อสังเกตว่า ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายในระดับชุมชนหมู่บ้านเอง กล่าวคือ มีความเป็นเครือข่ายค่อนข้างสูง แม้ว่ากรรมการบางคนจะมีตำแหน่งหน้าที่ของทางราชการด้วยคือ เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน

ตำบลสะเมิงเหนือ 2 คน คนหนึ่งเป็นรองประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ขณะที่อีกคนหนึ่งเป็น
 เภรัญญิกของกองทุนหมู่บ้านขณะเดียวกันผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็น
 กรรมการกองทุนแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ กระบวนการตัดสินใจอนุมัติให้เงินกู้แก่สมาชิกจึงเป็นไป
 อย่างเสมอภาค อีกทั้งไม่มีการใช้อำนาจในการใช้สิทธิกู้เงินพิเศษกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม
 กรรมการที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทเป็นอิสระจากฐานอำนาจทางการเมืองจากภายนอก
 หมู่บ้าน และไม่ได้เป็นเครือข่ายของนักการเมืองระดับชาติ จึงไม่ได้สร้างฐานอำนาจในกองทุน
 หมู่บ้าน

คณะกรรมการกองทุนได้จัดตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6
 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50250 มีสมาชิกทั้งสิ้น 81 ราย 1
 กลุ่ม สมาชิกที่ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้าง 56 ราย อาชีพรับจ้าง 16 ราย ค้าขาย 3 ราย ทำ
 สวน 2 ราย ปลูกดอกไม้ 3 ราย อิสระ 2 ราย (รายชื่อสมาชิกดูได้ในภาคผนวก) คณะกรรมการ 13
 ราย (รายชื่อคณะกรรมการดูได้ในภาคผนวก) สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
 เมืองแห่งชาติ (สทพ.) อนุมัติวงเงิน 1 ล้านบาท เมื่อวันที่ 24 เดือนธันวาคม พ.ศ.2544 จัดระดับ
 กองทุนหมู่บ้านแม่ปะในระดับปานกลาง (เว็บไซต์สำนักงานพัฒนาชุมชน:2550) และ
 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะได้เปิดบัญชีกองทุนหมู่บ้านไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและ
 สหกรณ์การเกษตร สาขาสะเมิง บัญชีเลขที่ 691-2-72388-4 ชื่อบัญชีกองทุนหมู่บ้าน บ้านแม่ปะ
 หมู่ 6 เงินโอนจำนวน 1 ล้านบาทเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ เมื่อวันที่ 24 เดือนธันวาคม พ.ศ.
 2544

กองทุนหมู่บ้านแม่ปะร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และระเบียบข้อบังคับร่วมกัน โดยยึดถือ
 ตามแนวปฏิบัติจากส่วนกลาง เพื่อกำหนดเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อ
 ส่งเสริมการออมด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะและฝากเงินออมทรัพย์ เพื่อบริการเงินกู้ให้แก่
 สมาชิกนำไปพัฒนาอาชีพ และเพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็น
 แก่ตัว ไม่มัวเมาในอบายมุข เป็นคนรักสามัคคี เป็นผู้ไม่หาความรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ ชยันและ
 มีความรับผิดชอบต่อสังคม

กระบวนการใช้จ่ายเงินของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย เงินที่ได้รับการจัดสรรจาก
 คณะกรรมการกองทุน ดอกเบี้ยเงินกู้ที่เกิดจากการบริหารกองทุน ค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากผู้สมัคร
 สมาชิกและสมาชิกสมทบที่ยื่นคำขอสมัครต่อคณะกรรมการกองทุน ผู้มีคุณสมบัตินั้นสามารถ
 สมัครได้ทั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจ คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณา
 รับผิดชอบบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม เมื่อพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัครแล้วเห็นสมควร
 รับผิดชอบ กลุ่ม หรือองค์กรชุมชนเป็นสมาชิกแล้ว สมาชิกจะต้องดำเนินการชำระค่าธรรมเนียมแรก
 เข้าเป็นรายๆ ละ 10 บาท เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะมีมติรับไว้เป็นสมาชิก ให้

สมาชิกผู้นั้นฝากเงินสัจจะอย่างน้อยเดือนละ 10 บาทภายในวันที่ 3 ของเดือน ณ ที่ทำการกองทุน และสมาชิกห้ามถอนเงินนี้จนกว่าจะพ้นจากการเป็นสมาชิก

เงินค่าหุ้น สมาชิกต้องชำระค่าหุ้น โดยหุ้นหนึ่งมีมูลค่า 10 บาท จะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น การซื้อหุ้นเพิ่มจะซื้อได้เฉพาะวันประชุมใหญ่ แต่สมาชิกแต่ละรายสามารถซื้อหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 5 ของกองทุน ไม่สามารถเบิกถอนได้ เว้นแต่หมดสมาชิกภาพแล้วเท่านั้น และหุ้นจะมีการปันผลเมื่อกองทุนดำเนินการแล้วมีกำไรสุทธิ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบของกองทุนว่าด้วยเงินปันผล

เงินฝากสัจจะ เงินรับฝาก เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิกต่างๆ เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพัน โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะจะต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ปะมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนก่อนการจัดตั้งกองทุน เป็นผู้ที่มีความพร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนทุกประการ เป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นผู้ที่ไม่มีประวัติเสื่อมเสียด้านการเงิน และเป็นผู้มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพที่สุจริต การเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินฝากสัจจะให้ทำได้ปีละ 1 ครั้ง สมาชิกที่ประสงค์เปลี่ยนแปลงให้ยื่นคำขอในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี และปันผลเมื่อกองทุนดำเนินการแล้วมีกำไรสุทธิ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบของกองทุนว่าด้วยเงินปันผล

จากการสำรวจพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะมีรายบุคคลจำนวน 81 รายและในนามกลุ่ม (กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ) จำนวน 1 กลุ่ม และเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรของหมู่บ้านแม่ปะที่มีประมาณ 73 ครัวเรือนแล้ว นับว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแม่ปะสามารถเข้าถึงกองทุนหมู่บ้าน และทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในกองทุน เฉลี่ยครัวเรือนละไม่ต่ำกว่า 1 ราย

บัญชีกองทุนหมู่บ้านแม่ปะเริ่มถอนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545 จำนวนทั้งสิ้น 230,000 บาท เมื่อสิ้นปี พ.ศ.2545 เงินหมุนเวียนในบัญชีคงเหลือ 721,850.72 บาท ปี พ.ศ.2546 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 582,676.00 บาท ปี พ.ศ.2547 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 403,420.26 บาท ปี พ.ศ.2548 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 292,382.57 บาท ปี พ.ศ.2549 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ สิ้นปีคงเหลือ 219,340.47 บาท และในปี พ.ศ.2550 เงินหมุนเวียนในบัญชี ณ วันที่ 3 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2550 เงินในบัญชีคงเหลือ 209,640.63 บาท ซึ่งปรากฏการใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้านไม่เกินวงเงินและกู้ยืมไม่หมด เงินกองทุนหมู่บ้านคงเหลือในบัญชีทุกปีนับตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านมาตั้งแต่ พ.ศ.2544 และเริ่มมีการเบิกจ่ายเงินกู้ให้กับสมาชิกในปี พ.ศ.2545 (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก ง.) ซึ่งเงินที่ถูกกู้ยืมไปดังกล่าว เป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้จ่ายในการสมทบการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ปลูกผัก ปลูกดอกไม้ สมทบการค้าขาย และนำไปแก้ปัญหาค่าแรงซีพีประจำวัน เช่น ค่าใช้จ่ายประจำวันในครัวเรือน หรือค่าเล่าเรียนบุตร

4.2.2.2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้

กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ กำหนดกรอบแนวความคิดการบริหารกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ในการได้รับอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ประสงค์ขอกู้เงิน ต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุนโดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน ลักษณะโครงการที่สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินทุกประเภท แต่ต้องมีลักษณะหรือเป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด สามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

สมาชิกรายหนึ่งสามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท กรณีที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท ทางคณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท โครงการที่สมาชิกยื่นกู้เงินฉุกเฉินต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร

การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่ทางคณะกรรมการกองทุนกำหนด การทำสัญญากู้เงินทุกประเภท ต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุนตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนด การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรให้เป็นเงินปันผลค่าหุ้นในอัตราร้อยละ 15 บาท เป็นเงินประกันความเสี่ยงในอัตราร้อยละ 20 บาท เงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ในอัตราร้อยละ 5 บาท เงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนในอัตราร้อยละ 10 บาท ทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้านร้อยละ 15 บาท ทุนเพื่อสมทบกองทุนในอัตราร้อยละ 10 บาท ทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ให้แก่สมาชิกในอัตราร้อยละ 10 บาท เป็นอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควรในอัตราร้อยละ 5 บาท

จากการสำรวจถึงการใช้จ่ายประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า การกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของชาวบ้านแม่ปะ แบ่งการกู้ 3 ลักษณะคือ 1.การกู้เพื่อนำเงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการเกษตร ปลูกผัก และซื้อโค 2.การกู้เพื่อนำเงินไปใช้ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อเงินหมุนเวียนในครัวเรือนไม่เพียงพอ เช่น นำเงินไปใช้เป็นค่าเล่าเรียนของบุตร และการกู้เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาการดำรงชีพประจำวัน 3.การใช้ชื่อของสมาชิกเพื่อใช้สิทธิในการกู้แทนหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านต้องการนำทุนมาพัฒนาแหล่งน้ำ โดยจะดำเนินโครงการน้ำประปาภูเขาของหมู่บ้าน การกู้ลักษณะนี้ โครงการจะเป็นผู้รับผิดชอบ

ในทางพฤตินัยที่จะต้องชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยเมื่อครบสัญญาสิ้นปีแทนสมาชิกให้ใช้สิทธิในการกู้

การกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกที่ยื่นเสนอขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์การขอกู้ส่วนใหญ่จะนำไปทำการเกษตร การค้าขายในหมู่บ้าน และนำไปเป็นเงินหมุนเวียนเพื่อแก้ปัญหาการดำรงชีพประจำวันในครัวเรือน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะที่ผ่านการกู้แล้วมีจำนวน 57 รายจากสมาชิกทั้งสิ้น 81 ราย 1 กลุ่ม ส่วนใหญ่จะกู้เต็มวงเงิน 20,000 บาท และกู้ทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2550 บางรายกู้ทุกปี บางรายเว้นปีแล้วกู้ใหม่ แต่การกู้ทุกครั้ง เมื่อครบสัญญาแล้วสมาชิกได้ชำระคืนเงินกู้ทุกราย ไม่คงค้างเงินกู้ แต่พบ 1 รายที่ส่งคืนเงินกู้ช้า จึงถูกปรับฐานผิดสัญญา แต่ไม่ค้างชำระการส่งคืนเงินกู้ เมื่อพิจารณาสมาชิกที่ใช้สิทธิในการกู้เงินที่มีจำนวน 57 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 81 ราย 1 กลุ่มนั้น พบว่าเกือบร้อยละ 50 ไม่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน เป็นสาเหตุให้วงเงินในกองทุนหมู่บ้านแม่ปะคงเหลือ (รายละเอียดในภาคผนวก)

4.2.2.3. กระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้

กองทุนหมู่บ้านแม่ปะได้กำหนดกรอบแนวคิดการชำระคืนเงินกู้ทุกประเภท ต้องให้สมาชิกกองทุนจำนวน 2 คนค้ำประกัน โดยผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี หรือชำระเป็นรายเดือนก็ได้ เงินกู้ประเภทบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน

ผู้กู้ต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทุกประเภทคิดอัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน ส่วนค่าปรับกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุน

จากการสำรวจข้อมูลของกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ กู้เงินตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 มี 12 ราย ปี พ.ศ.2546 มี 17 ราย ปี พ.ศ.2547 มี 23 ราย ปี พ.ศ.2548 มี 9 ราย ปี พ.ศ.2549 พบว่า ณ สิ้นเดือนมกราคม พ.ศ.2549 สมาชิกกู้เงินทั้งสิ้น 37 ราย ส่งคืนเงินกู้ 1 ราย ทำให้ในเดือนนี้คงเหลือผู้กู้ 36 ราย ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 2 ราย ทำให้ในเดือนนี้คงเหลือผู้กู้ 34 ราย ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 2 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 32 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 7 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 39 ราย ในเดือนเมษายน พ.ศ.2549 ไม่มีสมาชิกส่งคืนเงินกู้ แต่มีสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ 2 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 41 ราย ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 4 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 37 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 2 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 39 ราย ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 1 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 38 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 3 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 41 ราย

เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2549 ไม่มีความเคลื่อนไหวของการส่งคืนเงินกู้และการอนุมัติเงินกู้ ยังคงจำนวนผู้กู้ที่ 41 ราย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 2 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 39 ราย ในเดือนนี้ไม่มีการอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิก ในเดือนกันยายน พ.ศ.2549 ไม่มีสมาชิกส่งคืนเงินกู้ แต่สมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 1 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 40 ราย ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ไม่มีความเคลื่อนไหวของการส่งคืนเงินกู้และการอนุมัติเงินกู้ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 3 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 37 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 5 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 42 ราย ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2549 สมาชิกส่งคืนเงินกู้ 6 ราย ผู้กู้ลดลงเหลือ 36 ราย และสมาชิกได้รับอนุมัติเงินกู้ 6 ราย ทำให้ในเดือนนี้มีจำนวนผู้กู้ 42 ราย

ถ้าพิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนจากข้อมูลข้างต้น พบว่าปี พ.ศ.2549 มีสมาชิกส่งคืนหนี้เงินกู้ 21 ราย จากยอดของสมาชิกที่กู้เงินในเดือนมกราคม พ.ศ.2549 จำนวน 37 ราย จากสมาชิกกองทุนทั้งสิ้น 82 ราย วิเคราะห์ได้ว่า เมื่อสิ้นปี 2549 สมาชิกที่ยังไม่สามารถชดใช้คืนหนี้เงินกู้ จำนวน 16 ราย แต่ชดใช้ดอกเบี้ยแทน ในปีเดียวกันนี้มีสมาชิกกู้เงินกองทุนเกือบทุกเดือน และเมื่อสิ้นปีมีสมาชิกที่กู้เงินกองทุนใหม่ทั้งสิ้น 26 ราย (รายงานงบดุลกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ : 2550) และในปี พ.ศ.2550 มีสมาชิกที่กู้เงินกองทุนจำนวน 46 ราย (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก)

กรณีหมู่บ้านแม่ปะ จากการสำรวจพบว่า ผู้กู้ส่วนใหญ่เป็นรายเดิมๆ แต่สามารถส่งคืนเงินกู้ได้ เพื่อนำเงินไปลงทุนทำการเกษตร ปลูกผัก และซื้อโค การส่งคืนเงินกู้กองทุน สมาชิกบางรายที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านมาแล้ว เมื่อถึงกำหนดชำระ แต่หาเงินส่งคืนไม่ทันจะใช้วิธียืมเงินจากเครือข่ายญาติมาชดใช้หนี้กองทุนก่อน โดยใช้ทรัพย์สินจากธนาคารส่วนตัวเลี้ยงค้ำประกันความเชื่อมั่นระหว่างกัน และไม่ต้องเสียดอกเบี้ย เมื่อขายโคได้แล้วก็นำเงินมาชดใช้คืนเงินยืม

4.2.2.4. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน

จากการศึกษาและสำรวจ เมื่อพิจารณากองทุนหมู่บ้านในมุมมองเศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก คือ กองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของชุมชนหมู่บ้าน คนจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ซึ่งสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันได้ก็ตาม แต่ชาวบ้านยังขาดการเตรียมความพร้อมและขาดการทำความเข้าใจ

หมู่บ้านแม่ปะเป็นหมู่บ้านกึ่งปิด ที่อยู่ห่างไกลชุมชนเมืองพอประมาณ ชาวบ้านอยู่กันมีลักษณะเครือญาติส่วนใหญ่ มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือกันอย่างดี ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความสามารถพึ่งพาตนเองค่อนข้างสูง ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านจึงไม่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชุมชนมากนัก

กองทุนหมู่บ้านไม่มีผลต่อการทำให้ชาวบ้านลดหนี้หรือลดการพึ่งตนเองเนื่องจากชาวบ้านสามารถบริหารหนี้และสามารถพึ่งตนเองได้อยู่ก่อนแล้ว แม้ว่าจะพบว่าสมาชิกยังไม่สามารถชดใช้

หนี้เงินกู้ได้ แต่สมาชิกก็ใช้การบริหารหนี้ด้วยการยอมเสียดอกเบี้ยเงินกู้ บางรายยืมเงินจากญาติ มาชดใช้หนี้ก่อนที่จะกู้รอบใหม่

ชาวบ้านหมู่บ้านแม่ปะเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านถือเป็นกองทุนหนึ่งที่เข้ามาสนับสนุนกองทุน อื่นๆ ภายในหมู่บ้าน เป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน และยังเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการรวมกลุ่ม ในหมู่บ้าน ซึ่งถูกนำมาเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเวทีของการสร้างความสามัคคี และไม่ทำลายวิถีชีวิต วัฒนธรรม ของหมู่บ้าน และไม่ได้เป็นเงื่อนไขทางการเมือง สาเหตุที่กองทุนหมู่บ้านไม่ส่งผลกระทบในทางลบ ต่อกรณีเหล่านี้ เนื่องจากสังคมหมู่บ้านเป็นลักษณะเครือญาติ

แต่ตัวแปรที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ คือตัวแปรสภาพแวดล้อม ในหมู่บ้านเนื่องจากการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ทำให้ส่งผลกระทบต่อผลผลิตในทางการเกษตร ในแต่ละครัวเรือน จากสาเหตุนี้จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ ชาวบ้านจึงต้องแก้ไขปัญหาด้วยการหา แหล่งรายได้ทางอื่น เช่น รับจ้างใช้แรงงานในการก่อสร้างและเลี้ยงโคไว้เพื่อขาย ผสมผสานกับ การเกษตร ขณะที่โครงสร้างอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นก็ไม่ส่งผลกับการแยกตัวทางสังคม

แม้ว่า การศึกษาวิจัยนี้ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแม่ปะ เนื่องจากการศึกษาในมิติการเปลี่ยนแปลงระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวโดยรวมๆ ได้ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังนี้

ปัจจัยด้านประชากร

หมู่บ้านแม่ปะ เป็นหมู่บ้านลักษณะเครือญาติ พื้นที่หมู่บ้านอยู่ในหุบเขา การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมมีมาก สาเหตุจากกรณีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะนำมาใช้ในการเกษตรและการดำรง ชีวิตร่วมกัน ทำให้เป็นเงื่อนไขในการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ผู้นำหมู่บ้านค่อนข้างเข้มแข็ง แบ่ง เขตการดูแลประชากรเป็นเขตๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ป๊อก” ในพื้นที่อย่างชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวก การบริหารประชากรในหมู่บ้าน และทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงกิจกรรมของหมู่บ้านแทบทุกกิจกรรม การสื่อสารระหว่างกันจึงง่าย โดยเฉพาะชาวบ้านไม่ได้คาดหวังจากปัจจัยภายนอกมากนัก แต่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองสูง ดังนั้น ปัจจัยด้านประชากรภายในหมู่บ้านแม่ปะไม่ได้เป็น อุปสรรคต่อการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาวิถีเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน แต่กองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นทางเลือกของชุมชน

ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมในการบริโภค

สภาพสังคมหมู่บ้านแม่ปะ ค่อนข้างมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นระบบ วาง เกณฑ์ในหมู่บ้านรับผิดชอบดูแลเป็นเขตๆ ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมในหมู่บ้าน มีประเพณีถือ พิธีประจำหมู่บ้าน บทบาทของคนหนุ่มจะรับผิดชอบในการผลิตทางการเกษตร มีวิธีการผลิตเพื่อกิน เองใช้เองเป็นพื้นฐาน ทำให้อิทธิพลของค่านิยมบริโภคแบบทุนนิยมมีน้อย วิธีการเรียนรู้ไม่ได้ถูกยึด

โยงด้วยกลไกการตลาด เนื่องจากการติดต่อกับภายนอกของชาวบ้านค่อนข้างน้อย เพราะพื้นที่หมู่บ้านยังเป็นเขตชนบทห่างไกลเมือง และมีสังคมแบบเครือญาติ ทำให้สังคมภายในหมู่บ้านจึงมีลักษณะเอื้ออาทร ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านหากบริหารอย่างมีแบบแผนจะสามารถเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจชุมชน

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลน้อยต่อหมู่บ้านแม่ปะ เพราะชาวบ้านยังคงมีวิถีการผลิตเพื่อกินเองใช้เองให้พอเพียงต่อครัวเรือน ไม่มีวิถีการผลิตเพื่อการค้า ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากกลไกการตลาด แต่สภาพปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำซึ่งเป็นตัวแปรหลักที่ทำให้การดำรงชีพประจำวันเกิดอุปสรรค เนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอการดำรงชีพในครัวเรือน ประกอบกับปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากค่าเล่าเรียนบุตร ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเหล่านี้ดำรงอยู่ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปสู่หมู่บ้าน แม้ว่าไม่มีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ชาวบ้านก็มีแหล่งเงินกู้จากสัจจะออมทรัพย์ที่ชาวบ้านจัดตั้งกันขึ้นมาเอง แต่เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านเข้ามาสู่หมู่บ้าน ส่วนหนึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในครัวเรือน แต่ก็เพิ่มภาระหนี้ครัวเรือน

ปัจจัยด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล

ปัจจัยทางด้านการเมืองนับว่ามีอิทธิพลต่อหมู่บ้านแม่ปะอยู่บ้าง โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ (อบต.สะเมิงเหนือ) แต่ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากภายในหมู่บ้านที่ถูกยึดโยงด้วยสายสัมพันธ์ทางสายเลือดในลักษณะเครือญาติทำให้ง่ายต่อการแก้ไขปัญหาความคิดเห็นแตกต่าง ก่อนที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ในส่วนระดับนโยบายรัฐบาล สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมองว่าเป็นเรื่องไกลตัวแต่สำหรับนโยบายกองทุนหมู่บ้านมองว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน แต่สิ่งที่ชาวบ้านต้องการและเผชิญหน้าอยู่ก็คือการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตรเพราะจะทำให้ชาวบ้านสามารถสร้างผลผลิตได้มากขึ้นสำหรับในครัวเรือน

4.3. เปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน 2 แห่ง

การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน 2 แห่ง คือ กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง และกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ แบ่งประเด็นวิเคราะห์เปรียบเทียบภายใต้กรอบการวิจัยด้านกระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน กระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้ และผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมในการบริโภค ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p data-bbox="252 320 794 409">1. กระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน</p> <p data-bbox="252 483 807 815">- ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านเข้ามามีบทบาทภายในหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านในระดับแนวตั้งอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้านเหล่า-แสนตอง คือ นายประนม บุตรดำ เชื่อมโยงกับส่วนราชการระดับเทศบาลตำบลสะเมิงใต้และอำเภอสะเมิง</p> <p data-bbox="252 837 807 1464">เมื่อวิเคราะห์พื้นที่เขตเทศบาลตำบลสะเมิงใต้จากการแข่งขันในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลสะเมิงใต้ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ทำให้เกิดข้อขัดข้องการเมือง 2 ข้อในระดับท้องถิ่น เนื่องจากประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในสถานะหลายบทบาท อาทิเช่น ประธานกลุ่มแม่ค้าตลาดสดเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ประธานสหกรณ์การเกษตรอำเภอสะเมิง รองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ ซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่คนละขั้วกับนายกเทศมนตรี</p> <p data-bbox="252 1487 807 1995">การคัดสรรกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองฝ่ายรัฐได้สั่งการผ่านผู้นำหมู่บ้านเรียกประชุมสมาชิกหมู่บ้านประชุมร่วมกัน และคัดเลือกตัวแทนของหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อรองรับการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในปี พ.ศ.2544 และตลอดระยะเวลาการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองยังไม่มีเปลี่ยนแปลงการบริหารยังคงเป็นคณะเดิม</p>	<p data-bbox="831 320 1374 409">1. กระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน</p> <p data-bbox="831 483 1386 815">- ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านเข้ามามีบทบาทภายในหมู่บ้านแม่ปะ โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหมู่บ้านอยู่ในระดับแนวนอน แบ่งการบริหารหมู่บ้านเป็น 6 เขต หรือ 6 ปีก และยังมีกองทุนสัจจะออมทรัพย์ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมของชาวบ้านที่รวมตัวกันเอง</p> <p data-bbox="831 837 1386 1464">จากการวิเคราะห์รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านของบ้านแม่ปะมีข้อสังเกตว่าส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายในระดับชุมชนหมู่บ้าน กล่าวคือมีความเป็นเครือญาติค่อนข้างสูง แม้ว่ากรรมการบางคนจะมีตำแหน่งหน้าที่ของทางราชการด้วยคือเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ 2 คน คนหนึ่งเป็นรองประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ขณะที่อีกคนหนึ่งเป็นเหรัญญิกของกองทุนหมู่บ้าน ขณะเดียวกันผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุนแต่อย่างใด</p> <p data-bbox="831 1487 1386 1995">การคัดสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ฝ่ายรัฐได้สั่งการผ่านผู้นำหมู่บ้านเรียกประชุมสมาชิกหมู่บ้านประชุมร่วมกัน เพื่อคัดสรรตัวแทนหมู่บ้านให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อรองรับการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2544 และตลอดระยะเวลาของการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะยังไม่มีเปลี่ยนแปลงการบริหารยังคงเป็นคณะเดิม</p>

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p>โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารของ คณะกรรมการถูกออกแบบให้กรรมการ 4 คนมีบทบาทสูงในการควบคุมกองทุนซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธาน เลขานุการ และ เภรัญญิก กล่าวโดยสรุปได้ว่ากลไกการตัดสินใจ ในการอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิกได้รวมศูนย์ อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ประธานกรรมการ แม้ว่ากองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองจะมีการวาง กรอบแนวคิดในการบริหารจัดการก็ตาม แต่ใน ข้อเท็จจริงไม่สามารถปฏิบัติตามกรอบแนวคิดที่ ร่วมกันกำหนดไว้ได้ทั้งหมดโดยเฉพาะการกำกับ ดูแลการวางแผนการใช้ประโยชน์จากกองทุน หมู่บ้านร่วมกันของสมาชิก ทำให้ประโยชน์ที่เกิด จากกองทุนหมู่บ้านขาดประสิทธิภาพ</p>	<p>โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารของ คณะกรรมการถูกออกแบบและให้บทบาทแต่ละ คนที่ได้คัดสรรตัวแทนในแต่ละเขตของหมู่บ้านไว้ อย่างชัดเจน ดังนั้น คณะกรรมการทุกคนจึงมี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนและไม่ได้ ผูกขาดการบริหารไว้กับคนใดคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ กระบวนการตัดสินใจอนุมัติให้เงินกู้แก่สมาชิกจึง เป็นไปอย่างเสมอภาค อีกทั้งไม่มีการใช้อำนาจ ในการใช้สิทธิกู้เงินพิเศษกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ อย่างไม่เป็นไปตามกรรมการที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น มีบทบาทเป็นอิสระจากฐานอำนาจทางการเมือง จากภายนอกหมู่บ้านและไม่ได้เป็นเครือข่ายของ นักการเมืองระดับชาติ จึงไม่ได้สร้างฐานอำนาจ ในกองทุนหมู่บ้าน</p>
<p>2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้จ่าย ในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การ สร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทา เหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน - สมาชิกรายหนึ่งสามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท กรณีที่คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียก ประชุมสมาชิกวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติ เงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท 	<p>2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้จ่าย ในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การ สร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทา เหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน - สมาชิกรายหนึ่งสามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท กรณีที่คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียก ประชุมสมาชิกวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติ เงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p>- หลักประกันเงินกู้ทุกประเภท ต้องให้สมาชิกกองทุนจำนวน 2 คนค้ำประกัน ยกเว้นการกู้เงินฉุกเฉินให้ทำสัญญาไว้อย่างเดียว และใช้หลักทรัพย์สินค้ำประกัน เช่น โฉนดที่ดินหรือทะเบียนรถ</p> <p>- การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน พบว่าการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของชาวบ้านเหล่า-แสนตองแบ่งการกู้ 4 ลักษณะคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การกู้เพื่อนำเงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนฉุกเฉินในการเกษตร 2.การกู้เพื่อนำไปสมทบทุนหมุนเวียนในการลงทุนซื้อผลผลิตเพื่อนำไปค้าขายในตลาด 3.การกู้เพื่อนำเงินไปใช้กรณีฉุกเฉิน เมื่อเงินหมุนเวียนในครัวเรือนไม่เพียงพอ เช่น นำเงินกู้ไปใช้เป็นค่าเล่าเรียนของบุตร และการกู้เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาการดำรงชีพประจำวัน 4.การกู้ที่ผู้กู้นำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำไปซดใช้หนี้กองทุนอื่นหรือหนี้ในระบบ <p>3. กระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้</p> <p>- กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ได้กำหนดกรอบแนวความคิดการชำระคืนเงินกู้ทุกประเภท โดยผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี หรือชำระเป็นรายเดือนก็ได้ เงินกู้ประเภทบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกิน 120 วัน</p>	<p>- หลักประกันเงินกู้ทุกประเภท ต้องให้สมาชิกกองทุนจำนวน 2 คนค้ำประกัน ยกเว้นการกู้เงินฉุกเฉินให้ทำสัญญาไว้อย่างเดียว</p> <p>- การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน พบว่าการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของชาวบ้านแม่ปะแบ่งการกู้ 3 ลักษณะคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การกู้เพื่อนำเงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการเกษตร ปลูกผัก และซื้อโค 2.การกู้เพื่อนำเงินไปใช้ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อเงินหมุนเวียนในครัวเรือนไม่เพียงพอ เช่น นำเงินกู้ไปใช้เป็นค่าเล่าเรียนของบุตร และการกู้เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาการดำรงชีพประจำวัน 3.การใช้ชื่อของสมาชิกเพื่อใช้สิทธิในการกู้แทนหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านต้องการนำทุนมาพัฒนาแหล่งน้ำโดยจะดำเนินโครงการน้ำประปาภูเขาของหมู่บ้าน <p>3. กระบวนการที่ผู้กู้เงินในหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้</p> <p>- กองทุนหมู่บ้านแม่ปะได้กำหนดกรอบแนวความคิดการชำระคืนเงินกู้ทุกประเภท โดยผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี หรือชำระเป็นรายเดือนก็ได้ เงินกู้ประเภทบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน</p>

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p>- ผู้กู้ต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 8 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉินร้อยละ 1 บาทต่อเดือนโดยให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน ดอกเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ ผู้กู้ต้องเสียดอกเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี</p> <p>- สมาชิกที่ค้างชำระคืนเงินกู้ 66 ราย (พ.ศ. 2550) ซึ่งไม่สามารถชดใช้หนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านตลอดทั้ง 3 ปี แม้ว่าการส่งคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกที่ประกอบอาชีพมีรายได้ประจำจะนำรายได้จากเงินเดือนชดใช้คืน ส่วนสมาชิกที่มีอาชีพการเกษตรจะนำเงินได้จากการขายผลผลิตประจำปีมาชดใช้คืนทั้งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในบางปี</p>	<p>- ผู้กู้ต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทุกประเภทคิดอัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน ค่าปรับกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการ</p> <p>- สมาชิกที่กู้เงินกองทุนมีจำนวน 46 ราย (พ.ศ. 2550) สมาชิกบางรายที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านมาแล้ว เมื่อถึงกำหนดชำระ แต่หาเงินส่งคืนไม่ทันจะใช้วิธียืมเงินจากเครือข่ายสมาชิกชดใช้หนี้กองทุนก่อน โดยใช้ทรัพย์สินจากธนาคารสวัสดิ์เลี้ยงค้าประกันความเชื่อมั่นระหว่างกัน และไม่ต้องเสียดอกเบี้ย เมื่อขายโคได้แล้วก็นำเงินมาชดใช้คืนเงินยืม</p>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p data-bbox="300 315 727 353">4. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน</p> <p data-bbox="288 432 521 468"><u>ปัจจัยด้านประชากร</u></p> <p data-bbox="252 490 804 1529">หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง เป็นหมู่บ้านเปิดอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเป็นพื้นที่ศูนย์ราชการ ประชากรมีหลากหลายอาชีพไม่ใช่ลักษณะสังคมแบบเครือญาติ มีสภาพทางสังคมกึ่งเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหมู่บ้านของชาวบ้านมีน้อย ผู้นำหมู่บ้านล้วนมาจากระบบราชการและการเมืองท้องถิ่น ทำให้เกิดแบ่งพวกในพื้นที่ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะประชากรในหมู่บ้านถูกยึดโยงกับระบบราชการสูง ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้าน จึงคาดหวังจากโครงการต่างๆ ของราชการที่จะสนองตอบให้มากกว่าที่จะคิดพึ่งพาตนเอง ดังนั้น ปัจจัยด้านประชากรภายในหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง กลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน และไม่เห็นความสำคัญต่อการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาวิถีเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน</p>	<p data-bbox="879 315 1307 353">4. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน</p> <p data-bbox="868 432 1101 468"><u>ปัจจัยด้านประชากร</u></p> <p data-bbox="831 490 1383 1529">หมู่บ้านแม่ปะ เป็นหมู่บ้านลักษณะเครือญาติ พื้นที่หมู่บ้านอยู่ในหุบเขา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีมาก สาเหตุจากกรณีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะนำมาใช้ในการเกษตร และการดำรงชีพร่วมกัน ทำให้เป็นเงื่อนไขในการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาร่วมกัน ผู้นำหมู่บ้านค่อนข้างเข้มแข็ง แบ่งเขตการดูแลประชากรเป็นเขตๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ป๊อก” ในพื้นที่อย่างชัดเจน เพื่อช่วยต่อการบริหารประชากรในหมู่บ้าน และทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงกิจกรรมของหมู่บ้านแทบทุกกิจกรรม การสื่อสารระหว่างกันจึงง่าย โดยเฉพาะชาวบ้านไม่ได้คาดหวังจากปัจจัยภายนอกมากนัก แต่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองสูง ดังนั้น ปัจจัยด้านประชากรภายในหมู่บ้านแม่ปะไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาวิถีเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน แต่กองทุนหมู่บ้านถือเป็นทางเลือกของชุมชน</p>

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p><u>ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมในการบริโภค</u></p> <p>สภาพสังคมหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ยังขาดความสามัคคี แม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มเครือข่ายชุมชนหมู่บ้าน แต่การรวมกันมีลักษณะหลวมๆ โดยมีกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้นำหมู่บ้านที่เป็นเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่น และชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากชาวบ้านต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีพที่มีลักษณะสังคมแบบกึ่งเมืองที่ยึดโยงกับระบบการค้าแบบทุนนิยม ทำให้ชาวบ้านได้รับค่านิยมในการบริโภคแบบทุนนิยมสูง วิธีการเรียนรู้ของชาวบ้านถูกยึดโยงด้วยกลไกการตลาด ดังนั้นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง จึงมองนโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นเพียงแหล่งเงินกู้สมทบเพื่อการบริโภคและแก้ไขปัญหาการดำรงชีพในครัวเรือนมากกว่านำไปลงทุนทางการผลิตอย่างแท้จริง</p>	<p><u>ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมในการบริโภค</u></p> <p>สภาพสังคมหมู่บ้านแม่ปะ ค่อนข้างมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นระบบวางแผนนำในหมู่บ้านรับผิดชอบดูแลเป็นเขตๆ ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมในหมู่บ้าน มีประเพณีถือผีประจำหมู่บ้าน บทบาทของคนหนุ่มจะรับผิดชอบในการผลิตทางการเกษตร มีวิธีการผลิตเพื่อกินเองใช้เองเป็นพื้นฐาน ทำให้อิทธิพลของค่านิยมบริโภคแบบทุนนิยมมีน้อย วิธีการเรียนรู้ไม่ได้ถูกยึดโยงด้วยกลไกการตลาด เนื่องจากการติดต่อจากภายนอกของชาวบ้านค่อนข้างน้อย เพราะพื้นที่หมู่บ้านยังเป็นเขตชนบทห่างไกลเมือง และมีสังคมแบบเครือญาติทำให้สังคมภายในหมู่บ้านจึงมีลักษณะเอื้ออาทร ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านหากบริหารอย่างมีแบบแผนจะสามารถเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจชุมชน</p>

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p><u>ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ</u></p> <p>ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านเหล่า-แสนตองเป็นหมู่บ้านที่อยู่ศูนย์กลางการตลาดในอำเภอสะเมิง ที่เป็นศูนย์การค้าทางการเกษตร เช่น ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพด มะเขือม่วง ถั่วฝักยาว ด้านการปศุสัตว์ เช่น โคกระบือ สุกร ไก่ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การแปรรูปกล้วยอบน้ำผึ้ง ดอกไม้ประดิษฐ์ ที่ตั้งขึ้นอยู่ใกล้กับตลาด หากกลไกการตลาดไม่เอื้อต่อการค้าและการผลิตก็จะทำให้ปัญหาหนี้แก้ไขไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เมื่อมีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะส่งผลให้ชาวบ้านกู้หนี้เพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในการดำรงชีพประจำวันมากกว่านำไปเพื่อการลงทุนทางด้านการผลิต และแก้ไขปัญหานี้จากแหล่งเงินกู้จากแหล่งอื่น จึงเพิ่มภาระหนี้ครัวเรือนมากขึ้น</p>	<p><u>ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ</u></p> <p>ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลน้อยต่อหมู่บ้านแม่ปะ เพราะชาวบ้านยังคงมีวิธีการผลิตเพื่อกินเองใช้เองให้พอเพียงต่อครัวเรือน ไม่มีวิธีการผลิตเพื่อการค้า ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากกลไกการตลาด แต่สภาพปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำซึ่งเป็นตัวแปรหลักที่ทำให้การดำรงชีพประจำวันเกิดอุปสรรคเนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในครัวเรือน ประกอบกับปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากค่าเล่าเรียนบุตร ทำให้ต้องกู้หนี้เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเหล่านี้ดำรงอยู่ก่อนที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปสู่หมู่บ้าน แม้ว่าจะไม่มียุทธศาสตร์กองทุนหมู่บ้าน ชาวบ้านก็มีแหล่งเงินกู้จากสัจจะออมทรัพย์ที่ชาวบ้านจัดตั้งกันขึ้นมาเอง แต่เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านเข้าไปสู่หมู่บ้าน ส่วนหนึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในครัวเรือน แต่ก็เพิ่มภาระหนี้ครัวเรือน</p>

กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง	กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
<p><u>ปัจจัยด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล</u></p> <p>ปัจจัยด้านการเมืองค่อนข้างมีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง เนื่องจากในเขตเทศบาลตำบลสะเมิงได้ที่มีการแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นสูง โดยเฉพาะการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลสะเมิงได้และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลสะเมิงได้ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง 2 ข้อในท้องถิ่น และประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงได้ แต่ในระดับนโยบายรัฐบาล สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเข้าใจว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายการช่วยเหลือของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนนิยมหรือประชานิยม พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งพบเห็นได้จากประธานและกรรมการ รวมถึงสมาชิกจำนวนไม่น้อยนิยมชมชอบ พ.ต.ท.ทักษิณ</p>	<p><u>ปัจจัยด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล</u></p> <p>ปัจจัยทางด้านการเมืองนับว่ามีอิทธิพลต่อหมู่บ้านแม่ปะอยู่บ้าง โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต.สะเมิงเหนือ แต่ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากภายในหมู่บ้านที่ถูกยึดโยงด้วยสายสัมพันธ์ทางสายเลือดในลักษณะเครือญาติ ทำให้ง่ายต่อการแก้ไขปัญหาความคิดเห็นแตกต่างก่อนที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ในส่วนระดับนโยบายรัฐบาล สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่สำหรับนโยบายกองทุนหมู่บ้านมองว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน แต่สิ่งที่ชาวบ้านต้องการและเผชิญหน้าอยู่ก็คือการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร เพราะจะทำให้ชาวบ้านสามารถสร้างผลผลิตได้มากขึ้นสำหรับในครัวเรือน</p>

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบายประชานิยม” ศึกษากรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านซึ่งถูกนับเป็นนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้วิจัยกำหนดศึกษากองทุนหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 105 ครัวเรือน เป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาล และหมู่บ้านแม่ปะ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 73 ครัวเรือน เป็นเขตชนบท ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. วิเคราะห์กระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน
2. ศึกษาการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้
3. ศึกษาถึงศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในชุมชนหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้
4. วิเคราะห์ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทางเศรษฐกิจและการเมือง

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำกรอบแนวคิดอำนาจท้องถิ่นและความแตกต่างทางชนชั้นในชนบท และแนวคิดเครือข่ายทางสังคม มาเป็นแก่นในการศึกษาและอภิปรายผลเพื่อตอบโจทย์และหาข้อสรุปการวิจัย

จากการวิจัยได้ข้อสรุปว่า

1. กระบวนการและกลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน

ในกรณีกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง กลไกการตัดสินใจในการอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิก รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ประธานกรรมการ แม้ว่ากองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองจะมีการวางกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการก็ตาม แต่ในข้อเท็จจริงไม่สามารถปฏิบัติตามกรอบแนวคิดที่ร่วมกันกำหนดไว้ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะการกำกับดูแลการวางแผนการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านร่วมกันของสมาชิก ทำให้ประโยชน์ที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากการที่กรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองนั้นมีลักษณะเป็นกลุ่มอำนาจ อิทธิพลในท้องถิ่น ขณะที่กรรมการของกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ มีลักษณะเป็นเครือข่ายในระดับ ชุมชนหมู่บ้าน กล่าวคือ มีความเป็นเครือข่ายค่อนข้างสูง แม้ว่ากรรมการบางคนจะมีตำแหน่งหน้าที่ของทางราชการด้วยคือ เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ 2 คน คนหนึ่งเป็นรองประธานกรรมการกองทุน ขณะที่อีกคนหนึ่งเป็นเหรียญกษาปณ์ของกองทุน ขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุนแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้กระบวนการ

ตัดสินใจอนุมัติให้เงินกู้แก่สมาชิกจึงเป็นไปอย่างเสมอภาค อีกทั้งไม่มีการใช้อำนาจในการใช้สิทธิเงินพิเศษกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ

2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มคนที่ได้รับเงินกู้

การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง พบว่า สมาชิกทั้งสิ้น 71 ราย จำแนกดังต่อไปนี้จากวัตถุประสงค์ในการกู้ จะมี 2 กลุ่มใหญ่ๆ ประกอบด้วย การกู้เพื่อนำไปสมทบทุนหมุนเวียนในการลงทุนซื้อผลผลิตเพื่อนำไปค้าขายในตลาด จำนวน 25 ราย และการกู้เพื่อนำเงินไปสมทบในการลงทุนเพื่อการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยหรือนำไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนฉุกเฉินในการเกษตร จำนวน 46 ราย สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองที่กู้เต็มวงเงิน 20,000 บาท มีจำนวนทั้งสิ้น 50 ราย กู้ไม่เต็มวงเงินมี 11 ราย กู้เกินวงเงิน 2 ราย คือ ประธานและเหรัญญิก จากการสำรวจการใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม มีผู้กู้บางรายนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจแสดงว่า คณะกรรมการกองทุนไม่ได้ให้ความรับผิดชอบดูแลอย่างเต็มที่ เช่น นำเงินกู้ไปชดใช้หนี้กองทุนอื่นหรือหนี้นอกระบบ ซึ่งประธานคณะกรรมการกองทุนยืนยันว่าพบกรณีเช่นนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง แม้กระทั่งเรื่องการค้าขายก็ยังปรากฏว่ายังไม่สามารถใช้คืนเงินกู้ได้ ซึ่งเป็นไปได้ว่า น่าจะเกิดจากปัญหาในการนำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยส่วนใหญ่อาจจะนำไปใช้กรณีฉุกเฉิน เป็นเพียงแหล่งเงินกู้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในครอบครัว การดำรงชีพประจำวันมากกว่าที่จะสร้างศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน

การใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ พบว่า การกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกที่ยื่นเสนอขอกู้โดยวัตถุประสงค์การขอกู้ส่วนใหญ่จะนำไปทำการเกษตร การค้าขายในหมู่บ้าน และนำไปเป็นเงินหมุนเวียนเพื่อแก้ปัญหาการดำรงชีพประจำวันในครัวเรือน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะที่ผ่านการกู้แล้วมีจำนวน 57 รายจากสมาชิกทั้งสิ้น 81 ราย 1 กลุ่ม (กองทุนยาบ้านแม่ปะ) ส่วนใหญ่จะกู้เต็มวงเงิน 20,000 บาท และกู้ทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2550 บางรายกู้ทุกปี บางรายเว้นปีแล้วกู้ใหม่ แต่การกู้ทุกครั้ง เมื่อครบสัญญาแล้วสมาชิกได้ชำระคืนเงินกู้ทุกราย ไม่ค้างค้างเงินกู้ แต่พบ 1 รายที่ส่งคืนเงินกู้ช้า จึงถูกปรับฐานผิดสัญญา แต่ไม่ค้างชำระการส่งคืนเงินกู้ เมื่อพิจารณาสมาชิกที่ใช้สิทธิในการกู้เงินที่มีจำนวน 57 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 81 ราย 1 กลุ่มนั้นพบว่าเกือบร้อยละ 50 ไม่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน เป็นสาเหตุให้วงเงินในกองทุนหมู่บ้านแม่ปะคงเหลือ

3. ศักยภาพและกระบวนการที่กลุ่มผู้กู้เงินในชุมชนหมู่บ้านได้ส่งคืนเงินกู้

แม้ว่าโดยหลักเกณฑ์กรรมการกองทุนหมู่บ้านจะอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก โดยพิจารณาจากความสามารถในการใช้คืน อย่างไรก็ตาม กรณีของกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง พบว่า ส่วนมากแล้วที่กู้เงินจากปีที่ 1 มีความสามารถในการใช้คืนต่ำมาก ซึ่งเมื่อไปสำรวจดูรายชื่อผู้กู้

ส่วนหนึ่งที่ยังคงค้างชำระหนี้เงินกู้ยืมแต่เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นไปได้ว่าการที่สมาชิกไม่ได้ส่งคืนเงินกู้มาหลายปี น่าจะเกิดจากตัวอย่างของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตั้งแต่ประธานหรือญาติ เลขานุการ เป็นต้น ใช้อำนาจไม่ถูกต้องและกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี

ในกรณีเดียวกันกองทุนหมู่บ้านแม่ปะซึ่งผู้ส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรยังไม่มีความเจริญทางวัตถุมีเศรษฐกิจพอเพียงตนเองได้ เครือข่ายทางสังคมในระดับชุมชนหมู่บ้านมีลักษณะเครือข่ายดีสูง และวางแผนนำในการประสานระดับหมู่บ้านชัดเจน ทำให้การกู้ยืมมีประสิทธิภาพสูงกว่า

สำหรับกรณีกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ผู้ส่วนใหญ่เป็นรายเดิมๆ แต่ผู้ก็สามารถส่งคืนเงินกู้ได้อย่างไรก็ตาม พบว่า มีหนึ่งรายที่ส่งไม่ตรงกำหนด แต่ก็แก้ไขปัญหาด้วยการกู้เงินจากเครือข่ายมาส่งคืนเงินกู้ โดยใช้สัตว์เลี้ยงเป็นทรัพย์สินค้ำประกันในการใช้คืน

4. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทางเศรษฐกิจและการเมือง

จากการศึกษาและสำรวจ เมื่อพิจารณากองทุนหมู่บ้านในมุมมองเศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก คือ กองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของชุมชนหมู่บ้าน คนจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ซึ่งสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันได้ก็ตาม แต่ชาวบ้านยังขาดการเตรียมความพร้อมและขาดการทำความเข้าใจ จึงทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่า เงินกองทุนหมู่บ้านเป็นของทุกคนที่รัฐบาลจัดสรรมาให้กับชาวบ้าน และใครจะเบิกหรือจะกู้ไปใช้ก็ได้

จากการศึกษาวิจัย พบว่า เศรษฐกิจชุมชนที่มีลักษณะเปิด กึ่งพาณิชย์ โดยเฉพาะชุมชนหมู่บ้านที่มีหลากหลายอาชีพไม่ใช่ลักษณะสังคมแบบเครือข่าย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหมู่บ้านของชาวบ้านมีน้อย ผู้นำหมู่บ้านล้วนมาจากระบบราชการและการเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดแบ่งพวก ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดลักษณะต่างคนต่างอยู่ เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนเข้มแข็ง กลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน จึงไม่เห็นความสำคัญต่อการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาวิถีเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน แต่มองนโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นเพียงแหล่งเงินกู้ยืมเพื่อการบริโภคและแก้ไขปัญหาการดำรงชีพในครัวเรือนมากกว่านำไปลงทุนทางการผลิตอย่างแท้จริง ทั้งนี้อัตราเงินกู้ได้ไม่เกิน 20,000 บาทมีอัตราที่ต่ำเกินกว่าที่จะนำไปลงทุนทางการเกษตรเชิงพาณิชย์ได้

โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนหมู่บ้านที่มีลักษณะเปิด กึ่งพาณิชย์ ที่จะต้องขึ้นอยู่กับกลไกการตลาด หากกลไกการตลาดไม่เอื้อต่อการค้าและการผลิตก็จะทำให้ปัญหาหนี้แก้ไขไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน และเมื่อมีนโยบายกองทุนหมู่บ้านซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะส่งผลให้ชาวบ้านทำการกู้หนี้เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในการดำรงชีพประจำวันมากกว่านำไปลงทุนทางการผลิต และนำไปแก้ไขปัญหาหนี้จากแหล่งเงินกู้จากแหล่งอื่น จึงเพิ่มภาระหนี้ครัวเรือนมากขึ้น

ทั้งนี้เมื่อศึกษาวิจัยเปรียบเทียบชุมชนหมู่บ้านที่มีลักษณะกึ่งปิด ที่อยู่ห่างไกลชุมชนเมือง พอประมาณ ชาวบ้านอยู่กันในลักษณะเครือญาติส่วนใหญ่ มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือกันอย่างดี และมีวิถีการดำรงชีพแบบพึ่งตนเองค่อนข้างสูง อิทธิพลของค่านิยมบริโภคนิยมมีน้อย วิถีการเรียนรู้ไม่ได้ถูกยึดโยงด้วยกลไกการตลาด เนื่องจากการติดต่อจากภายนอกของชาวบ้านค่อนข้างน้อย เพราะพื้นที่หมู่บ้านยังเป็นเขตชนบทห่างไกลเมืองและมีสังคมแบบเครือญาติ ทำให้สังคมภายในหมู่บ้านจึงมีลักษณะเอื้ออาทร พบว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านไม่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชุมชนมากนัก แต่กองทุนหมู่บ้านถือเป็นทางเลือกของชุมชน โดยถูกนำไปใช้แก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงินในการดำรงชีพประจำวัน ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านหากบริหารอย่างมีแบบแผนจะสามารถเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจชุมชนได้

ผลการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า เศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้เกิดขึ้นในประเด็นการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงินของชาวบ้านชั่วคราว เป็นการกระตุ้นการบริโภคของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านได้นำเงินส่วนนี้แก้ไขปัญหาการดำรงชีพประจำวันซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ แม้ว่าชาวบ้านจะนำเงินไปลงทุนในภาคการเกษตร แต่ก็ยังเป็นเพียงเงินสมทบกับวงเงินกู้จากแหล่งอื่น เนื่องจากเงินกู้กองทุนหมู่บ้านมีอัตราที่ไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุน สภาพเช่นนี้จะพบได้ในลักษณะหมู่บ้านเปิด กึ่งพาณิชย์ ทำให้ประโยชน์ของเงินกองทุนหมู่บ้านมีน้อย เพราะเป็นเพียงเงินกู้สำหรับแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของชาวบ้านเท่านั้น สำหรับหมู่บ้านลักษณะเครือญาติและมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เงินกองทุนหมู่บ้านก็ไม่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชน โดยเงินกองทุนหมู่บ้านจะถูกนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในงานวิจัย ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากนโยบายประชานิยม ศึกษาเฉพาะกรณีนโยบายกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดภาคเหนือ 2 หมู่บ้านเท่านั้น จึงเสนอแนะว่า ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการวิจัยกองทุนหมู่บ้านกับการเมืองท้องถิ่น เพื่อให้ทราบผลของกระบวนการนำกองทุนหมู่บ้านเป็นเงื่อนไขทางการเมือง และการก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้เกิดสภาพคล่องในเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน แต่กองทุนหมู่บ้านจะเกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น อยู่ที่ความรู้ความเข้าใจและการบริหารจัดการกองทุนของชาวบ้าน เนื่องจากพบว่า เงินกองทุนหมู่บ้าน ถูกนำไปใช้อย่างไร้ทิศทาง ไม่มีแผนการบริหารการเงินในเชิงสร้างศักยภาพของหมู่บ้าน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น องค์ประกอบของกรรมการกองทุนก็นับว่ามีส่วนสำคัญไม่น้อยในการดำเนินการของกองทุนฯ ในอันที่จะเอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น หมู่บ้านจะต้องมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหมู่บ้าน เสมือนกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจะสามารถกำหนดรายรับรายจ่ายโดยรวมของหมู่บ้านได้ หรือ จีดีพี ของหมู่บ้าน อันจะนำไปสู่การกำหนดแผนการทางด้านการผลิต แผนการค้า และการสร้างรายได้ของชาวบ้าน จึงจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอย่างมีแบบแผนได้ต่อไป

นอกจากนี้ การมีมาตรการในการจำแนกหมู่บ้านที่จะได้รับเงินกองทุนโดยพิจารณาจากศักยภาพความพร้อมและความเข้มแข็งของกองทุนด้วย แทนที่จะให้ทุกหมู่บ้านดังที่ผ่านมาก็น่าจะ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของกองทุน เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะเกิดในชุมชนเป็นหลัก

รายการอ้างอิง

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2537). พัฒนาการระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียตรัสเซีย ปี ค.ศ.1900 -1990.

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. แหล่งที่มา :

<http://www.cdd.go.th/cddoc/fund/fund48.htm> วันที่สืบค้น 25 กรกฎาคม 2550.

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (กันยายน 2548).แหล่งที่มา :

www.cdd.go.th/cddoc/fund/fund48.htm วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. นโยบายรัฐ การแก้ปัญหาความยากจนและการส่งเสริมพลังคนจน.

สำเนาบทความ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2545). จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ. พิมพ์ครั้งแรก.

สถาบันราชภัฏสุรินทร์จัดพิมพ์ : หน้า 2-3.

ชมพูนุท ไสลากรเพิ่มพูนวิวัฒน์. (2546). ประชาธิปไตยกับการบรรเทาความยากจน.

การประชุมสถาบันพระปกเกล้าฯ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ. ศูนย์ข้อมูลสำนักข่าวเนชั่น :
17 พฤศจิกายน 2546.

ชยันต์ วรรณะภูดี. (2533). รัฐ การพัฒนาชนบทและการสืบทอดลักษณะความสัมพันธ์ทาง

สังคมไทยในหมู่บ้านภาคเหนือของไทย. ใน อนันตญา ภูขงคกุล (บรรณาธิการ).

รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3.

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : หน้า 23-24.

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. (2546). เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน.

กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของ
ชาวนาในภาคเหนือ. ใน อนุญญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ) รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา.
รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3 สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : หน้า 209-217.
- สิริวุฒิ เสนาคำ. (2546). แนวคิดทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. วิชาสัมมนาการเมือง
การปกครองไทย นักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอ
ดร.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล : รายงานประจำภาค 1/2546.
- ดารณี ประยูรวงษ์. (2535). บทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นตามนโยบายของแผนพัฒนาชุมชน
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ : การศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านแม่ขาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษิณ ชินวัตร (พ.ต.ท.). ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน. สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). ประชุมเชิงปฏิบัติการ. ตึกสันติไมตรี
ทำเนียบรัฐบาล. ศูนย์ข้อมูลสำนักข่าวเนชั่น. 6 มิถุนายน 2545.
- เทศบาลตำบลสะเมิงใต้. แหล่งที่มา: www.samoengtai.com วันที่สืบค้น 14 มิถุนายน 2550.
- ธิดา สารระยา และ เอกวิทย์ ณ ถลาง (บรรณาธิการ). (2544). ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม.
กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. โรคแม่หรือยุทธศาสตร์ประเทศไทย. ปาฐกถาพิเศษในโอกาสรำลึก 30 ปีเหตุการณ์
14 ตุลาฯ จัดโดยมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม มูลนิธิพฤษภาประชาธรรมและโครงการ
30 ปี 14 ตุลาฯ ภาคประชาชน. ซอยทองหล่อ. ศูนย์ข้อมูลสำนักข่าวเนชั่น.
6 ตุลาคม 2546.
- บวรพรรณ อึ้งกุล และ วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2550). การประเมินผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน
ต่อความยากจน. ในเรื่อง “จะแก้ปัญหาความยากจนกันอย่างไร: แข่งขัน แจกจ่าย หรือ
สวัสดิการ” มูลนิธิชัยพัฒนา และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
การสัมมนาวิชาการประจำปี 2550. โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี
(10-11 พฤศจิกายน 2550).

- บุญเรือน แย้มกลีบ. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน :
ศึกษารกรณีจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชู โรจนเสถียร. (2546). บุญชูชี้ทางเกษตรไทยไปสู่ครัวโลก. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์บ้านจีน :
 หน้า 384-393.
- ประสิทธิ์พร กาฬอ่อนศรี. วิกฤตเศรษฐกิจ มุมมองสมัชชาคนจน. กลุ่มเพื่อนประชาชน
ฝ่ายวิชาการ สมัชชาคนจน (9 กุมภาพันธ์ 2541).
- ปีเตอร์ เอฟ เบลล์. (2533). รัฐไทย พัฒนาการของระบบทุนนิยมกับชนบทในประเทศไทย.
ใน อนุญญา ภูซงคกุล(บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความใน
การสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:
หน้า 20-21.
- เปิดผลสอบ "สดง." ฉบับล่าช้าและ "กองทุนหมู่บ้าน" รั่วไหล-ไร้ระบบตรวจสอบ.
 มติชน (11 กุมภาพันธ์ 2550): สำนักข่าว NEWS CENTER วันที่สี่คืน
 9 กรกฎาคม 2550.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ.
พิมพ์ครั้งที่ 3. ซีลค์เวอร์ม.
- พรณี บัวเล็ก. (2544). การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย : บทสำรวจสถานะความรู้.
กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สยาม.
- พรเพ็ญ ทับเปลียน. (2546). เส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกระแสทุนนิยม. กรุงเทพฯ.
สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- เพียงหทัย กุลมาตย์ และคณะ. (2549). การจัดทำแผนกลยุทธ์ชุมชน บ้านแม่ปะ หมู่ที่ 6
ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิชาการฝึภาคสนาม.
สาขาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 2 ,8.

- ฟิลิป เฮอร์ช. (2533). หมู่บ้านรัฐ-รัฐหมู่บ้าน. ใน อดิญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: หน้า 21-23.
- ภีม ภคเมธาวี. (2545). กองทุนหมู่บ้าน : ขึ้นต้นเป็นลำไม้ไผ่. มติชนรายวัน (28 มกราคม 2545) แหล่งที่มา : <http://www.thaingo.org/cgi-bin/content/content2/show.pl?0008> วันที่สืบค้น 25 กรกฎาคม 2550.
- ยุววรรณ รัฐกุล. (2545). ผลการสำรวจกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สายนโยบายสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. แหล่งที่มา : http://www.bot.or.th/download/mpg/monthlyworkshop/monthlyworkshop2545/paper_revolvingfund.pdf วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. Thaksinomics. เสวนาเชิงวิพากษ์. ห้องประชุมคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ศูนย์ข้อมูลสำนักข่าวเนชั่น. 23 สิงหาคม 2547.
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2546). หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ พ.ศ.2442-2542. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- รายงานผลการดำเนินงานนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรี (30 สิงหาคม 2548) แหล่งที่มา : http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=204 วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.
- เรื่องโครงสร้างและพลวัตทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (29 มิถุนายน 2549) แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com/2006/special/bizNes/Ukrist/Ukrist.pdf> วันที่สืบค้น 22 กรกฎาคม 2550.
- วิชัย ตูรงค์พันธุ์. (2547). วิจัยกองทุนหมู่บ้านพอกัน. ไทยโพสต์ (16 พฤศจิกายน 2547) แหล่งที่มา : <http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=1051> วันที่สืบค้น 9 กรกฎาคม 2550.

- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2525). สังคมไทยจากศักดินาสู่ทุนนิยม. วารสารธรรมศาสตร์ (มิถุนายน 2525).
- สมชัย จิตสุชน. (2548). หายหน้ากองทุนหมู่บ้าน สร้างวงจรหนี้อุบาทว์. ผู้จัดการรายวัน (31 ตุลาคม 2548) แหล่งที่มา: <http://inaudit.doae.go.th/UpFile/2-news2.doc> วันที่สืบค้น 10 สิงหาคม 2549.
- สรรค์ รังสฤษฏี. (2524). วิวัฒนาการแห่งสังคมสยาม ภาคต้น. ชมรมหนังสือแสงดาว. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. รุ่งเรืองการพิมพ์.
- สุนทรีย์ อาสะวีย์. (2533). วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เอกสารงานวิจัยหมายเลข 29. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี ลีลาลัย. (2546). การสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชนไทย. รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไสว บุญมา. (2546). ประชานิยม : หายนะจากอาเจณดินาถึงไทย. พิมพ์ครั้งแรก. เนชั่นบุ๊คส์.
- อรสุดา เจริญรัต. (2546). เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพฯ. สถาบันวิถึทรรศน์.
- อาริยา เสวตามร์. (2542). ผ้าป่าข้าว บทสะท้อนวิถีคิดของชุมชน. กรุงเทพฯ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2549). ธนาคารพาณิชย์ไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: พลวัต การปรับตัวและการแข่งขันใหม่. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร
- แอนดรู เทอร์ตัน. (2533). บรรดาอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท. ใน อนุญญา ภูซงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. รวมบทความในการสัมมนาไทย-ยุโรป ครั้งที่ 3. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : หน้า 59-61

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๔๔

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเห็นควรมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบในการวางนโยบาย และแผนงานในการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา

อาศัยตามความในมาตรา ๑๑ (๘) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่ กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือ ซึ่งขัดหรือแย้งระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” หมายความว่า กองทุนในระดับชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน อีกรั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการ กำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขต ปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

หมวด ๑

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง แห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรี มอบหมาย เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรี ว่า การกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี เป็นรองประธาน คนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวง การคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวง อุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรี แต่งตั้งจำนวนไม่เกิน ๑๐ คน เป็นกรรมการเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวน อย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

ข้อ ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับ แต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับ ตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ใน ตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของ กรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดวาระตามวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ ๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจาก ตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- (๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือ
- (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ ๙ การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน กรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รอง ประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๑๐ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน

(๒) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

(๓) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และแผนการคณะรัฐมนตรี

(๔) กำหนดแผนงาน และออกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางการบริหารงานกองทุน

(๕) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์กองทุน

(๖) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และบริหารกองทุน

(๗) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(๘) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

(๙) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจจะมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการ อาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลาบางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วย ก็ได้

(๑๐) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้ คณะรัฐมนตรีทราบน้อยปีละ 1 ครั้ง

(๑๑) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของ คณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ ๑๑ การประชุมของคณะอนุกรรมการให้นำข้อ ๙ มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาด ของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ ๑๒ ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี่ยงประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี่ยงประชุม และค่าตอบแทนที่ ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี

หมวด ๒

สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๑๓ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้สำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ ๑๔ สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- (๒) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ
- (๓) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและ ของกองทุน
- (๔) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

(๕) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

(๖) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน

(๗) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและการจัดการกองทุน

(๘) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

(๙) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

(๑๐) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(๑๑) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

สถาบันวิจัยบริการ
พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร
นายกรัฐมนตรีน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๔๔

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๐(๘) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมืองให้ เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“คณะอนุกรรมการสนับสนุน” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุน และติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

“คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนและ ติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือคณะกรรมการ กองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

“กรรมการกองทุน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือกรรมการ ในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“ธนาคาร” หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

“ครัวเรือน” หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน

“หัวหน้าครัวเรือน” หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าของบ้านตามทะเบียนบ้าน

“ผู้แทนครัวเรือน” หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ซึ่งหัวหน้า ครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

“**หุ้น**” หมายความว่า การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด

“**เงินฝากสัจจะ**” หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุนตามแต่จะตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

“**เงินรับฝาก**” หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออมตามที่กองทุนกำหนด

“**สมาชิก**” หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

“**ที่ประชุมสมาชิก**” หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ประชุมใหญ่วิสามัญ

ข้อ ๔ ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการตามระเบียบนี้

หมวด ๒

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๕ ปรักษาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

- (๑) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- (๒) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง
- (๓) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- (๔) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- (๕) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ข้อ ๖ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้

(๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และ สำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

(๒) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการการเงินของตนเอง

(๓) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(๔) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

ข้อ ๗ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

(๑) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้

(๒) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

(๓) เงินกู้ยืม

(๔) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน

(๕) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด

ข้อ ๘ ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง

ให้ธนาคารโอนเงินจาก “บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ

ข้อ ๙ ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้านและบัญชีกองทุนชุมชนเมืองตามหมวด ๙ แห่งระเบียบนี้ บัญชีละหนึ่งล้านบาท ภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

ในกรณีที่คณะกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ขยายระยะเวลาต่อไปได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ ๑๐ ในการอนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมือง ให้คณะกรรมการพิจารณาในหลักการ ดังนี้

(๑) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุนและการควบคุมดูแลกันเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๒) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคล ด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

(๓) การบริหารจัดการกองทุนที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกองทุนทางสังคมหรือกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

(๔) การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก และมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภายใต้บังคับแห่งข้อ ๑๑ และบทบัญญัติในหมวด ๘ แห่งระเบียบนี้ เมื่อคณะกรรมการได้อนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการย่อมหมดอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุน และจะเข้าแทรกแซงการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนมิได้

ข้อ ๑๑ คณะกรรมการมีอำนาจระงับการจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหรือให้กองทุนขาดใช้หรือให้ส่งคืนเงินในกรณีที่กองทุนเบิกจ่ายไปแล้ว อันเนื่องมาจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า คณะกรรมการ

กองทุนไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด หรือกระทำการอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อกองทุน

หมวด ๓

คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๑๒ ให้มีคณะกรรมการสนับสนุน ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธานคนหนึ่ง เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เป็นรองประธานคนที่สอง ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการ เป็นอนุกรรมการ ผู้แทนจากสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนจากสำนักงานเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๑๓ คณะกรรมการสนับสนุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) กำหนดแผนปฏิบัติการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

(๒) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในการทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการแก่กองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการของกองทุน

(๔) ปรับปรุง แก้ไข ระเบียบ ข้อบังคับกองทุนตามแผนงานโครงการของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุน เพื่อให้อำนาจให้กลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน สามารถรวมกองทุนเข้ากับกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์

(๕) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุน

(๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด ๔

คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

ข้อ ๑๔ ให้มีคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ปลัดจังหวัด เป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งจากประธานกรรมการ และผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาธารณสุขจังหวัด เภสัชพัฒนามาชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการ เป็นอนุกรรมการ และพัฒนาการจังหวัด เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดอาจจัดตั้งศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้คณะกรรมการดังกล่าวตามวรรคแรก ประกอบด้วย ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน ผู้แทนการเคหะแห่งชาติ ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสัมพันธ์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคนเป็นอนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาชุมชน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ ๑๕ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) รับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
 - (๒) ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมินของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับชุมชนตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
 - (๓) สนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (๔) ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัด ให้เป็นไปตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - (๕) ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกองทุนในจังหวัด
 - (๖) จัดทำระบบข้อมูลเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนต่าง ๆ ในจังหวัดเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทราบ
 - (๗) รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการทราบตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
 - (๘) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด
 - (๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมาย
- ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต เป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาล หรือปลัดเมืองพัทยาแล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนาหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตแล้วแต่กรณี ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนและอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็น

อนุกรรมการ และพัฒนาการอำเภอหรือ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตแล้วแต่กรณี เป็นอนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอมีหน้าที่ประเมินความพร้อม สนับสนุนการเตรียมความพร้อม สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุนและติดตามการดำเนินกิจกรรมของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมอบหมาย

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลไกของท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนา การเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารการจัดการกองทุนด้วยความสมัครใจ ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรประชาชน เครือข่ายชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ด้านการพัฒนากองทุน

หรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในจำนวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยให้มีบทบาทในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

หมวด ๕

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๑๖ ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วยกรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิกซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ ๑๗

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้นให้คณะกรรมการกองทุนออกข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก

ข้อ ๑๗ กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

(๑) เป็นผู้มิใช่ชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน

(๒) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(๔) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(๖) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก

(๗) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กฤษฎาะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์การ หรือหน่วยงานที่สังกัด

(๘) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา ๖๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๙) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๒๐ (๓) และ (๔)

ข้อ ๑๘ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

(๒) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(๓) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๔) ตรวจสอบและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนตรวจสอบและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๕) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

(๖) ทำนิติกรรมสัญญา หรือ ดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(๗) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

(๘) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุดท้าย เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ ๑๙ กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วยกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และให้คณะกรรมการกองทุนจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๖ ภายในระยะเวลาสามสิบวัน

กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

ข้อ ๒๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
- (๔) ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- (๕) มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑๗ (๔) (๕) (๖) และ (๗)
- (๖) คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑๗

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งบุคคลจากสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุนแทนก็ได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๙ วรรคสาม มาใช้บังคับกับกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) และ (๓)

ข้อ ๒๑ ให้คณะกรรมการกองทุนเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการกองทุน รองประธานกรรมการกองทุน เภรัญญิกกองทุน และเลขาธิการกองทุน

ข้อ ๒๒ การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่ง ของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการ
กองทุนทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกรรมการ

กองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่ง
เป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการ
ลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในเรื่อง
นั้น

หมวด ๖

กองทุนและสมาชิกกองทุน

ข้อ ๒๓ กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (๑) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (๒) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาวะผูกพัน
- (๓) เงินกู้ยืม
- (๔) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (๕) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (๖) เงินค่าหุ้น
- (๗) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (๘) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๒๔ สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น และมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

ข้อ ๒๕ คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากประจำไว้ที่กองทุน

ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๒๖ ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่

วิธีการในการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ ๒๗ นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้หรือคณะกรรมการกองทุนจะเห็นสมควร

นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับการร้องขอเป็นหนังสือจากสมาชิกซึ่งเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ข้อ ๒๘ ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้น จะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้

การประชุมคราวใดมีสมาชิกมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่ง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันนัดประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุม

ข้อ ๒๙ สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน

ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

หมวด ๗

การกั้ยมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๓๐ สมาชิกตามข้อ ๑๘ (๓) ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกั้ยมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๑ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้ การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

การอนุมัติเงินกู้ถูกเงิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

ข้อ ๓๒ ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกั้ยมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกั้ยมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว

การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ ๓๓ คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๔ ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

ข้อ ๓๕ การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๓๖ ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนต้นเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้อย่างหนึ่งรายใดก็ได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๗ ในกรณีผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที

ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา

สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

หมวด ๘

การทำบัญชีและการตรวจสอบ

ข้อ ๓๘ ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ตรวจสอบกองทุนเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนได้ตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้คณะกรรมการกองทุนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกองทุน

ข้อ ๓๙ ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด และส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปี

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะห์ว่าการใช้จ่ายดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใด และให้ทำบันทึกรายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและสาธารณชน

ข้อ ๔๐ การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมวด ๙

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๔๑ ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนจาก ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ ๑๗ โดยมีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรมการประชุมตามวรรคหนึ่ง ผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าประชุมแทนได้เมื่อที่ประชุมกำหนดวิธีการเลือกแล้วเสร็จ ให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาคมหมู่บ้านตลอดจนคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ สนับสนุนให้การเลือกคณะกรรมการกองทุนเป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน ในส่วนของชุมชนเมืองให้ประธานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่บ้านตามวรรคแรก

ข้อ ๔๒ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่กรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ เข้าดำรงตำแหน่ง ให้กรรมการกองทุนจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด

ให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๙ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

ข้อ ๔๓ คณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ ต้องดำเนินการยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ และเปิดบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการกองทุนให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันหลังจากได้รับเลือก

ข้อ ๔๔ ให้คณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อบัญชี
 “กองทุนหมู่บ้าน (ชื่อบ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....
 อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....)” ไว้กับธนาคาร
 เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

ข้อ ๔๕ ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการประเมินผลการ
 ดำเนินการตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๔

นายสุวิทย์ คุณกิตติ

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๔๗

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

เป็นปีที่ ๕๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“กองทุนหมู่บ้าน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมือง แล้วแต่กรณี

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนในเขตเทศบาล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือ เขตพื้นที่อื่น ทั้งนี้ โดยมีขอบเขตตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ คณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง แล้วแต่กรณี

“กรรมการกองทุนหมู่บ้าน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือกรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง แล้วแต่กรณี

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านหรือสมาชิกของกองทุนชุมชน เมือง แล้วแต่กรณี

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชน แห่งชาติ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออก ประกาศและระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศและระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวด ๑

กองทุนหมู่บ้าน

มาตรา ๕ ในแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกชื่อว่า “กองทุนหมู่บ้าน” หรือ “กองทุนชุมชนเมือง” แล้วแต่กรณี โดยให้คณะผู้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านยื่นขอจัดตั้งและจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านต่อนายทะเบียนกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

กองทุนหมู่บ้านที่จดทะเบียนตามวรรคหนึ่งให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้าง

สวัสดิภาพ สวัสดิการหรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๒) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๓) รับฝากเงินจากสมาชิกและจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์

(๔) ให้กู้ยืมเงินแก่กองทุนหมู่บ้านอื่น เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๕) กระทำการใดๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต สวัสดิภาพ และสวัสดิการของสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใด กำหนดให้กิจการกองทุนหมู่บ้านต้องดำเนินการหรือต้องเสียภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียม อันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร คณะกรรมการอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาดำเนินการให้มีการลดภาระดังกล่าวแก่กิจการของกองทุนหมู่บ้านได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๖ ทุ่หรือทรัพย์สินในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย

- (๑) เงินที่คณะกรรมการจัดสรรให้
- (๒) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- (๓) เงินที่สมาชิกนำมาลงหุ้นหรือฝากไว้กับกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่

คณะกรรมการกำหนด

(๔) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่กองทุนหมู่บ้านได้รับบริจาคโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อผูกพันใดๆ

- (๕) ดอกผล รายได้ หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน

มาตรา ๗ สมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้านต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

การคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

มาตรา ๘ การจัดตั้ง การจดทะเบียน และการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านให้ เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๙ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) บริหารกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล และจัดสรรดอกผล รายได้ หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน

- (๒) ออกประกาศ ระเบียบ หรือข้อบังคับ เกี่ยวกับการบริหารกองทุนหมู่บ้าน
- (๓) จัดตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้าน หรือสำนักงานกองทุนชุมชนเมือง แล้วแต่กรณี
- (๔) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก

(๕) จัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนตามประกาศที่คณะกรรมการกำหนด

(๖) พิจารณาเงินกู้ยืมให้แก่สมาชิกหรือกองทุนหมู่บ้านอื่นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการกำหนด

(๗) ทำนิติกรรม สัญญา หรือดำเนินการเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุนหมู่บ้าน

(๘) จัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่

คณะกรรมการกำหนด

(๙) สํารวจ และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และ วิสาหกิจชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ตลอดจนข้อมูลและการดำเนินการเกี่ยวกับกองทุน อื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๑๐) พิจารณาดำเนินการใดๆ เพื่อสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใด ของสมาชิกและหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๑๑) ดำเนินการอื่นใดเพื่อให้สอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง

(๑๒) ติดตามและประเมินผลการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน

(๑๓) รายงานผลการดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุน หมู่บ้านให้คณะกรรมการทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตลอดจนรายงานเรื่องดังกล่าวให้สมาชิกทราบ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

(๑๔) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งตามที่ คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

การดำเนินการใดๆ ตาม (๑๐) ให้ใช้จ่ายจากเงินรายได้ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีใช้เงิน ที่ได้รับจัดสรรจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่มีการเลิกกองทุนหมู่บ้านใด ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ และหนี้สินของกองทุนหมู่บ้านนั้น ไปเป็นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตาม ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่กองทุนหมู่บ้านใดยุบรวมกับกองทุนหมู่บ้านอื่นเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ใหม่ หรือยุบรวมกับกองทุนหมู่บ้านอื่น ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ

และหนี้สินของกองทุนหมู่บ้านนั้นไปเป็นของกองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งใหม่หรือกองทุน หมู่บ้านที่ไปรวม แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่กองทุนหมู่บ้านใดแยกกองทุนหมู่บ้านบางส่วนเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านใหม่ หรือแยกกองทุนหมู่บ้านบางส่วนเพื่อรวมกับกองทุนหมู่บ้านอื่น ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ

และหนี้สินบางส่วนของกองทุนหมู่บ้านนั้น ไปเป็นของกองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งใหม่หรือกองทุนหมู่บ้านที่ไปรวม แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

หมวด ๒

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

มาตรา ๑๑ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยเป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้าง สวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๒) เป็นผู้จัดหาแหล่งเงินทุนและประสานงานในการกู้ยืมเงินระหว่างกองทุนหมู่บ้าน

(๓) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนเอง

(๔) สนับสนุนการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทั้ง ในด้านการเรียนรู้

การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๕) สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

มาตรา ๑๒ ทูลและทรัพย์สินในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติประกอบด้วย

(๑) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับโอนมาตามมาตรา ๓๑

(๒) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

(๓) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้รับบริจาคโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อผูกพันใดๆ

(๔) ดอกผล รายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

มาตรา ๑๓ กิจการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไม่อยู่ในบังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน และกฎหมายว่าด้วยประกันสังคม ทั้งนี้ ผู้อำนวยการเจ้าหน้าที่ และลูกจ้างของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมและกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

มาตรา ๑๔ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

มาตรา ๑๕ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้จ่ายจากเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

รายได้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้เป็นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้ของแผ่นดิน

เงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติส่วนที่ยังมิได้จัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้าน ให้นำไปหาผลประโยชน์ได้โดยการฝากกับธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจหรือธนาคารพาณิชย์ หรือซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาล ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ทรัพย์สินอื่นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้นำไปหาผลประโยชน์ซึ่งไม่มีลักษณะที่เสี่ยงต่อความเสียหายได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๑๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กทบ.” ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรีหรือผู้ที่นายกรัฐมนตรีนอบหมายเป็นประธานกรรมการ

(๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานกรรมการคนที่หนึ่ง

(๓) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานกรรมการคนที่สอง

(๔) ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการพัฒนาศังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน อธิบดีกรมบัญชีกลาง เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

(๕) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากผู้แทนกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวนสิบสี่คน

(๖) ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคนให้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ

ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๕) และ (๖) ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๕) ให้คำนึงถึงชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ประธานกรรมการอาจแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการได้

มาตรา ๑๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทน โดยให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่พ้นจากตำแหน่ง

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวรรคหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 ขึ้นใหม่ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไป
 จนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๗ กรรมการ
 ผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) คณะกรรมการมีมติให้ออก
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด
 ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๑๙ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดนโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 และสำนักงาน
- (๒) จัดหาเงินทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และจัดสรรเงินให้แก่
 กองทุนหมู่บ้าน
- (๓) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และ
 การจ่ายเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- (๔) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการนำทรัพย์สินของกองทุน
 หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปหาผลประโยชน์

- (๕) ออกระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดตั้งและจดทะเบียน กองทุนหมู่บ้าน
- (๖) ออกระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือก คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วาระการดำรง ตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งการบริหารงานและการประชุม ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- (๗) ออกระเบียบเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิก
- (๘) ออกระเบียบเกี่ยวกับการเลิก ยุบรวม หรือแยกกองทุนหมู่บ้าน
- (๙) ออกระเบียบเกี่ยวกับการประชุมของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และ คณะทำงาน
- (๑๐) ออกระเบียบเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่ง การ พ้นจากตำแหน่ง การปฏิบัติงานในหน้าที่และการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการ
- (๑๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา วิจัย และพัฒนากองทุนหมู่บ้าน
- (๑๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายกองทุนในทุกระดับ
- (๑๓) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้
- (๑๔) รายงานผลการดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งจัดทำงบการเงินของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง
- (๑๕) ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แล้วรายงานต่อคณะรัฐมนตรี
- (๑๖) ออกประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัตินี้

(๑๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในกรณีที่มีการออกระเบียบใหม่เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของ กรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือสมาชิก ถ้ากรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือสมาชิกผู้ใดมีคุณสมบัติหรือ ลักษณะต้องห้ามขัดกับระเบียบใหม่ดังกล่าว ให้ผู้นั้นพ้นจากการเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ สมาชิก แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๐ กรรมการและอนุกรรมการอาจได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พักและค่าใช้จ่ายอย่างอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้จ่ายจาก เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ที่ปรึกษาอาจได้รับค่าตอบแทน ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๒๑ ให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีสำนักงานใหญ่ เรียกว่า “สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “สทพ.” และอาจตั้งสาขาตาม ความจำเป็นก็ได้

มาตรา ๒๒ สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ดำเนินการต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- (๒) เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- (๓) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (๔) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กองทุนหมู่บ้านและรายงานผลต่อคณะกรรมการ
- (๕) ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

(๖) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๒๓ ให้คณะกรรมการเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ

มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสำนักงาน

ผู้อำนวยการอาจแต่งตั้งรองผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ผู้อำนวยการหรือบุคคลซึ่งผู้อำนวยการมอบอำนาจ เป็นนายทะเบียนกองทุนหมู่บ้านโดยให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการกำหนด

ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้าง และรับผิดชอบการบริหารกิจการของสำนักงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายที่คณะกรรมการกำหนด

ในกิจการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้แทนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นิติกรรมที่ผู้อำนวยการกระทำโดยฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนดย่อมไม่ผูกพันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้ผู้อำนวยการได้รับเงินค่าจ้าง ค่าตอบแทน และเงินอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การปฏิบัติงานในหน้าที่ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๔ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน รัฐมนตรีอาจขอให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาปฏิบัติงานเป็นพนักงานหรือลูกจ้างในสำนักงานเป็นการชั่วคราวได้ ทั้งนี้ เมื่อได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของผู้นั้น แล้วแต่กรณี

เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดได้รับอนุมัติให้มาปฏิบัติงานเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการได้รับอนุญาตให้ออกจากราชการหรือออกจากงานไปปฏิบัติงานใดๆ และให้นับเวลาระหว่างที่มาปฏิบัติงานในสำนักงาน สำหรับการคำนวณบำเหน็จ บำนาญหรือประโยชน์ตอบแทนอื่นทำนองเดียวกันเสมือนอยู่ปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานเต็มเวลาดังกล่าว แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๕ ในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๒๔ ขอกลับเข้ารับราชการหรือปฏิบัติงานในสังกัดเดิมภายในกำหนดเวลาที่อนุมัติ ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและรับเงินเดือนตามข้อตกลงที่ทำไว้ในการอนุมัติตามมาตรา ๒๔

หมวด ๓

การบัญชีและการตรวจสอบ

มาตรา ๒๖ ภายในกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีให้สำนักงานจัดทำงบการเงินแสดงฐานะการเงินและทำรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและการดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบ

ให้ผู้ตรวจสอบตามวรรคหนึ่งจัดส่งผลประกอบการและงบการเงินให้สำนักงาน และแสดงความเห็นภายในหกสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชี

มาตรา ๒๘ ให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี และการพัสดุของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแล้วรายงานผลการตรวจสอบให้คณะกรรมการทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ให้สำนักงานจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามระเบียบที่ คณะกรรมการกำหนด

การปิดบัญชีให้กระทำปีละหนึ่งครั้งตามรอบปีงบประมาณ และให้จัดส่งงบการเงินให้ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบและแสดงความเห็นภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้น ปีงบประมาณ เมื่อสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบและแสดงความเห็นแล้ว ให้เสนองบ การเงินดังกล่าวต่อคณะกรรมการและคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมวด ๔

การกำกับและควบคุม

มาตรา ๒๙ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติโดยทั่วไปเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และให้สอดคล้องกับนโยบาย ของรัฐบาลหรือมติของคณะรัฐมนตรี

ในกรณีที่ผู้อำนวยการเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านดำเนินการจัดการกองทุนหมู่บ้านใน ลักษณะที่อาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่กองทุนหมู่บ้าน หรือกองทุนหมู่บ้านไม่ปฏิบัติตาม ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งของคณะกรรมการ ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้พิจารณาสั่งระงับการ จ่ายเงินของกองทุนหมู่บ้านหรือให้กองทุนหมู่บ้านชดใช้หรือให้ส่งคืนเงินที่เบิกจ่ายไปแล้ว โดยให้แจ้ง คำสั่งเป็นหนังสือไปยังกองทุนหมู่บ้าน

หากกองทุนหมู่บ้านไม่เห็นด้วยกับคำสั่งตามวรรคสอง ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อ คณะกรรมการภายในหกสิบวันนับแต่วันที่รับคำสั่งของผู้บริหาร

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๓๐ ให้กองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นกองทุนหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้ และให้ดำเนินการจดทะเบียนตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ภายในระยะเวลาสามปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๓๑ เมื่อได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๔ เสร็จสิ้นลงแล้ว และให้รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวดำเนินการตามมาตรา ๔๔ (๒) แห่งพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยประกาศยุติการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในราชกิจจานุเบกษา

ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ เงินงบประมาณ รายได้และลูกจ้างของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๔ และของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ไปเป็นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๔ และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ไปจนกว่าจะมีคณะกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้

ให้กรรมการกองทุนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ปฏิบัติหน้าที่กรรมการกองทุนหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้จนครบวาระ

ให้สมาชิกตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นสมาชิกต่อไปตามพระราชบัญญัตินี้

ในวาระเริ่มแรก ให้ผู้อำนวยการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการตามพระราชบัญญัตินี้ไปจนกว่าสัญญาจ้างผู้อำนวยการตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะสิ้นสุดลง และเมื่อสัญญาจ้างสิ้นสุดลงแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกผู้อำนวยการตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

ในระหว่างยังไม่มี การคัดเลือกผู้อำนวยการตามวรรคหก ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการไปจนกว่าผู้อำนวยการที่ได้รับคัดเลือกตามพระราชบัญญัตินี้จะเข้ารับหน้าที่

ให้นำบรรดาประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ มาใช้บังคับกับการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลมจนกว่าจะได้มีประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของคณะกรรมการที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดเป็นอย่างอื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วยการให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านหรือชุมชนตามภูมิปัญญาหรือทุนทางสังคมของตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งการกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมืองอันเป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ ตลอดจนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะการจัดระบบสวัสดิการในชุมชนมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นจึงได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนแก่กองทุนหมู่บ้านเป็นกลไกให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และเพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รวมทั้งกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง สามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต โดยมีกระบวนการด้านการบริหารและการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่มีรูปแบบ วิธีการคิด และมุมมองที่เปิดกว้างมีคุณธรรม และมีการเรียนรู้ร่วมกันโดยอาศัยหลักของการเอื้ออาทรในรูปแบบกัลยาณมิตร ตลอดจนมีการสร้างและพัฒนาความคิด ความเข้าใจให้เป็นระบบในลักษณะของการบูรณาการทุกเรื่องเข้าด้วยกันและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกองทุนในทุกระดับอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง
หมู่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1. นางศิริกานต์	กำเงิน	ประธานกรรมการ
2. นายบุญทวี	ปั้นแก้ว	รองประธานกรรมการ
3. นายนิกร	แสนแล	เลขานุการ
4. นางจันทร์สาย	เวชสุคำ	เหรัญญิก
5. นายบุญปิ่น	หมดสีมา	กรรมการ
6. นายสมเพชร	เวชสุคำ	กรรมการ
7. นายชื่น	จะวรรณะ	กรรมการ
8. นายสมชาย	จิ่งดำ	กรรมการ
9. นายเกต	เชื้อทา	กรรมการ
10. นายมัญญ	แสนแฝง	กรรมการ
11. นางผ่องใส	อินต๊ะวีด	กรรมการ
12. นางบัวแก้ว	แสนแล	กรรมการ
13. นางพัชนี	มูลประการ	กรรมการ
14. นางอาภรณ์	ศรีมูล	กรรมการ
15. นายชน	สารศรี	กรรมการ

รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
หมู่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1. นายดำเนิน	ไชยชนะ	ประธานกรรมการ
2. นายพรชัย	ปะดี	รองประธานกรรมการ
3. นางจำรอง	พิมสารี	เลขานุการ
4. นายเกียรติศักดิ์	สุขแก้ว	ผู้ช่วยเลขานุการ
5. นายสุชาติ	นุดตะละ	เหรัญญิก
6. นางสาวอนงค์	ชัยชนะ	ผู้ช่วยเหรัญญิก
7. นางจำเนียร	ชมพู่ทัศน์	ตรวจสอบบัญชี
8. นายบำบัตร์	เชื้อจินดา	ตรวจสอบบัญชี
9. นายไมตรี	กันธิมา	ฝ่ายเงินกู้
10. นายวิศิษฐ์	วรรณพิสิษฐ์	ฝ่ายเงินกู้
11. นายพินิจ	ปันทาติ	ฝ่ายติดตามหนี้
12. นายบุญ	ชัยชนะ	ฝ่ายติดตามหนี้
13. นายทองแก้ว	ปะดี	ฝ่ายติดตามหนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข. (2)

ข้อมูลสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง
หมู่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
1	นางศิริกานต์ กำเงิน	ค้าขาย	30,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	ประธานกรรมการ
2	นายบุญทวี ปันแก้ว	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	รองประธาน
3	นายนิกร แสนแล	ทำการเกษตร-พนักงานป่าไม้	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	เลขานุการ
4	นางจันทร์สาย เวชสุคำ	ทำการเกษตร-พนักงานเทศบาล	30,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	เหรัญญิก
5	นายชน สารศรี	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากเกษตร	กรรมการ
6	นายเกต เชื้อทา	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมการ
7	นางบัวแก้ว แสนแล	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	กรรมการ
8	นายสมเพชร เวชสุคำ	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมการ
9	นางอารรณ์ ศรีมูล	ทำการเกษตร-เลี้ยงควาย	18,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมการ
10	นายบุญปิ่น หมดสีมา	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	กรรมการ
11	นายชิน จะวรรณะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	กรรมการ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
12	นายมณูญ แสนแฝง	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมกร
13	นายสมชาย จิ่งต่า	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมกร
14	นางพัชนี มูลประการ	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมกร
15	นายสมเพชร เวชสุคำ	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำการเกษตร	รายได้จากเกษตร	กรรมกร
16	นายพรมลิขิต ปันแก้ว	เลี้ยงไก่พื้นเมือง	20,000	ทุนเลี้ยงไก่พื้นบ้าน	ขายไก่พื้นบ้าน	
17	นางบุญมี มียอด	ค้าขาย-พนักงานโรงพยาบาล	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
18	นายสมบุญ บุตตรา	ค้าขาย-พนักงานขับรถโรงพยาบาล	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
19	นายมานพ แสนแล	ทำการเกษตร	15,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
20	นายบุญเกิด นุตตะละ	ค้าขาย-พนักงานขับรถโรงพยาบาล	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
21	นางจิรวัดย์ คนเที่ยง	ทำสวน-ค้าขาย	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	
22	นางทองสุข แสนแล	ทำการเกษตร-พนักงานป่าไม้	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
23	นายคำมูล ปัญญารัตน์	ทำสวน	15,000	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
24	นายแสง หมูคำ	ค้าขาย-ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากค้าขาย	
25	นายพล มียอด	ทำการเกษตร-นักรงโรงพยาบาล	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
26	นายดวงแก้ว ปัญญารัตน์	ค้าขาย-ทำสวน	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
27	นายสุรพล สุรินตะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
28	นายสมบัติ ไทยมี	เลี้ยงกบ-ปลาดุก	20,000	ทุนเลี้ยงกบ-ปลาดุก	ขายกบ-ปลาดุก	
29	นายจันทร์ทิพย์ ตาติวงศ์	ค้าขาย	-	-	-	
30	นางสุร่าย บุตรท่า	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
31	นายบุญมา ภูเสน	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
32	นายณะลอย เรือนแก้ว	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
33	นายศรัชัย อินแก้ว	เลี้ยงวัว	20,000	ทุนเลี้ยงวัว	ขายวัว	
34	นายกิตติพงษ์ พลเยี่ยม	ค้าขาย-พนักงานของรัฐ	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
35	นายบุญโย สารศรี	ทำการเกษตร	-	-	-	
36	นายสงวน ปัญญรัตน์	ค้าขาย	-	-	-	
37	นางพัฒนา หมวดสันเทียะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
38	นางอัจฉราภรณ์ แสนคำ	ค้าขาย-ทำสวน	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	
39	นางฟ่องใส อินตะริต	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
40	นางศรีจันทร์ ผลคำแปง	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
41	นางทิวรรณพร ทิปะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
42	นางพัชรินทร์ สิงห์ครา	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
43	นางจันทร์ดี ปัญญรัตน์	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
44	นางจันทร์ตา พลเยี่ยม	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
45	นางด้อย แสนแฝง	ทำสวนลิ้นจี่	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
46	นางกาบแก้ว บุตรดำ	ทำสวน	6,000	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
47	นางกัญญา แสนแล	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
48	นางผง จะวรรณะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
49	นางลำดวน แสนแล	ค้าขาย-ทำสวน	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	
50	นางทับทิพย์ เวชสุคำ	ทำการเกษตร	10,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
51	นางคำหนึ่ง ไทยมี	เลี้ยงกบ-ปลาตุ๊ก	10,000	ทุนเลี้ยงกบ-ปลาตุ๊ก	ขายกบ-ปลาตุ๊ก	
52	นางบัวไข บันแก้ว	เลี้ยงไก่พื้นเมือง	10,000	ทุนเลี้ยงไก่พื้นบ้าน	ขายไก่พื้นบ้าน	
53	นางจันทร์เบ็ง เชื้อทา	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
54	นางอัมพร บันแก้ว	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
55	นายแสง แสนแล	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำการเกษตร	รายได้จากเกษตร	
56	นายอนุชัย ขุอินต๊ะ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
57	นายบุญศักดิ์ บันแก้ว	ค้าขาย	-	-	-	
58	นายสาคร กำเงิน	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
59	นายสมเกียรติ เวชสุคำ	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
60	นางเต็มดำ	ค้าขาย	-	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
61	ส.ต.ต.สิทธิพร พลเยี่ยม	ค้าขาย	8,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
62	นางสุคำ หมูคำ	ทำสวน-ค้าขาย	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	
63	นางบัวผัด มั่งมูล	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
64	นายประนม บุตรดำ	ทำการเกษตร	20,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	ผู้ใหญ่บ้าน
65	นายเนตร อินแก้ว	ทำสวน-รับจ้าง	5,000	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
66	นางบัวผัด ภูเสน	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
67	นายแสง แสนแล	ทำการเกษตร	12,000	สมทบทำเกษตร	รายได้จากเกษตร	
68	นายภูวดล เวชสุคำ	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
69	นายบุญเลิศ แสนแล	ทำสวน	5,000	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
70	นายหทัยวัลย์ คนเที่ยง	ค้าขาย	20,000	สมทบค้าขาย	รายได้จากค้าขาย	
71	นางศิริลักษณ์ จิ่งดำ	ทำสวน-ค้าขาย	20,000	สมทบทำสวน	รายได้จากค้าขาย	

* สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง กู้เงินตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 - เดือนมีนาคม พ.ศ.2547 คงจำนวนทั้งสิ้น 57 ราย และเกิดการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้กู้ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงสิ้นปี พ.ศ.2547 มีจำนวนผู้กู้ทั้งสิ้น 66 ราย จากนั้นในปี พ.ศ.2548-2550 จำนวนผู้กู้คงที่ เนื่องจากเกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงินของสมาชิก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตองจึงมีมติให้จัดทำสัญญาใหม่โดยให้ปฏิบัติกับผู้กู้ทุกคน โดยขยายเวลาการส่งคืนเงินกู้ไปเป็นสิ้นปี พ.ศ.2551 แต่สมาชิกที่กู้เงินครบปีแล้วไม่สามารถผ่อนชำระเงินกู้ได้ต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ก่อนที่จะทำสัญญาใหม่ทุกราย รายได้ที่กู้เกิน 20,000 บาทต้องขออนุมัติจากมติคณะกรรมการ

ภาคผนวก ข. (3)

ข้อมูลสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ
หมู่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
1	นายดำเนิน ไชยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	ประธานกรรมการ
			- (2546)	-	-	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548-2550)	-	-	
2	นายพรชัย ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	รองประธาน (สมาชิก อบต.)
3	นางจำรอง พิมสารี	ทำสวน	- (2545-2546)	-	-	เลขานุการ
			20,000 (2547)	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
			20,000 (2548)	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
			20,000 (2549)	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
			20,000 (2550)	สมทบทำสวน	รายได้จากทำสวน	
4	นายสายทอง เสารี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
5	นางจันทร์ดีบ ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ	
6	นายสุชาติ นุตตะละ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	-	เหรียญกษาปณ์ (สมาชิก อบต.)
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		
			- (2548)	-	-		
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		
			20,000 (2550)	สมทบพัฒนาชุมชน	เงินส่วนกลาง (ใช้ซื้อกุ)		
7	นางสาวอนงค์ ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	ผู้ช่วยเหรียญกษาปณ์	
8	นายบำบัตร์ เชื้อจินดา	รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	-	ตรวจสอบบัญชี
			20,000 (2547)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	เงินค่าจ้าง		
			- (2548)	-	-		
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	เงินค่าจ้าง		
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	เงินค่าจ้าง		
9	นายไมตรี กันธิมา	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	ฝ่ายเงินกู้	
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		
			- (2548)	-	-		
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง		

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
10	นายวิศิษฐ์ วรรณพิศิษฐ์	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	ฝ่ายเงินกู้
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2547)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
11	นายบุญ ชัยชนะ	ทำนา-ทำสวน	- (2545-2546)	-	-	ฝ่ายติดตามหนี้
			20,000 (2547)	สมทบทำนาทำสวน	รายได้จากทำนาทำสวน	
			- (2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนาทำสวน	รายได้จากทำนาทำสวน	
			20,000 (2550)	สมทบทำนาทำสวน	รายได้จากทำนาทำสวน	
12	นายทองแก้ว ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	ฝ่ายติดตามหนี้
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548-2550)	-	-	
13	นายประสิทธิ์ หมดสีมา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา	
14	นางธิมา เชื้อจินดา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
15	นายอินตา ชัยชนะ	ค้าขาย	- (2545-2550)	-	-	ผู้ใหญ่นบ้าน
16	นายสง่า กันธิมา	รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	-
			- (2547)	-	-	-
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	-
17	นางมณี หมดสีมา	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
			- (2547-2550)	-	-	-
18	นายกล นุตตะละ	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
			- (2547)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	-
19	นายสมศักดิ์ ปัญญาภิรักษ์	รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	-
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
20	นายจันทร์ เชื้อจินดา	ทำนา-รับจ้าง	10,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2548)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
19	นายดวงคำ กันธิมา	รับจ้าง	20,000 (2545)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
			20,000 (2546)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
			- (2547-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
20	นายสุข วงศ์คำ	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2546-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
21	นายอินผล ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
22	นายคำตัน อุ๋นบาล	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
23	นางจำเนียร ชมภูทัณ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
24	นายถาวร ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545) 20,000 (2546) 20,000 (2547) - (2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	สมทบทำนา สมทบทำนา สมทบทำนา - สมทบทำนา สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง - รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
25	นายสุนทร ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
26	นายบุญทา ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
27	นายฤทธิ์ สาธุเม	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
28	นายจันทร์ ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
29	นายจี มั่นธิโน	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
30	นายแดง อุดระ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
31	นายอิน สิทธิชัย	ทำนา-รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2547)	-	-	
			20,000 (2548)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			15,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
32	นายถิม สายบุญทา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
33	นายอินสอน เสารี	รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	-
			20,000 (2547)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
			- (2548)	-	-	
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	รายได้จากค่าจ้าง	
34	นางจันทร์ดี นุตตะละ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	-
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
35	นายจำเนียร นาควิสุทธิ	รับจ้าง	- (2545-2546) 20,000 (2547) - (2548-2550)	- แก้ปัญหาดำรงชีพ -	- รายได้จากค่าจ้าง -	
37	นายภักดี หมดศรีมา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2549) 10,000 (2550)	- สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
39	นายจันทร์แก้ว สายบุญทา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
40	นางทองพูล วรรณพิสิษฐ์	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2546) 20,000 (2547) - (2548-2550)	- สมทบทำนา -	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง -	
41	นายปุก เชื้อจินดา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
42	นางศรี ไชยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
43	นางจินตนา สุขแก้ว	อิสระ	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
44	นายประดิษฐ์ ปิ่นทาทิ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2547)			
			20,000 (2548)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
45	นายทวน อุ่นบาล	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
46	นายคำจันทร์ กันทาวัน	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
47	นายสุข ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
48	นายดา ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	-
49	นายสีนวล จันทร์ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
50	นายนวล ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
51	นางบัวคำ นุตตะละ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			7,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
52	นางเสงี่ยม ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
53	นายกำธร ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	-
54	นางจันทร์แก้ว วงศ์คำ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
55	นางสมศรี วงศ์คำ	ค้าขาย	- (2545-2546) 20,000 (2547) - (2548-2550)	- สมทบค้าขาย -	- รายได้จากการค้าขาย -	
56	นายแก้ว ยะจินดา	อิสระ	- (2545) 20,000 (2546) 20,000 (2547) - (2548-2550)	- แก้ปัญหาตำรวจชีพ แก้ปัญหาตำรวจชีพ -	- รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง -	
57	นายเกียรติศักดิ์ สุขแก้ว	ทำนา-ทำสวน	20,000 (2545) - (2546) 20,000 (2547) - (2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	สมทบทำนาทำสวน - สมทบทำนาทำสวน - สมทบทำนาทำสวน สมทบทำนาทำสวน	รายได้จากทำนาทำสวน - รายได้จากทำนาทำสวน - รายได้จากทำนาทำสวน รายได้จากทำนาทำสวน	
58	นายบานจิต หล้าแดง	ทำสวน	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำสวน สมทบทำสวน	- รายได้จากทำสวน รายได้จากทำสวน	
59	นายไพฑูรย์ วงศ์วาฬ	รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
60	นายไพบูล วงศ์วาฬ	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2546)	-	-	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2548)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2549-2550)	-	-	
61	นายก้อนแก้ว ชัยชนะ	ปลูกดอกไม้	- (2545-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบปลูกดอกไม้	รายได้จากขายดอกไม้	
			20,000 (2550)	สมทบปลูกดอกไม้	รายได้จากขายดอกไม้	
62	นางสาวอังคณา สายบุญ ทา	รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาดำรงชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
63	นางสมศรี นุตตะละ	ทำนา-รับจ้าง	20,000 (2545)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2547-2548)	-	-	
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
64	นางเต็มตา ปันหาติ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
65	นางพัชรินทร์ จະตุ	รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
66	นางวิไลวรรณ เชื้อจินดา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			15,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
67	นายปุก จະตุ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545)	-	-	-
			20,000 (2546)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2547)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			- (2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
			20,000 (2550)	สมทบทำนา	รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
68	นายถวิล วงศ์คำ	รับจ้าง	- (2545-2546)	-	-	-
			20,000 (2547)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
			- (2548)	-	-	-
			20,000 (2549)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากรับจ้าง	
			20,000 (2550)	แก้ปัญหาตำรวจชีพ	รายได้จากรับจ้าง	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
69	นางโสภา ทิพย์สมบัติ	รับจ้าง	- (2545-2546) 20,000 (2547) - (2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- แก้ปัญหาดำรงชีพ - แก้ปัญหาดำรงชีพ แก้ปัญหาดำรงชีพ	- รายได้จากรับจ้าง - รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง	
70	นายพินิจ ปันทาทิ	รับจ้าง	- (2545-2546) 20,000 (2547) 20,000 (2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- แก้ปัญหาดำรงชีพ แก้ปัญหาดำรงชีพ แก้ปัญหาดำรงชีพ แก้ปัญหาดำรงชีพ	- รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง	
71	นางสมศรี มั่นธิโน	ทำนา-รับจ้าง	- (2545) 10,000 (2546) - (2547-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบทำนา - สมทบทำนา สมทบทำนา	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง - รายได้จากทำนา-รับจ้าง รายได้จากทำนา-รับจ้าง	
72	นางทับทิม ปันทาทิ	รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
73	นางจันทรี ชัยชนะ	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
74	นางศุภาพิชญ์ ตาคำมา	รับจ้าง	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- แก้ปัญหาดำรงชีพ แก้ปัญหาดำรงชีพ	- รายได้จากรับจ้าง รายได้จากรับจ้าง	
75	นางสายทอง ชัยชนะ	รับจ้าง	- (2545) 20,000 (2546) - (2547-2549) 20,000 (2550)	- แก้ปัญหาดำรงชีพ - แก้ปัญหาดำรงชีพ	- รายได้จากรับจ้าง - รายได้จากรับจ้าง	
76	นางลำดวล สายบุญทา	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2547) 20,000 (2548) - (2549-2550)	- สมทบทำนา -	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง -	
77	นางบัวผัด ปะดี	ทำนา-รับจ้าง	- (2545-2547) 20,000 (2548) - (2549-2550)	- สมทบทำนา -	- รายได้จากทำนา-รับจ้าง -	
78	นางจงรักษ์ ยะจินดา	ค้าขาย	- (2545-2547) 20,000 (2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบค้าขาย สมทบค้าขาย สมทบค้าขาย	- รายได้จากการค้า รายได้จากการค้า รายได้จากการค้า	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	จำนวนเงินกู้(ปี)	กิจกรรม	การใช้คืน	หมายเหตุ
79	นางคำแพง อุตชายะ	ปลูกดอกไม้	- (2545-2548) 20,000 (2549) 20,000 (2550)	- สมทบปลูกดอกไม้ สมทบปลูกดอกไม้	- รายได้จากขายดอกไม้ รายได้จากขายดอกไม้	
80	นายเสาร์คำ ทิพย์สมบัติ	รับจ้าง	- (2545-2550)	-	-	
81	นายพิณ อุตชายะ	ปลูกดอกไม้	- (2545-2550)	-	-	
82	กองทุนยาบ้านแม่ปะ		- (2545-2550)	-	-	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

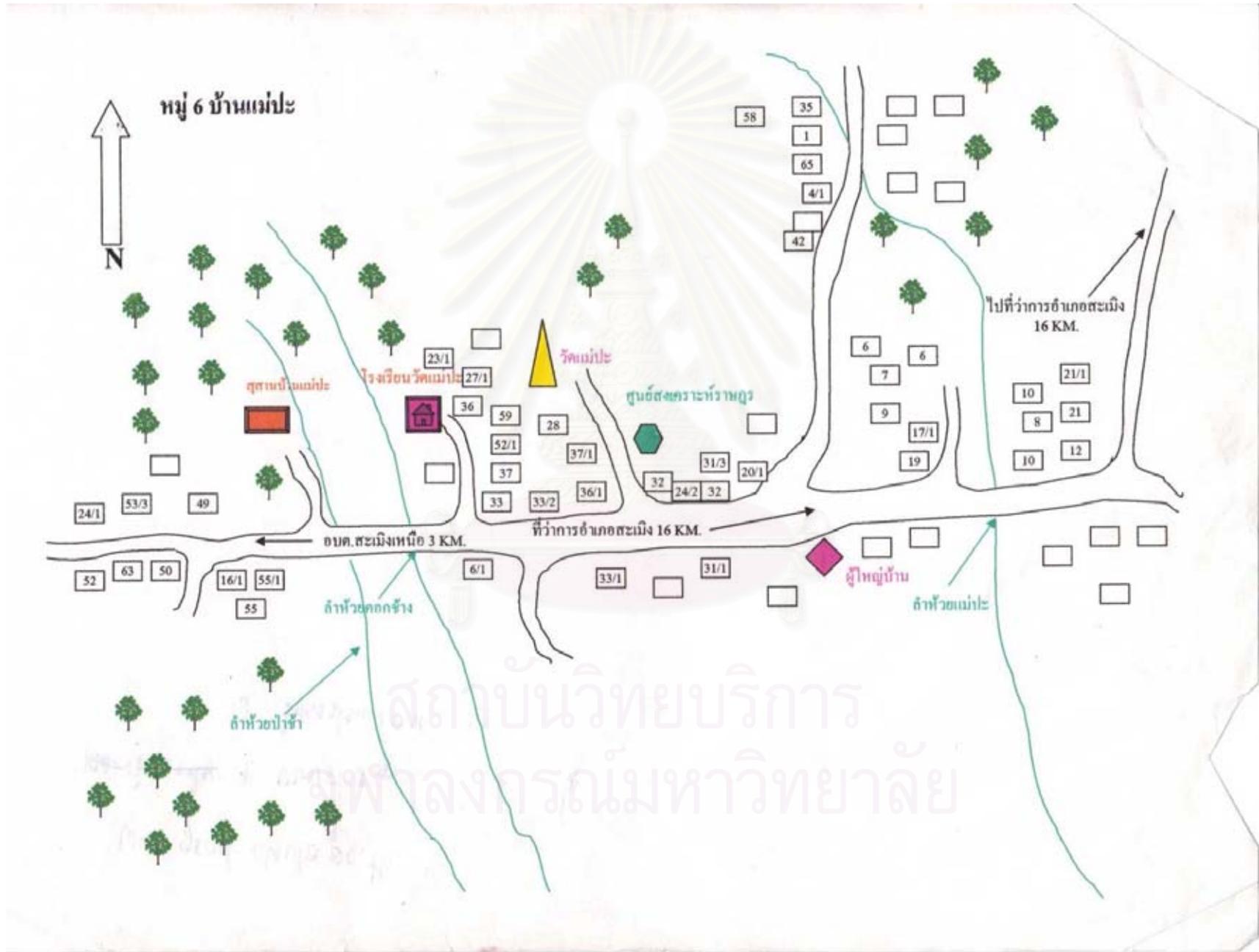
ภาคผนวก ค.

แผนที่ตั้ง กองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง

<p>ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง ศาลาเอนกประสงค์ ☐</p>	<p>☐ วัดแสนตอง</p>
	<p>☐ ที่ทำการไปรษณีย์ อ.สะเมิง</p> <p>☐ ธนาคารกรุงเทพสาขาสะเมิง</p>
<p>โรงพยาบาล อ.สะเมิง ☐</p> <p>สาธารณสุข อ.สะเมิง ☐</p> <p>ที่ว่าการอำเภอสะเมิง ☐</p>	<p>☐ ตลาดสดเทศบาล ต.สะเมิงใต้</p> <p>☐ สถานีตำรวจภูธร อ.สะเมิง</p>
<p>โรงเรียนชุมชนบ้านดง ☐</p>	

แผนที่ตั้ง กองทุนหมู่บ้านแม่ปะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.
ภาพพื้นที่หมู่บ้านเหล่า-แสนตอง

ภาพ 1. พระมนตรี จูฑุมโม รองเจ้าอาวาสวัดแสนตอง
วัดแสนตอง ตั้งอยู่เลขที่ 1 บ้านเหล่า-แสนตอง หมู่ 9 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน

ภาพ 2. พื้นที่เขตเมืองและตลาดประจำเทศบาลตำบลสะเมิงใต้

ภาพ 3. ทุ่งนาและไร่ของชาวบ้านแสนตองในช่วงฤดูฝน

ภาพ 4. ไร่และทุ่งนาของชาวบ้านแสนตองในช่วงฤดูหลังเก็บเกี่ยว

ภาพ 5. แปลงสาธิตไร่สะตอเบอร์รี่ ในหมู่บ้านแสนตอง กลายเป็นจุดขายของเทศบาลตำบลสะเมิงได้
ที่ทางราชการประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ภาพ 6. นางจันทร์สาย เวรสุคำ เจริญญิกกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง พนักงานเทศบาลตำบลสะเมิงได้มีรายได้จากการขายสะตอเบอร์รี่ให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นไร้สาธิตแห่งเดียวในเทศบาล

ภาพ 7. สภาพที่อยู่อาศัยของชาวบ้านแสนตอง ติดตั้งงานรับสัญญาณดาวเทียม

ภาพ 8. สถานที่ตั้งของ บริษัท นิ่มซี่เส็ง จำกัด แหล่งปล่อยเงินกู้ของเอกชนที่เทศบาลตำบลสะเมิงใต้

ภาพ 9. ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์ นางศิริกานต์ กำเงิน
ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านเหล่า-แสนตอง และรองประธานสภาเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ (คนกลาง)

ภาพพื้นที่หมู่บ้านแม่ปะ

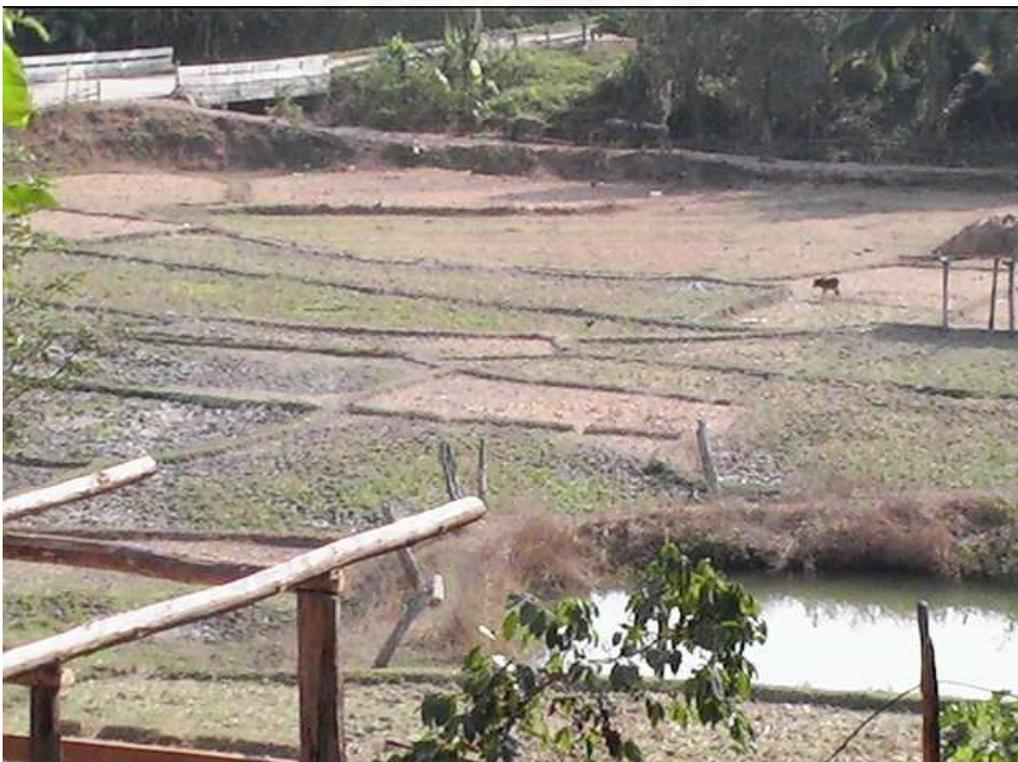
ภาพ 10. ป้ายแสดงที่ตั้งและสภาพหมู่บ้านแม่ปะ หมู่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 11. สภาพหมู่บ้านแม่ปะเป็นเขตพื้นที่สูง-ต่ำ มีความต่างระดับของพื้นที่ และแวดล้อมด้วยป่าดอยสะเมิง

ภาพ 12. ทุ่งนาในหมู่บ้านแม่ปะเมื่อหน้าฝน

ภาพ 13. ทุ่งนาในหมู่บ้านแม่ปะเมื่อหน้าแล้ง

ภาพ 14. ชาวบ้านแม่ปะตั้งกองทุนโคประจำหมู่บ้าน และปล่อยให้โคหากินตามธรรมชาติ

ภาพ 15. สภาพเรือนอาศัยของชาวบ้านแม่ปะ

ภาพ 16. สภาพที่อยู่อาศัยของชาวบ้านแม่ปะ

ภาพ 17. ชาวบ้านแม่ปะบางครัวเรือนติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม

ภาพ 18. ชุ้งถางข้าวประจำครัวเรือน

ภาพ 19. ที่ทำการจากหน่วยงานพัฒนาจากภายนอกหมู่บ้าน

ภาพ 20. วัดโป่งปะ เป็นวัดประจำหมู่บ้าน

ภาพ 21. หอกระจายเสียงประจำหมู่บ้านแม่ปะ

ภาพ 22. ชาวบ้านแม่ปะช่วยแรงงานสร้างครุฑเรือนใหม่ในหมู่บ้าน

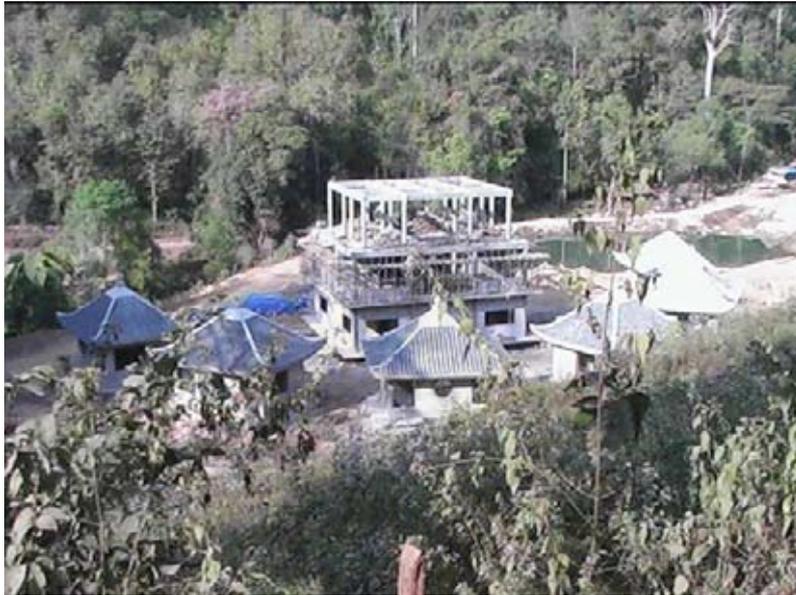
ภาพ 23. แม่บ้านทำอาหารเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยแรงงาน

ภาพ 24. ทำหัตถกรรมพื้นบ้าน

ภาพ 25. สภาพชีวิตในครัวเรือน

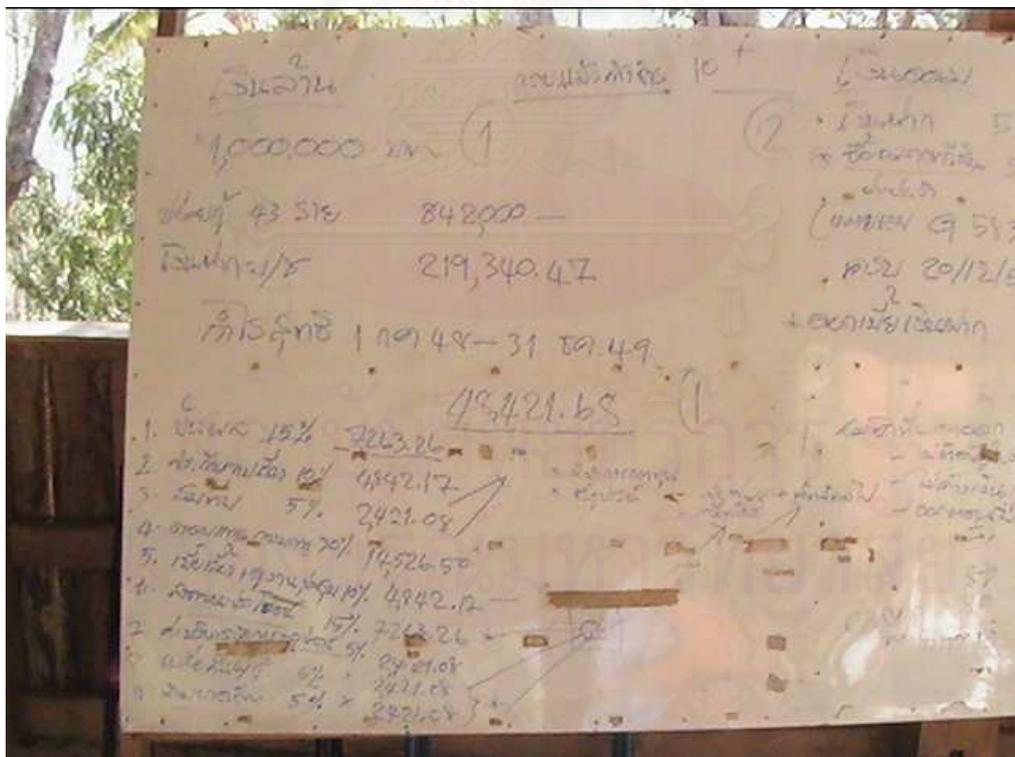
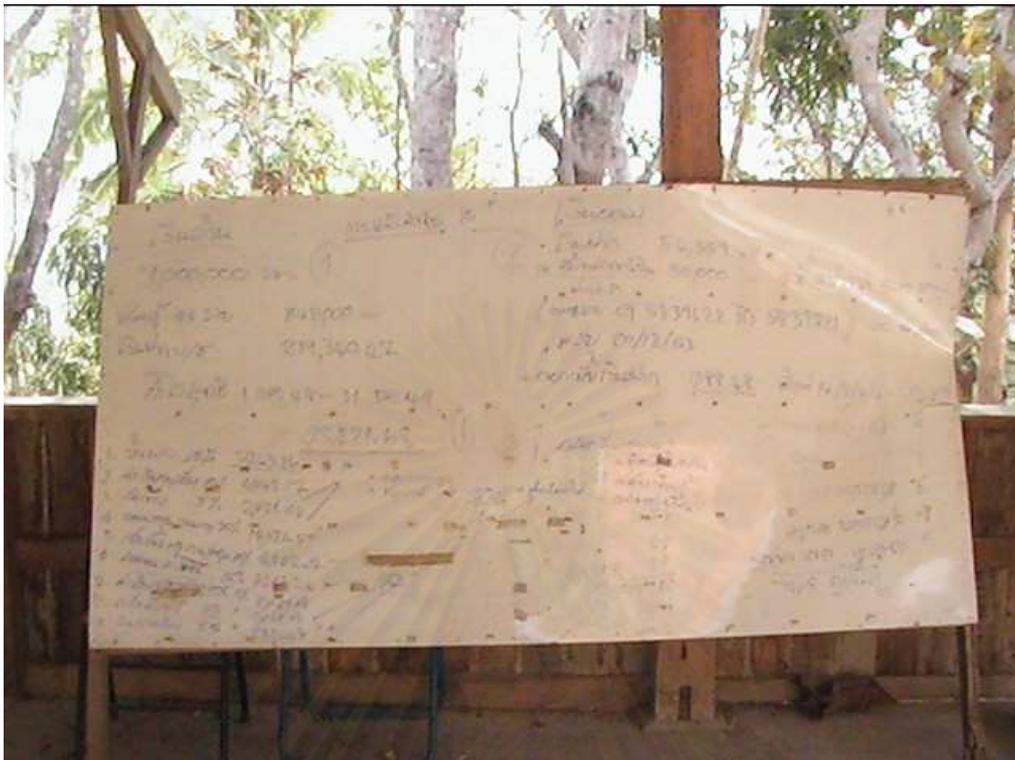
ภาพ 26.

สำนักสงฆ์ของชาวเวียดนามในพื้นที่ป่าต้นน้ำชั้น 1 เอ บ้านแม่ปะ หมู่ 6 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ถูกหน่วยทหารราบที่ 7 บุกยึดและสั่งปิดการก่อสร้างในเขตป่าสะเมิง เนื้อที่ประมาณ 40-50 ไร่ เมื่อวันที่ 8 เดือนตุลาคม พ.ศ.2550

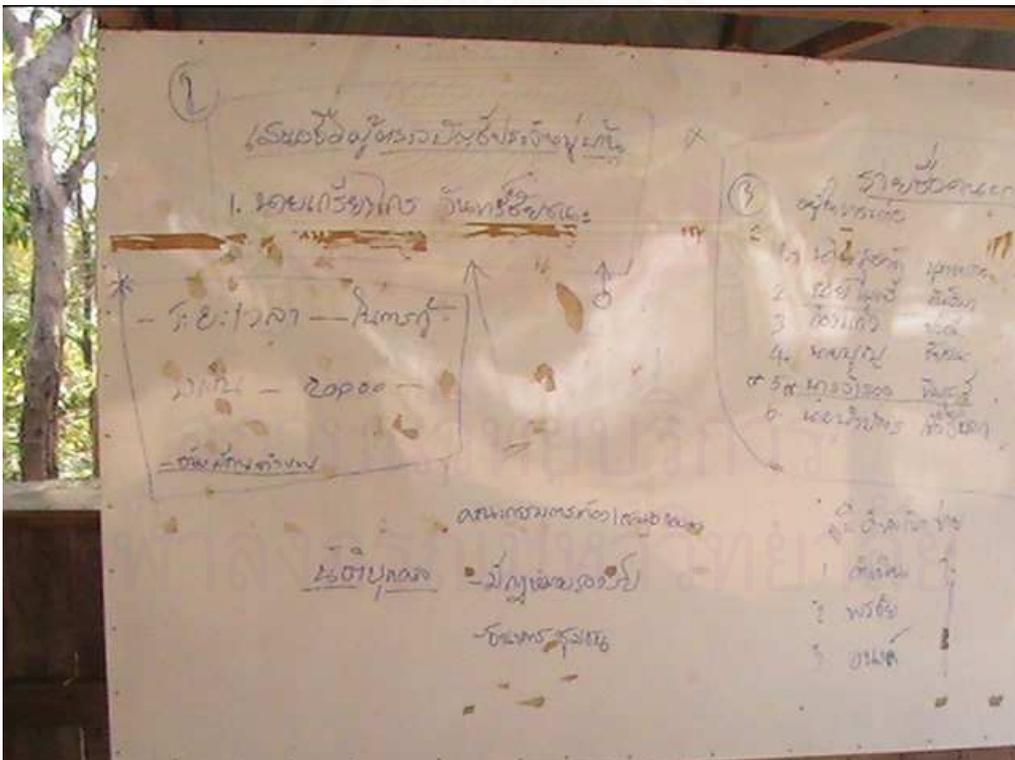
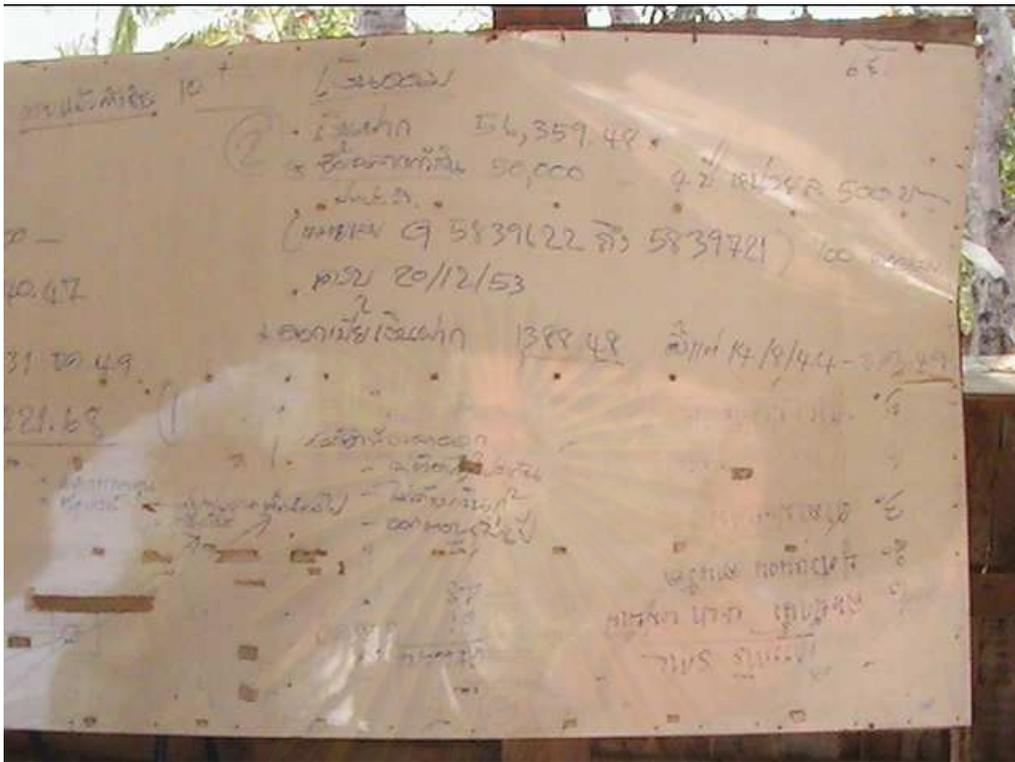
พบคนงานก่อสร้าง 90 คน มีคนไทย 57 คน พระเวียดนาม 3 รูป ชายถือพาสปอร์ตเวียดนาม 24 คน ชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ 4 คน คนพื้นที่สูงไม่มีใบอนุญาตทำงาน 4 คน และสถานที่นี้ส่วนหนึ่งจ้างแรงงานชาวบ้านแม่ปะก่อสร้าง

เป็นการก่อสร้างสำนักสงฆ์ลักษณะเวียดนามแบบถาวร 2 หลัง ศาลาแบบเวียดนาม 4 หลัง ที่พักคนงาน 4 หลัง และสระน้ำขนาดใหญ่ เจ้าของคือ บริษัท สุชาวดีเชียงใหม่ จำกัด เลขที่ 43/7 อาคารชมดอยคอนโดเทล ห้อง 734 หมู่ 2 ถนนคลองชลประทาน ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

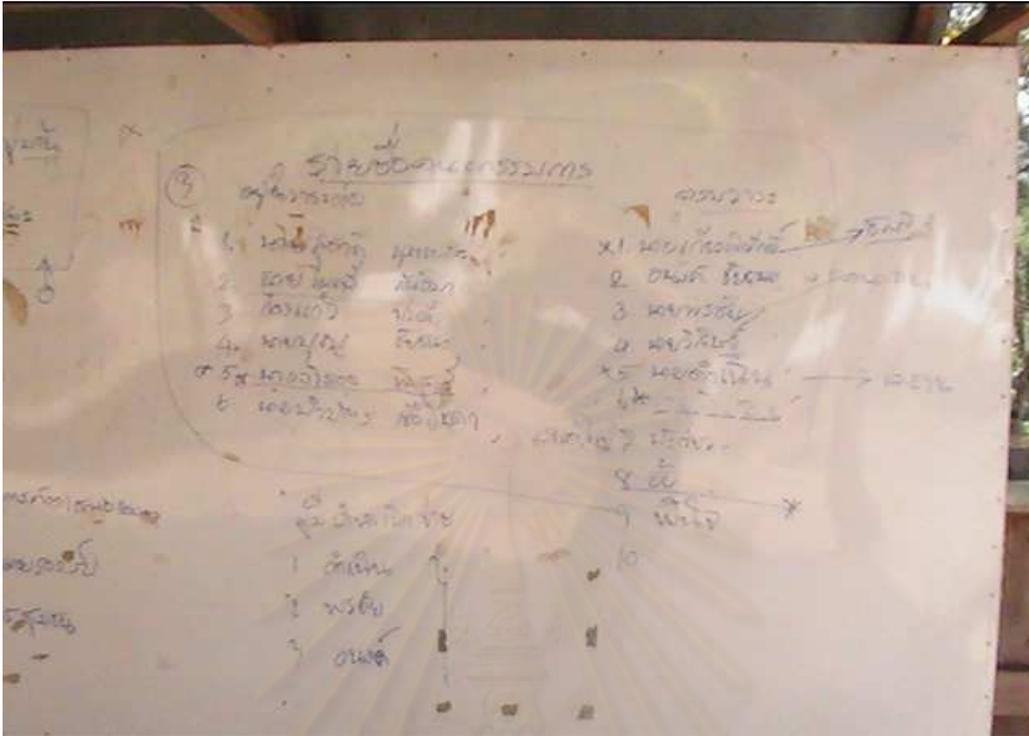
มีนายดวง สุ เวณส์ ชาวเวียดนามเป็นกรรมการบริษัท ทุนจดทะเบียน 8 ล้านบาท ขออนุญาตประกอบกิจการนำเข้า-ส่งออก พระเครื่องและเฟอร์นิเจอร์

ภาพ 27. กระดานบันทึกผลการประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ที่วัดโป่งปะ (1)

ภาพ 28. กระดานบันทึกผลการประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ที่วัดโป่งปะ (2)

ภาพ 29. กระดานบันทึกรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแม่ปะ ที่วัดโป่งปะ (3)

ภาพ 30. บริษัท นิมชีเส็ง ลิสซิ่ง จำกัด โฆษณาเงินกู้ในหมู่บ้านแม่ปะ

ภาพ 31. แกนนำชาวบ้านแม่ปะ

ภาคผนวก จ.
สำเนาสมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

41-130

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
สาขาสะเมิง
ธนาคารของรัฐ

บัญชีเลขที่ ๖๑๑-๒-๗๘๘๐๔-๔
๐๒๓-๒-๕๕๗๙๘-๑

บัญชีประเภท กองทุนหมู่บ้าน บ้านเลขที่เลขตองม. 9 ต.สะเมิงใต้

ชื่อบัญชี

สมุดคู่ฝากเลขที่ ๖๕๗๐๘๗

พนักงานต้อนรับ ๓๖๕ ๓๖๕
12-12/41

วันที่	วันที่	ยอด	ฝาก	คงเหลือ	หน้า	ผู้
	การ	ดง			เลข	อนุมัติ
03/07/44C			3,890.00	3,890.00	53	
03/07/44C			450.00	4,340.00	144	
25/07/44TR	25/07/44		1,000,000.00	1,004,340.00	162	
02/08/44C		4,340.00		1,000,000.00	060	
29/08/44TRE		587,000.00		413,000.00	390	
10/09/44C			500.00	413,500.00	502	
13/09/44TRE		160,000.00		253,500.00	214	
24/09/44INT			2,417.26	255,917.26	103	
24/09/44TRE		40,000.00		215,917.26	595	
08/10/44TRE		152,000.00		63,917.26	133	
11/10/44TRE		10,000.00		53,917.26	455	
23/11/44C		6,000.00		47,917.26	303	
26/11/44C		33,000.00		14,917.26	243	
21/01/45C		12,000.00		2,917.26	395	
06/03/45C				43,388.26	134	
25/03/45C				43,787.60	381	
25/03/45C				45,361.60	523	
27/03/45TRE		20,000.00		25,861.60	735	
25/04/45C			2,753.00	28,614.60	214	
05/06/45C			2,24.00	35,338.60	320	
05/06/45C			2,23.00	43,661.60	335	
20/06/45C			1,349.00	45,010.60	342	
20/06/45C			90,924.60	135,984.60	028	
09/07/45C			8,845.00	144,829.60	233	

๐๕๗๐๘๗

C	เงินฝาก	TT	เงินโอนการโอนเงิน	COM	ค่าธรรมเนียม
CL	เช็คเงินสด	CLL	เช็ค	COR	รายการที่เข้าบัญชี
CR	เช็คเงิน	BC	เช็คฝากเงิน	TAX	ภาษี
CRS	เช็ค	BT	เช็คเงิน	OTH	อื่น ๆ
CR	เช็คเงิน	TR	เช็คเงิน	TR	อื่น ๆ

วันที่	ประเภท	จำนวน	ค่า	คงเหลือ	หมายเหตุ
15/07/45B/F				144,829.60	
15/07/45C			2,093.00	146,922.60	790
19/08/45C			534,377.00	681,299.60	401
22/08/45C			60,283.00	741,582.60	304
22/08/45C			145,526.00	787,108.60	502
30/08/45TRE		736,000.00		51,108.60	894
05/09/45C		25,045.00		26,063.60	647
11/09/45C			126,557.00	152,620.60	422
19/09/45C			10,740.00	162,860.60	654
23/09/45INT			1,051.97	163,912.57	138
27/09/45TRE		43,000.00		120,912.57	368
27/09/45TRE		60,000.00		60,912.57	530
01/10/45C			20,260.00	81,172.57	512
08/10/45INT		33,000.00		48,172.57	452
10/10/45C			20,112.00	68,364.57	364
14/10/45C			27,215.00	95,577.57	739
22/10/45TRE		95,000.00		577.57	449
24/03/46TNT			128.39	705.96	591
28/07/46TR		28/07/46	100,000.00	100,705.96	519
19/08/46C			376,575.00	477,280.96	100
25/08/46C			30,105.00	507,385.96	021
01/09/46C			214,709.00	722,094.96	914
10/09/46TRE		665,000.00		57,094.96	294
11/09/46TR		20,000.00		37,094.96	406

C เงินสด TT เงินโอนภายในประเทศ OOM ค่าธรรมเนียม
 CL เช็คเดบิต CLL เช็คค่า COR ค่าธรรมเนียมใช้ในวัน
 CR เช็คคืน BC เช็คต่างประเทศ TAX ภาษีเงินได้
 CHO เช็ค INT ดอกเบี้ย OTH อื่น ๆ
 TR เงินโอน ERR ค่าธรรมเนียม

คำอธิบายเพิ่มเติม : นำหลักฐานมาแจ้งฝ่ายสรรพากร INT

สถาบันวิทยบริการ
 (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี)
 ภาควิชาการคอมพิวเตอร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

วันที่	รูป กรม	ฝาก	คงเหลือ	หน่วย เลข	ผู้ อนุมัติ
19/09/46B/F				37,094.96		
21/09/46C			266,839.00	303,933.96	503	
22/09/46INT			152.06	304,386.02	190	
03/10/46TRE		278,000.00		26,386.02	712	
07/10/46C			87,080.00	113,466.02	4562	
15/10/46TRE		104,000.00		9,466.02	540	
30/10/46C			91.00	52,377.02	311	
03/11/46TRE		52,000.00		377.02	219	
22/05/47INT			128.37	505.39	334	
27/09/47INT	ว. 47.		1.96	507.35	359	
30/09/47C			464,280.00	464,787.35	494	
01/10/47C		113,018.42		351,768.93	132	
05/10/47C			153,700.00	505,468.93	723	
05/10/47C			13,150.00	518,618.93	162	
05/10/47C			8,900.42	527,719.35	454	
20/10/47C			19,080.00	546,799.35	85	
09/11/47INF		500,000.00		46,799.35	92	
18/11/47C			240.00	68,039.35	233	
24/11/47INF		66,000.00		2,039.35	090	
21/03/48THI				2,487.14	273	
14/06/48C			20,690.00	23,177.14	368	
26/09/48INT			53.83	23,231.02	321	
27/03/49INT			86.88	23,317.90	430	
25/09/49INT			87.21	23,405.11	415	

.....
.....

คำอธิบายสั้นๆ : นำหน้าหน่วยด้วยตัวอักษรตาม INT

C : เงินสด TT : เงินโอนภายในประเทศ COM : ค่าธรรมเนียม
 CL : เงินคงเหลือ CLL : เงินฝาก COR : รายการโอนข้ามวัน
 CR : เงินคืน BC : เงินฝากรับพิเศษ TAX : ภาษีเงินได้
 CHO : เงิน INT : ดอกเบี้ย OTH : อื่น ๆ
 TR : เงินโอน ERR : รายการแก้ไข TRL : เงินโอน (เงิน)

สถาบันวิทยบริการ

วันที่	รูป กรม	ฝาก	คงเหลือ	หน่วย เลข	ผู้ อนุมัติ
21/12/49B/F				23,405.11		
21/12/49C			67,200.00	90,605.11	233	

วันที่	งวด	เดือน	ฝาก	คงเหลือ	หมายเหตุ	ผู้
24/12/46B/F				622,676.00		
24/12/46TRE	40,000.00 /			582,676.00	340	
05/02/47TRE	20,000.00 /			562,676.00	555	
08/03/47C				605,076.00	480	
22/03/47THT				607,384.09	305	
08/04/47C	26,987.28			580,396.81	104	
08/04/47C				503,095.01	524	
08/04/47C				524,445.81	135	
09/04/47TRE	60,000.00 /			404,445.81	351	
13/05/47TRE	120,000.00 /			611,145.81	303	
09/06/47C				674,745.81	651	
14/06/47C						
07/07/47TRF	160,000.00 /			514,745.81	223	
09/07/47C				516,565.81	371	
17/08/47TRE	20,000.00 /			496,565.81	223	
31/08/47C				517,765.81	885	
09/09/47TRF	20,000.00 /			497,765.81	137	
27/09/47THT				499,820.26	230	
08/10/47C				521,020.26	532	
15/10/47TRF	20,000.00 /			501,020.26	744	
20/11/47	40,000.00 /			461,020.26	274	
25/11/47	20,000.00 /			441,020.26	438	
30/11/47				483,420.26	050	
16/12/47	10,000.00 /			493,420.26	210	

2

2

๐๐๐๐๐๐๐๐

C เงิน
 CL เชื่อกัน
 CR เชื่อกัน
 CHO เงิน
 TR เงิน
 TT เงินฝาก
 CLL เงิน
 BC เงินฝาก
 INT ดอกเบี้ย
 EMT รายการ
 COM : รายการ
 COR : รายการ
 AX : รายการ
 JTH : เงิน
 TRF : เงิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่	วันที่ การ	จำนวน :000	ฝาก	คงเหลือ	หมายเหตุ	ผู้ อนุมัติ
07/01/48B/F				403,420.26		
07/01/48C			21,200.00	424,620.26	090	
18/02/48C	18/02/48C		11,800.00	436,420.26	502	
04/03/48TRF		40,000.00		476,420.26	110	
11/03/48C			21,200.00	436,420.26	502	
21/03/48TH1			2,544.59	457,620.26	204	
21/03/48C			100.00	459,764.85	802	
25/03/48TRE		80,000.00		480,364.85	140	
04/04/48C			21,400.00	400,364.85	252	
22/04/48TRE		40,000.00		421,764.85	626	
18/05/48C		20,000.00		381,764.85	158	
			1,272,500.00	361,764.85	360	
				1,634,264.85	830	

30/06/48ERR			1,272,500.00-	361,764.85	324	
30/06/48C			127,200.00	488,964.85	440	
01/07/48C			42,400.00	531,364.85	372	
02/07/48TRE		100,000.00		431,364.85	304	
13/07/48C			42,400.00	473,764.85	376	
13/07/48C			42,400.00	516,164.85	208	
28/07/48TRE		20,000.00		496,164.85	150	
09/08/48C			21,200.00	517,364.85	712	
11/08/48TRE		60,000.00		457,364.85	424	
24/08/48TRE		20,000.00		437,364.85	640	
06/09/48C			21,200.00	458,564.85	942	
21/09/48TRF		40,000.00		418,564.85	354	

C : เงิน
 CL : เงินค้ำประกัน
 CR : เงิน
 CHO : เงิน
 TR : เงิน
 TT : เงินฝากการออม
 CLL : เงิน
 BC : เงินค้ำประกัน
 INT : เงิน
 ERR : รายการอื่น
 COM : ค่าธรรมเนียม
 COR : รายการแก้ไข
 XX : ภาษี
 JTH : เงิน
 TR : เงิน (เงิน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่	บัญชี	จำนวน	ฝาก	คงเหลือ	หมวด	ผู้
	ที่				เลข	อนุมัติ
26/09/48B/F				418,564.85		
26/09/48INT			1,665.78	420,230.63		
05/10/48C		42,407.13		377,821.50	093	
05/10/48C				382,062.21	156	
05/10/48C				384,182.57	930	
13/10/48C				405,382.57	632	
18/10/48TRE		120,000.00		285,382.57	444	
21/10/48C				306,582.57	146	
09/11/48C				349,382.57	208	
15/11/48TRE		80,000.00		269,382.57	050	
20/12/48C				290,582.57	352	
28/12/48TRE		20,000.00		270,582.57	604	

29/12/48C			21,800.00	292,382.57	168	
11/01/49C			21,200.00	313,582.57	720	
02/02/49C		100.00		356,082.57	400	
03/03/49TRE		140,000.00		216,082.57	152	
27/03/49INT				217,231.10	601	
29/03/49C				238,631.10	061	
31/03/49C				259,831.10	363	
12/04/49TRE		40,000.00		219,831.10	155	
10/05/49C				283,431.10	001	
18/05/49C				304,631.10	663	
24/05/49TRE		35,000.00		269,631.10	473	
08/06/49TRE		60,000.00		209,631.10	045	

C เงิน
 CL เงินค้ำประกัน
 CR เงิน
 CH เงิน
 TR เงิน
 TT เงินฝากออมทรัพย์
 CLL เงินฝาก
 BC เงินฝากประจำ
 BNT เงิน
 EPR เงินฝาก
 COM เงินฝากออมทรัพย์
 COR เงินฝากออมทรัพย์
 AX เงินฝากออมทรัพย์
 JTH เงิน
 TRL เงินฝาก (เงินกู้)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่	วันที่ ทำ:0000.....	ผ่าน	คงเหลือ	หน้า เลข	บัญชี
27/06/49B/F				209,631.10		
27/06/49C			21,200.00	230,831.10	833	✓
17/08/49C			21,200.00	252,031.10	135	
23/08/49C			21,400.00	273,431.10	595	✓
07/09/49TRE		20,000.00	509.37	253,431.10	111	
25/09/49INT			42,909.00	254,340.47	570	✓
08/11/49C		↓ 60,000.00	21,200.00	297,140.47	232	✓
20/11/49TRE		40,000.00	128,000.00	237,140.47	204	
20/11/49C			21,200.00	197,140.47	336	
07/12/49C			128,000.00	218,340.47	998	✓
08/12/49TRE		127,000.00		346,340.47	720	
12/01/50C			21,200.00	240,540.47	046	✓
24/01/50TRE		40,000.00	21,600.00	200,540.47	438	✓
25/01/50C			21,400.00	222,140.47	960	✓
02/02/50C			21,400.00	243,540.47	334	
22/02/50TRE		20,000.00	2,421.08	223,540.47	546	
28/02/50C		48,421.68	2,421.08	175,118.79	852	✓
28/02/50C			2,421.08	177,539.87	299	
28/02/50ERR			2,421.08	175,118.79	956	✓
28/02/50C			4,842.17	177,539.87	253	
28/02/50C			21,800.00	182,382.04	610	✓
21/03/50C			858.59	204,182.04	434	
26/03/50INT			3398.49	205,040.63	860	

.....:0000.....

C : เงิน
 CL : เงิน
 BC : เงินฝาก
 INT : ดอกเบี้ย
 ERR : รายการอื่น
 COM : ค่าธรรมเนียม
 OOR : รายการอื่น
 AX : ค่าธรรมเนียม
 TH : เงิน
 TR : เงิน (เงิน)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นาย สยามสิน วลิตวรางค์กูร
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 6 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2502
บิดา	นาย บุญธรรม วลิตวรางค์กูร
มารดา	นาง จิ่ง แซ่แต้
การศึกษา	จบประถมศึกษาจาก โรงเรียนสวนหลวง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จบมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางกรวย ต.วัดชลอ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี จบมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จบปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
การทำงาน	- อดีตผู้เชี่ยวชาญประจำหน่วยงานรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ปฏิบัติงานในสำนักพิมพ์ปักกิ่ง ประจำมหานครปักกิ่ง - อดีตบรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจการเมือง หนังสือพิมพ์คู่แข่งรายสัปดาห์ - อดีตบรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์คู่แข่งรายวัน - อดีตบรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์อาทิตย์วิเคราะห์รายวัน - อดีตบรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก - คอลัมนิสต์ หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน - บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์ไฮไลท์การเมือง และนิตยสาร Business Highlight